

Jaarverslag

2019

STICHTING PENSIOENFONDS HOOGOVENS

Jaarverslag 2019

Vastgesteld door het bestuur van
Stichting Pensioenfonds Hoogovens
op 19 mei 2020

Inhoud

Bestuursverslag

• Belangrijke ontwikkelingen	6
• Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen	10
• Profiel en toekomstparagraaf	11
• Financiële positie	13
• Pensioenen	15
• Beleggingen	22
• Uitvoeringskosten	30
• Risicobeheersing	33
• Verantwoording Raad van Toezicht	43
- Reactie bestuur	45
• Verslag van Verantwoordingsorgaan	46
- Reactie bestuur	49

Jaarrekening 2019

• Balans per 31 december	52
• Staat van baten en lasten	53
• Bestemming van het saldo van baten en lasten	53
• Kasstroomoverzicht	54
• Toelichting op de jaarrekening	55
• Toelichting op de balans	60
• Toelichting op de staat van baten en lasten	66
• Risicoparagraaf	70

Overige gegevens

• Actuariële verklaring	80
• Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	82

Bijlagen

• Bijlage 1: Personalía	86
• Bijlage 2: Overige functies	88
• Bijlage 3: Bestuursaangelegenheden	90
• Bijlage 4: Begrippenlijst	93

Bestuursverslag

Belangrijke ontwikkelingen

Actueel: het COVID-19 virus (coronavirus)

Als gevolg van de wereldwijde uitbraak van het coronavirus begin 2020, hebben overheden maatregelen genomen om de verdere verspreiding van het virus in te dammen. Dit heeft gevolgen voor het functioneren, de financiële positie en de communicatie van het pensioenfonds.

Medewerkers van het pensioenfonds werken, conform het beleid van Tata Steel Nederland en de richtlijnen van het RIVM, zoveel mogelijk thuis. De ICT-infrastructuur is zo ingericht dat zowel op kantoor als op afstand gewerkt kan worden waarbij de integriteit en beschikbaarheid van systemen behouden blijven. Vergaderingen van het bestuur en binnen de uitvoeringsorganisatie vinden grotendeels plaats met behulp van audiovisuele hulpmiddelen. Het business continuïteitsplan is in werking gesteld opdat het pensioenfonds de operationele voortgang van kritische bedrijfsprocessen, zoals de uitbetaling van de pensioenen en het vermogensbeheer, kan voortzetten. Deze processen kunnen op afstand worden uitgevoerd en gemonitord. De continuïteit van materiële processen die zijn uitbesteed aan strategische leveranciers wordt nauwgezet gemonitord. De continuïteit van de dienstverlening van deze leveranciers is voldoende gewaarborgd.

De reactie van de financiële markten op de maatregelen heeft tot gevolg dat de dekkingsgraad, bij het vaststellen van dit jaarverslag van het pensioenfonds, fors is gedaald. Dit als gevolg van verdere daling van de rente en waardedalingen van zakelijke waarden, vooral aandelen. De verslechtering van de financiële positie bemoeilijkt het bereiken van de doelstellingen met betrekking tot de toeslagverlening, het pensioenresultaat en de premie. De mate van onzekerheid is dermate groot dat het maken van een schatting over de ontwikkeling van de dekkingsgraad niet goed mogelijk is. Het pensioenfonds heeft een relatief lange termijn horizon en aangezien de liquiditeitspositie niet in het geding is, de pensioenen worden gewoon doorbetaald, is de financiële continuïteit niet in gevaar. Het risico dat de sponsor niet meer in staat is de pensioenpremie te betalen is aanwezig maar wordt beheersbaar geacht.

Het bestuur komt regelmatig bijeen om te bepalen welke acties gewenst zijn. Dit heeft ertoe geleid dat het pensioenfonds vasthoudt aan haar lange termijn beleggingsstrategie waardoor in maart/april 2020 een herbalancering van de beleggingsportefeuille heeft plaatsgevonden.

Het pensioenfonds houdt belanghebbenden op de hoogte van de ontwikkelingen als gevolg van het coronavirus. Dit geschiedt door het plaatsen van nieuwsberichten op de website. Dit betreft onder andere de situatie over de operationele continuïteit van het pensioenfonds en de ontwikkeling van de dekkingsgraad. Het pensioenfonds is regelmatig in gesprek met de toezichthouder (DNB).

Financiële positie 2019: ontwikkeling dekkingsgraad

De actuele dekkingsgraad steeg in 2019 van 110,2% naar 111,5%. Er was in 2019 sprake van forse uitslagen, na een stijging tot ruim 114% (eind april) daalde deze tot 100,8% per ultimo augustus, onder invloed van een forse daling van de rente. Daarna volgde herstel door stijgende rente en aandelenkoersen.

Het in 2019 ingediende herstelplan is goedgekeurd door De Nederlandsche Bank (DNB). Eind maart 2020 is een geactualiseerd herstelplan ingediend. In beide herstelplannen zijn geen kortingsmaatregelen aangekondigd.

Om vast te stellen of het pensioenfonds over de lange termijn de doelstellingen en ambities ten aanzien van toeslagverlening kan waarmaken voert het pensioenfonds een haalbaarheidstoets uit. De uitkomsten van de haalbaarheidstoets die in 2019 is uitgevoerd bevestigen de haalbaarheid hiervan. De hierna opgetreden verslechtering van de financiële positie als gevolg van de coronacrisis bemoeilijkt het bereiken van de doelstellingen met betrekking tot de toeslagen, het pensioenresultaat en de premie.

Pensioenen: premie, toeslagen, regeling en communicatie

Voor de periode 2018 tot en met 2020 is een premieniveau van 29% afgesproken. De, op basis van verwacht rendement, gedempte kostendekkende premie voor 2019 was 22,8%. Het verschil van 6,2 procentpunt is via het toeslagen-depot gebruikt voor het toekennen van toeslagen aan actieve deelnemers.

In 2019 is ook aandacht besteed aan de premiestelling na 2020. Het bestuur heeft dit vraagstuk uitgebreid behandeld om alle aspecten welke van belang zijn bij het vaststellen van de premie af te lopen. Als startpunt is gekozen voor het premiebeleid op de lange termijn met focus op de economische verwachtingen zoals op dat moment voorzien. In de ALM-studie is de gedempte kostendekkende premie gebaseerd op de lagere maximale rendementsparameters van de Commissie Dijsselbloem. Het premiebeleid op lange termijn moet leiden tot evenwichtige uitkomsten tussen jonge en oude deelnemers en pensioengerechtigden. Op grond van bovenstaande is het bestuur tot de conclusie gekomen dat premiebeleid op basis van de gedempte kostendekkende premie gebaseerd op (een realistisch en prudent) reëel verwacht rendement het meest evenwichtig is.

Medio 2019 heeft de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de contouren van een nieuw pensioencontract gepresenteerd. Die worden nu verder uitgewerkt in diverse landelijke werkverbanden. In het bestuur in 2019 en begin 2020 is op diverse momenten stilgestaan bij de mogelijke impact hiervan voor Stichting Pensioenfonds Hoogovens en bij de issues die in de werkverbanden aan de orde zijn.

De hoogte van de toeslagverlening baseert het pensioenfonds op de beleidsdekkingsgraad per eind oktober. Deze kwam uit op 109,5%. Op grond daarvan zijn geen reguliere toeslagen verleend aan actieven en pensioengerechtigden. Actieven hebben vanuit het toeslagendepot een toeslag ontvangen van 0,95%. Doordat de geambieerde toeslagen op basis van de loon- en prijsinflatie niet toegekend konden worden, liepen de indexatieachterstanden verder op.

Het pensioenfonds heeft in 2019 het communicatiebeleid geëvalueerd en eind van het jaar het Communicatiebeleidsplan 2019 vastgesteld. De wijzigingen in het communicatiebeleid zijn:

- Uitbreiden digitale informatieverstrekking onder pensioengerechtigden met een leeftijd onder 80 jaar (digitale communicatie wordt voor deze groep standaard);
- Zoveel mogelijk gebruik maken van door de sector ontwikkelde en getoetste standaardteksten en communicatiemiddelen;
- Voldoen aan de wettelijke bepalingen en alleen extra communicatie indien dit meerwaarde heeft voor de doelgroep of het maatwerk voor de onderneming betreft.

ALM-studie

De uitgangssituatie ten opzichte van de ALM-studie uit 2015 is veranderd, met name de economische vooruitzichten zijn gewijzigd. Daarnaast mag het totale risico niet worden vergroot in verband met het herstelplan. In de nieuwe ALM-studie is het huidige premie-, indexatie- en kortingsbeleid doorgerekend met verschillende beleggingsmixen en met twee scenariosets, te weten het gematigde groeiscenario (stijging van de rente tussen het vijfde en het vijftiende jaar tot 2,5% en een aandelenrendement van 6%) en het langer laag scenario (rente blijft langer laag tot 1,1% na jaar 15 en aandelenrendement van 3,2%). De uitkomsten zijn besproken met het Verantwoordingsorgaan (VO) en de achterbannen (sociale partners en pensioengerechtigden).

Met de achterbannen is geconcludeerd dat het huidige strategisch beleggingsbeleid het beste voldoet aan de risicobereidheid om op termijn de ambitie van een betaalbaar en waardevast pensioen te realiseren. In 2020 wordt een aantal analyses met betrekking tot de beleggingen verricht, bijvoorbeeld ten aanzien van het rente-afdekkingsbeleid en het effect van illiquide beleggingen op de stuurbaarheid van de portefeuille.

Beleggingen: rendement en portefeuille

In 2019 kwam ons netto (na kosten) beleggingsrendement uit op 16,0%. Dit forse rendement is vooral veroorzaakt door hoge rendementen op aandelen. Ook de matching beleggingen hebben door de daling van de rente bijgedragen. Door de daling van de rente stegen de pensioenverplichtingen met 14,1%. Deze factoren bepaalden in belangrijke mate de (beperkte) stijging van de dekkingsgraad.

In het verslagjaar zijn geen nieuwe vermogensbeheerders geselecteerd. Uitbreidingen in de beleggingsportefeuille betreffen vooral mandaten die belegd zijn in onderhandse leningen (direct lending). Voor wat betreft aandelen zijn passieve beleggingen in emerging markets gedeeltelijk ingeruild voor meer actieve strategieën. Bij vastgoed zijn investeringen in Europees vastgoed gedaan terwijl beleggingen in Nederlandse winkels en bedrijfsruimten verder zijn afgebouwd.

Beleggingen: maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)

Bij de taakuitoefening geeft het pensioenfonds zich rekenschap van maatschappelijke gevolgen. Het gaat hierbij om de ecologische, sociale en governance factoren (ESG). In de beleggingsbeginselen is dit geëxpliciteerd. In 2018 hebben we het IMVB-convenant (brede spoor) ondertekend en in 2019 actief meegewerkt aan de uitwerking hiervan ten behoeve van de pensioensector. De ondertekening van het convenant is niet vrijblijvend, de deadline voor pensioenfonds voor een convenant-consistent MVB-beleid op hoofdlijnen is Q3 2020. Deze inhoudelijke positionering is dan ook één van de prioriteiten van het bestuur voor 2020 waarbij de invulling van de betrokkenheid van achterbannen/deelnemers in 2020 nog wordt bepaald.

MVB is in 2019 op verschillende bijeenkomsten van het bestuur, de Balans- en beleggingscommissie (BBC) en met achterbannen aan de orde geweest. Tevens is een stresstest klimaatverandering en energietransitie ontwikkeld en in de BBC besproken. Het bestuur heeft met de Raad van Toezicht (RvT) en een externe spreker in het vierde kwartaal van 2019 een achtergrondbijeenkomst over MVB georganiseerd.

In 2019 was er een actieve betrokkenheid bij de ondernemingen waarvan het pensioenfonds aandelen in de portefeuille heeft. Er is bij 100% van de voorstellen op aandeelhoudersvergaderingen gestemd. Het bestuur heeft eind 2019 een expliciet stembeleid vastgesteld, dat op de website gepubliceerd is.

Uitvoeringskosten

Het pensioenfonds publiceert sinds 2012 de uitvoeringskosten in het jaarverslag en verantwoordt deze in de jaarrekening. Ten opzichte van 2018 zijn de pensioenuitvoeringskosten in 2019 gedaald van € 207 naar € 198 per deelnemer. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat in 2018 incidentele ICT-kosten zijn gemaakt voor pensioensystemen en communicatie met de verzekerden. De verwachting is dat deze verdergaande digitalisering uiteindelijk zal leiden tot kostenbesparingen (minder schriftelijke communicatie).

Ten opzichte van 2018 zijn de vermogensbeheerkosten gestegen van € 29 miljoen naar € 36 miljoen oftewel van 0,34% naar 0,39% van het gemiddeld belegd vermogen. De stijging wordt veroorzaakt door hogere beheervergoedingen aan externe managers. Deze stijgen vanwege investeringen die de afgelopen jaren zijn gedaan in credits en vastgoed. Deze investeringen passen in het toegroeien naar de beoogde strategische portefeuilleverdeling. Bovendien zijn genoemde beleggingscategorieën duurder vanwege het meer actieve en illiquide karakter. Daar komt bij dat in 2019 hogere vergoedingen zijn betaald aan vermogensbeheerders die beleggen in aandelen in opkomende markten (emerging markets). Dat komt doordat in deze categorie is besloten actiever te beleggen versus passief beheer. De stijl van de beleggingsportefeuille als geheel is de laatste jaren actiever geworden hetgeen gepaard gaat met hogere kosten. Hier staat naar verwachting een hoger rendement tegenover.

De transactiekosten komen hoger uit dan in 2018 (0,08%) en bedragen in 2019 0,10% van het belegd vermogen. Deze stijging wordt vooral veroorzaakt door transacties in vastgoedbeleggingen waaronder een éénmalige grote verkooptransactie.

Net als over de verslagjaren 2016 en 2017 heeft het pensioenfonds over het verslagjaar 2018 meegedaan aan een externe benchmarkservice. De vermogensbeheer- en transactiekosten van het pensioenfonds zijn lager dan de peer-groep en het universum. Dit geldt ook als de totale uitvoeringskosten (pensioen- en vermogensbeheer- en transactiekosten) worden uitgedrukt in het gemiddelde belegde vermogen.

Strategie en risicobeheersing

Risicomanagement draagt bij aan het realiseren van de strategie en ambities van het pensioenfonds door te ondersteunen bij de afweging tussen risico en rendement. Daarnaast draagt goed risicomanagement bij aan een beheerste en integere bedrijfsvoering. Het bestuur onderkent drie categorieën risico's, namelijk strategische, financiële en niet-financiële.

In 2019 heeft het bestuur haar strategie geactualiseerd en deze opnieuw doorleefd. In een strategiedocument zijn per ambitie de doelstellingen beschreven, de inspanning die het pensioenfonds doet om deze te realiseren en de aanvullende ambitie voor de komende tijd. Tevens zijn de acties en randvoorwaarden om deze acties uit te kunnen voeren vastgelegd.

Het bestuur is in 2019 gestart met de voorbereidingen van de Eigenrisicobeoordeling (ERB) en heeft de opzet van het ERB-document besproken. Voor het doorlopen van het ERB-proces sluit het bestuur aan op de bestaande strategische cyclus en het integrale risicomanagement. Belangrijke input voor de ERB is de nog uit te voeren Strategische Risico Analyse (SRA). Een SRA volgt de stappen van het risicomanagementproces maar met meer focus op de externe omgeving.

DNB heeft in 2019 een zogenaamde nulmeting over informatiebeveiliging en cybersecurity bij het pensioenfonds uitgevoerd, aan de hand van het volwassenheidsniveau van 58 door DNB bepaalde doelstellingen voor vier kritische systemen binnen Stichting Pensioenfonds Hoogovens. Uit de nulmeting is naar voren gekomen dat het pensioenfonds voor een beperkt aantal beheersdoelstellingen nog niet voldoet aan het vereiste niveau. De hieruit volgende verbeterpunten worden in 2020 opgepakt.

IORP-II

Nadat in 2018 was besloten over de wijze van implementeren van IORP-II binnen het pensioenfonds is vanaf medio 2019 een start gemaakt met de daadwerkelijke implementatie. Door het bestuur is een drietal charters vastgesteld, waarin onder meer enkele waarborgen zijn opgenomen voor de onafhankelijkheid van de sleutelfunctiehouders, gegeven de keuze deze buiten de kring van het bestuur te rekruteren. Na afronding van de procedures bij DNB zijn de drie sleutelfunctiehouders in de loop van 2019 benoemd en gestart met de werkzaamheden.

Eén van de implicaties van IORP-II is dat de Audit- en risicocommissie is gesplitst in een separate Auditcommissie (AC) en Risicocommissie (RC). In de AC ligt de nadruk op de waarborging van de beheerste en integere bedrijfsvoering en het jaarwerkproces.

De focus van de RC ligt met name op de advisering over de organisatie van het integraal risicomanagement, de risico-indeling alsmede de vaststelling van het risicomanagementbeleid, inclusief het bepalen van de risk-appetite en de opzet van het risicoraamwerk. Een andere implicatie is dat leden van de RC geen lid meer zijn van een andere commissie van het pensioenfonds.

Het bestuur evalueert eind 2020 de eerste ervaringen met deze invulling van IORP-II.

Bestuursaangelegenheden

Het de afgelopen jaren door het bestuur ingezette proces van verbetering van de bestuurlijke effectiviteit is in 2019 versterkt door de uitkomsten van het DNB-onderzoek. In 2019 is een plan van aanpak opgesteld, de uitvoering daarvan is in gang gezet. Aandachtspunten zijn onder meer de samenwerking binnen het bestuur en de interactie met de uitvoeringsorganisatie.

Het bestuur heeft in 2019 de bestuursprioriteiten voor 2020 vastgesteld alsmede in het bestuur en het managementteam (MT) enkele dossierhouders benoemd. Begin 2020 heeft het bestuur enkele plannen van aanpak besproken en in de actuele context de prioritering bepaald.

In de loop van 2019 zijn de twee vacatures in het bestuur ingevuld. Deze invulling is verzorgd via het Opvolgingsplatform. Het bestuur was in 2019, met name door de implementatie van IORP-II, genoodzaakt om de commissiestructuur te herzien. Dit is inmiddels ook verwerkt in de profielschets SPH en de notitie geschiktheid 2020. De personele invulling van de commissies wordt naar verwachting in de loop van 2020 afgerond.

Code Pensioenfondsen

Het bestuur heeft als onderdeel van het reguliere proces in 2019 aan de hand van de Code pensioenfondsen nieuwe stijl vastgesteld hoe wordt voldaan aan de verschillende bepalingen (pas toe of leg uit). Het resultaat is ook met de RvT besproken, zie ook de inbreng van de RvT op dit punt aan de hand van de acht thema's in de Code pensioenfondsen (zie pagina 44).

Het bestuur past het merendeel van de bepalingen uit de Code pensioenfondsen toe. Bij een beperkt aantal bepalingen is sprake van afwijkingen waardoor geen sprake is van volledige naleving. In bijlage 3 (bestuursaangelegenheden) is het overzicht opgenomen van de bepalingen waarvoor geldt 'leg uit'.

Verder kent de Code pensioenfondsen een aantal zogenaamde rapportagenormen, die bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens bijna allemaal worden toegepast. Alleen bij bepaling 33 (diversiteit, deelaspect leeftijd) is de naleving niet volledig (zie bijlage 3).

Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen (bedragen in mln. €)

	2019	2018	2017	2016	2015
Aantal verzekerden					
Deelnemers	9.832	9.771	9.439	9.206	9.228
Gewezen deelnemers	3.851	3.818	3.872	3.980	4.032
Pensioengerechtigden ¹	14.730	14.861	14.968	15.011	15.147
Totaal	28.413	28.450	28.279	28.197	28.407
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds					
Deelnemers	4.186	3.573	3.483	3.624	3.354
Gewezen deelnemers	566	479	501	537	508
Pensioengerechtigden	3.792	3.511	3.461	3.472	3.267
Totaal	8.544	7.563	7.445	7.633	7.129
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van de deelnemers					
	3	2	2	1	1
Kenmerken voorziening pensioenverplichtingen					
Rijpingsgraad (in %)	44	46	46	45	46
Duration	18	17	17	18	18
Gemiddeld gewogen rentevoet o.b.v. rentetermijnstructuur (RTS-UFR in %)	0,7	1,3	1,5	1,3	1,7
Beleggingen voor risico van het pensioenfonds²					
	9.538	8.339	8.593	8.155	7.685
Beleggingen voor risico van de deelnemers²					
	3	2	2	1	1
Totaal	9.541	8.341	8.595	8.156	7.686
Solvabiliteit en dekkingsgraad					
Aanwezig eigen vermogen excl. bestemmingsreserve	985	774	1.137	497	545
Beleidsdekkingsgraad (in %)	109,0	115,8	113,2	101,3	108,2
Feitelijke dekkingsgraad (in %)	111,5	110,2	115,3	106,5	107,6
Reële dekkingsgraad (in %)	88,1	94,5	90,6	82,2	87,2
Minimaal vereiste dekkingsgraad (in %)	104,3	104,2	104,2	104,2	104,2
Vereiste dekkingsgraad op basis van feitelijke mix (in %)	121,8	122,5	123,5	121,5	120,0
Vereiste dekkingsgraad op basis van strategische mix (in %)	120,4	121,6	122,0	121,1	118,3
Premie en uitkeringen					
Kostendekkende premie op basis van rentetermijnstructuur (RTS-UFR)	167	157	160	143	119
Kostendekkende premie op basis van verwacht rendement	103	101	100	96	63
Uitkeringen	262	254	248	244	243
Feitelijke premie basisregeling	130	125	113	112	105
Toeslagen in %					
Ambitie deelnemers	4,02	2,00	2,00	2,36	1,90
Toegekend deelnemers	0,00	0,83	0,21	0,00	0,00
Toegekend deelnemers uit toeslagendepot	0,95	0,87	0,97	0,00	1,21
Achterstand cumulatief deelnemers	18,18	14,70	14,37	13,51	10,90
Ambitie pensioengerechtigden ³	2,72	2,10	1,33	0,42	0,66
Toegekend pensioengerechtigden ³ (inclusief inhaal)	0,00	0,87	0,14	0,00	0,00
Achterstand cumulatief pensioengerechtigden ³	19,53	16,37	14,95	13,61	13,14
Rendement in %					
Beleggingen	16,0	-1,4	7,1	8,0	2,6
Groeivoet van de verplichtingen door renteontwikkeling	14,1	3,7	-1,5	8,4	5,3
Vijfjaarsgemiddelde beleggingen	6,3	6,1	7,1	8,6	9,3
Vijfjaarsgemiddelde verplichtingen	5,5	6,6	5,8	8,3	9,0
Kostenratio's					
Pensioenuitvoeringskosten (€ per deelnemer)	198	207	200	187	181
Vermogensbeheerkosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,39	0,34	0,27	0,26	0,28
Transactiekosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,10	0,08	0,10	0,08	0,08
Totale uitvoeringskosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,55	0,48	0,43	0,39	0,42

¹ Exclusief ingegane arbeidsongeschiktheidspensioen, ² Inclusief derivaten met een negatieve waarde, ³ En gewezen deelnemers

Profiel en toekomstparagraaf

Het bestuur heeft in 2018 en 2019 in een aantal sessies de missie, visie, kernwaarden en ambities die de strategie van Stichting Pensioenfonds Hoogovens vormen, opnieuw doorgenomen. Dit is mede gedaan vanwege een aantal mutaties in het bestuur. Dit heeft geleid tot doorleving en een verdere aanscherping van de strategie. De uitkomsten zijn ook besproken met het VO en de RvT, waardoor de strategie ook vanuit het perspectief van de geledingen in het VO is verankerd. De strategie van het pensioenfonds kan als volgt worden samengevat:

Missie (Waarom SPH bestaat)	De missie van SPH is het structureel goed uitvoeren van de pensioenregeling van de Sociale Eenheid IJmuiden en het zorgvuldig beheren van de daarbij behorende toevertrouwde gelden
Kernwaarden (Waar SPH in gelooft)	• Samen • Eenvoud • Betrouwbaar • Proactief en wendbaar • Persoonlijk betrokken
Visie (Waar wil SPH naartoe)	Het pensioenfonds realiseert een goed pensioen door het samen te doen, waarbij collectiviteit en risicodeling belangrijke uitgangspunten zijn
Ambities (Wat ambitieert SPH)	• Betaalbaar en waardevast pensioen • Laagdrempelig en hoog serviceniveau • Voorbereid op de toekomst

De strategie is in 2019 vastgelegd in een nieuw strategiedocument. Op strategisch niveau zet dit document de missie, kernwaarden, visie en ambities van het pensioenfonds uiteen, zoals hierboven afgebeeld, met een verdere toelichting. Op tactisch niveau biedt dit strategiedocument het pensioenfonds handvatten voor het operationaliseren, monitoren en evalueren van de gekozen strategie. Om de robuustheid van de strategie te testen, heeft het bestuur een aantal scenario's doorgenomen op mogelijke effecten van de strategie. Hier zijn vervolgacties uit voortgekomen die het bestuur de komende periode zal oppakken.

Herstelplan

Het pensioenfonds heeft in 2019 een herstelplan ingediend bij DNB omdat de beleidsdekkingsgraad ultimo 2018 onder het vereiste niveau lag. Om de beleidsdekkingsgraad binnen de termijn van tien jaar weer op het niveau van de vereiste dekkingsgraad te brengen worden de pensioenen, conform het financieel toetsingskader (FTK), bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110% niet verhoogd en worden de pensioenen gedeeltelijk verhoogd bij een beleidsdekkingsgraad tussen 110% en circa 125%. Dit herstelplan is goedgekeurd door DNB. In het herstelplan 2019 was de verwachting dat in 2019 de dekkingsgraad zou stijgen van 110,2% naar 114,5%. Uiteindelijk is de dekkingsgraad ultimo 2019 3 procentpunten lager uitgekomen op 111,5%. Dit wordt, per saldo, grotendeels veroorzaakt doordat enerzijds het in 2019 gerealiseerde beleggingsrendement veel hoger was dan verwacht terwijl anderzijds de rente in 2019 verder is gedaald waardoor de pensioenverplichtingen veel meer in waarde zijn gestegen dan verwacht in het herstelplan.

Het herstelplan 2020 is eind maart 2020 ingeleverd bij DNB. In het herstelplan is het startpunt de feitelijke dekkingsgraad per ultimo 2019 van 111,5%. Het herstelplan bestrijkt een periode van 10 jaar en gaat in de berekeningen uit van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (RTS) per ultimo 2019 en de vanaf 1 januari 2020 geldende maximale rendements- en minimale inflatieparameters. Ten opzichte van het herstelplan 2019 is daardoor gerekend met lagere rentes en lagere verwachte rendementen. Ondanks de hogere startdekkingsgraad (111,5% begin 2020 versus 110,2% begin 2019) zijn daardoor de uitkomsten van dit herstelplan verslechterd. Het duurt langer voordat het pensioenfonds uit herstel is (2024, was in herstelplan 2019 nog 2022) en ook de grens waarbij volledige toeslagen kunnen worden verleend en achterstanden (deels) kunnen worden ingehaald (TBI-grens) wordt later bereikt (2027, was in herstelplan 2019 nog 2024). De verwachte toeslagverlening komt hierdoor lager uit. Uit het herstelplan volgt een kritische dekkingsgraad van 90,9%. Indien de nieuwe zogenoemde Dijsselbloem parameters vanaf 2021 volledig moeten worden toegepast zou per ultimo het verslagjaar de feitelijke dekkingsgraad uit zijn gekomen op 108,2%, 3,3 procentpunt lager. Hierdoor duurt het nog langer voordat er volledige toeslagen kunnen worden verleend. De ver-

wachting is dat er slechts een geringe kans bestaat dat de achterstanden kunnen worden ingehaald. Pas bij een beleidsdekkingsgraad van meer dan circa 125% is een vijfde van het meerdere per jaar beschikbaar voor inhaalindexatie. Gegeven de restricties die vanuit het FTK worden opgelegd zijn er echter weinig beleidsmaatregelen waarmee het bestuur op dit punt invloed op kan uitoefenen.

Gevolgen maatregelen COVID-19 virus (coronavirus)

Als gevolg van de wereldwijde uitbraak van het coronavirus begin 2020, hebben overheden maatregelen genomen om de verdere verspreiding van het virus in te dammen. Dit heeft gevolgen voor het functioneren, de financiële positie en de communicatie van het pensioenfonds.

Medewerkers van het pensioenfonds werken, conform het beleid van Tata Steel Nederland en de richtlijnen van het RIVM, zoveel mogelijk thuis. De ICT-infrastructuur is zo ingericht dat zowel op kantoor als op afstand gewerkt kan worden waarbij de integriteit en beschikbaarheid van systemen behouden blijven. Vergaderingen van het bestuur en binnen de uitvoeringsorganisatie vinden grotendeels plaats met behulp van audiovisuele hulpmiddelen. Het business continuïteitsplan is inwerking gesteld opdat het pensioenfonds de operationele voortgang van kritische bedrijfsprocessen, zoals de uitbetaling van de pensioenen en het vermogensbeheer, kan voortzetten. Deze processen kunnen op afstand worden uitgevoerd en gemonitord. De continuïteit van materiële processen die zijn uitbesteed aan strategische leveranciers wordt nauwgezet gemonitord. De continuïteit van de dienstverlening van deze leveranciers is voldoende gewaarborgd.

De reactie van de financiële markten op de maatregelen heeft tot gevolg dat de dekkingsgraad, bij het vaststellen van dit jaaroverslag van het pensioenfonds, fors is gedaald. Dit vooral als gevolg van verdere daling van de rente en waardedalingen van zakelijke waarden, vooral aandelen. De verslechtering van de financiële positie bemoeilijkt het bereiken van de doelstellingen met betrekking tot de toeslagverlening, het pensioenresultaat en de premie. De mate van onzekerheid is dermate groot dat het maken van een schatting over de ontwikkeling van de dekkingsgraad niet goed mogelijk is. Het pensioenfonds heeft een relatief lange termijn horizon en aangezien de liquiditeitspositie niet in het geding is, de pensioenen worden gewoon doorbetaald, is de financiële continuïteit niet in gevaar. Het risico dat de sponsor niet meer in staat is de pensioenpremie te betalen is aanwezig maar wordt beheersbaar geacht.

Het bestuur komt regelmatig bijeen om te bepalen welke acties gewenst zijn. Dit heeft ertoe geleid dat het pensioenfonds vasthoudt aan haar lange termijn beleggingsstrategie waardoor in maart/april 2020 een herbalancering van de beleggingsportefeuille heeft plaatsgevonden.

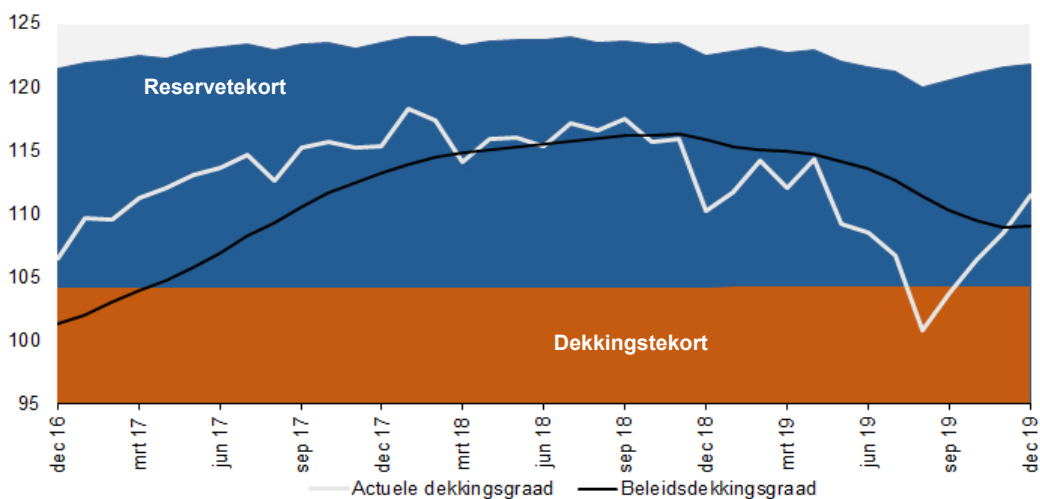
Het pensioenfonds houdt belanghebbenden op de hoogte van de ontwikkelingen als gevolg van het coronavirus. Dit geschiedt door het plaatsen van nieuwsberichten op de website. Dit betreft onder andere de situatie over de operationele continuïteit van het pensioenfonds en de ontwikkeling van de dekkingsgraad. Het pensioenfonds is regelmatig in gesprek met de toezichthouder (DNB).

Financiële positie

Eigen vermogen en dekkingsgraad

In 2019 steeg het eigen vermogen van € 774 miljoen naar € 985 miljoen. De dekkingsgraad steeg daardoor van 110,2% naar 111,5%. De beleidsdekkingsgraad daalde desondanks van 115,8% naar 109,0%. Onderstaande grafiek toont de ontwikkeling van de (minimaal) vereiste dekkingsgraad, de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad van 2017 tot en met 2019.

Ontwikkeling dekkingsgraad (in %)

Resultaat op beleggingen en rekenrente pensioenverplichtingen

In 2019 behaalde het pensioenfonds een positief beleggingsresultaat van € 1.326 miljoen. Dit betekent een netto (na kosten) beleggingsrendement van + 16,0%. Vooral de zakelijke waarden, aandelen en credits hebben met € 924 miljoen positief bijgedragen aan dit rendement. Vastgoed en infrastructuur droegen met ruim € 65 miljoen positief bij. Het resultaat op de matching beleggingen kwam, door de gedaalde rente, uit op een positief resultaat van ruim € 337 miljoen. Het pensioenfonds waardeert de pensioenverplichtingen met de door DNB gepubliceerde RTS. De hieruit voortvloeiende gemiddelde rente (rekenrente) is in 2019 gedaald van 1,3% naar 0,7%. De waarde van de pensioenverplichtingen steeg daardoor met € 1.082 miljoen. Inclusief rentetoevoeging van - € 17 miljoen is dit resultaat in totaal € 1.065 miljoen.

Resultaat op premie

In 2019 bedroeg de actuariële benodigde premie voor de inkoop van nieuwe pensioenopbouw € 138 miljoen. De daarvoor bestemde premie kwam uit op € 103 miljoen. De rekenrente voor de inkoop van nieuwe pensioenopbouw is gebaseerd op de verwachte toekomstige kasstromen van actieve deelnemers en de RTS en is voor 2019 berekend op 1,6%. De ontvangen premie voor nieuwe pensioenopbouw is een gedempte kostendekkende premie op basis van een verwacht rendement van 5,05%. Rekening houdend met een opslag voor toeslagverlening van 2,35% leidt dit tot een rekenrente van 2,7%. Het verschil in rekenrente, 1,6% versus 2,7%, verklaart waarom de kosten van de inkoop van de nieuwe pensioenopbouw op basis van de actuariële grondslag, ten bedrage van € 138 miljoen, hoger zijn dan de daarvoor bestemde premie van € 103 miljoen.

Sociale partners hebben voor de periode 2018 tot en met 2020 besloten de pensioenpremie op jaarbasis vast te stellen op 29% van de pensioengrondslag. In 2019 is op basis daarvan € 130 miljoen aan premie ontvangen. De op basis van verwacht rendement gedempte kostendekkende premie voor de opbouw van pensioen in 2019 bedroeg 22,8% en komt overeen met een bedrag van € 103 miljoen. Het verschil van € 27 miljoen met de ontvangen premie van € 130 miljoen is gedoteerd aan het toeslagendepot.

Toeslagen

Volgens vigerende wetgeving kunnen pensioenfondsden toeslagen verlenen vanaf een beleidsdekkingsgraad van 110%. De beleidsdekkingsgraad is in 2019 gedaald tot 109,5% per eind oktober, dit is de peildatum die het pensioenfonds hanteert voor het toekennen van toeslagen. Het bestuur heeft daarom geen reguliere toeslagen kunnen verlenen aan deelnemers, aan pensioengerechtigden en gewezen deelnemers. Het bedrag in het toeslagendepot is gebruikt voor een toeslagverlening aan actieve deelnemers van 0,95%.

Overige resultaten

Het overige actuariële resultaat bedraagt in 2019 € 1 miljoen. De feitelijke pensioenuitvoeringskosten kwamen uit op € 5 miljoen terwijl eenzelfde bedrag is vrijgevallen uit de voorziening pensioenverplichtingen.

Onderstaande tabel toont de ontwikkeling in 2019 en 2018 van het eigen vermogen naar oorzaken.

Ontwikkeling eigen vermogen ten behoeve van de dekkingsgraad (in mln. €)

	2019		2018
Stand eigen vermogen per 1 januari		774	1.137
Beleggingen en rente pensioenverplichtingen			
Beleggingsresultaten	1.326	-119	
Rentetoevoeging en wijziging rente pensioenverplichtingen	-1.065	-275	
Renteresultaat op pensioenverplichtingen en rente pensioenverplichtingen		261	-394
Ontvangen premie pensioenopbouw voor risico pensioenfonds			
Ontvangen premie	103	101	
Pensioenopbouw voor risico van het pensioenfonds	-138	-129	
Resultaat op premie		-35	-28
Ontvangen premie toeslagendepot		27	24
Toeslagverlening			
Voorwaardelijke toeslagen	-	-64	
Toeslagen uit toeslagendepot	-41	-31	
Toeslagen		-41	-95
Overige resultaten			
Langlevens	-	120	
Overige actuariële resultaten	1	9	
Overige baten	-	1	
Overige resultaten		1	130
Saldo van baten en lasten		213	-363
Stand eigen vermogen per 31 december		987	774
Mutatie bestemmingsreserve		-2	-
Stand eigen vermogen 31 december t.b.v. dekkingsgraad		985	774

Haalbaarheidstoets 2019

Het toetsen van de risicohouding gebeurt met de 'haalbaarheidstoets'. Met de door DNB voorgeschreven scenario's moet het pensioenfonds aantonen dat over een periode van 60 jaar de premie-inleg en het rendement op beleggingen samen voldoende zijn om de pensioenen te kunnen uitbetalen inclusief de beoogde toeslagen.

Met de dekkingsgraad per ultimo 2018 als uitgangspunt komt de mediaan van het pensioenresultaat uit op 101,2%. Het pensioenresultaat is de verwachte uitkering ten opzichte van de maximaal te bereiken uitkering op basis van prijsindexatie. Met dit resultaat wordt voldaan aan de toeslagambitie van het pensioenfonds. In het voorgeschreven slechtweerscenario komt het pensioenresultaat 28,6% lager uit. Dit is minder dan de door het bestuur vastgestelde maximale afwijking van 35%. Genoemde uitkomsten zijn lager dan de haalbaarheidstoets van 2018. De haalbaarheidstoets die in 2019 is uitgevoerd leidt tot de conclusie dat de pensioenresultaten zich binnen de gestelde normen bevinden waarmee het feitelijk gelopen risico overeenkomt met de door sociale partners vastgestelde risicohouding.

Pensioenen

Doelstelling

Het pensioenbeleid is erop gericht om de pensioenovereenkomst zoals vastgelegd in het pensioenreglement uit te voeren onder de voorwaarden van de uitvoeringsovereenkomst. Bij het toekennen van nieuwe pensioenaanspraken in de verplichte collectieve uitkeringsovereenkomst wordt een premie in rekening gebracht op basis van een gedempte kostendekkende premie. Voor de vrijwillige premieovereenkomst in de vorm van een nettopensioenregeling vindt inleg (2019: € 0,8 miljoen) plaats op basis van een leeftijdsafhankelijke staffel en het vaste jaarsalaris boven het grensbedrag (€ 107.593 in 2019) van de collectieve uitkeringsovereenkomst. De aangesloten werkgevers hebben geen andere financiële verplichtingen dan het betalen van de overeengekomen premie. Er bestaat geen verplichting om eventuele tekorten aan te vullen.

In de pensioenregeling is overeengekomen dat de opgebouwde en ingegane pensioenen welvaartsvast respectievelijk waardevast worden gehouden onder de voorwaarde dat de financiële positie dit toelaat. Voor deelnemers streeft het pensioenfonds naar aanpassing van de pensioenaanspraken aan de cao-verhogingen bij Tata Steel IJmuiden en voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden naar aanpassing volgens de Nederlandse consumentenprijsindex. De financiering van deze voorwaardelijke aanpassingen in de collectieve uitkeringsovereenkomst moet komen uit het beleggingsrendement; er is voor deze voorwaardelijke aanpassingen geen reserve gevormd en er wordt geen premie voor betaald. In de vrijwillige premieregeling wordt het nettopensioenkapitaal belegd conform de beleggingsmix van het pensioenfonds. Bij beëindiging van het deelnemerschap wordt het nettopensioenkapitaal van de deelnemer omgezet in een pensioen in de verplichte collectieve regeling. Vanaf 58 jaar wordt standaard jaarlijks een deel van het kapitaal tegen het in dat jaar geldende tarief omgezet in nettopensioen.

De pensioenregeling en de uitvoeringsovereenkomst bieden de mogelijkheid tot het toekennen van toeslagen aan deelnemers uit een toeslagendepot. De werkgever kan hiervoor in enig kalenderjaar een bedrag betalen bovenop de kostendekkende premie.

Opgebouwde pensioenen

Om de opgebouwde pensioenen zeker te stellen dient het pensioenfonds op ieder moment een vermogen te bezitten dat gelijk is aan de waarde van de kasstromen van de opgebouwde pensioenen plus een wettelijk vereiste vermogensopslag van 4,3%. Dit wettelijke minimum komt overeen met een beleidsdekkingsgraad van 104,3%. Onder deze grens is er sprake van een dekkingstekort. Een dekkingstekort kan ertoe leiden dat het pensioenfonds de opgebouwde pensioenen moet korten. Bij een beleidsdekkingsgraad van ongeveer 91% (kritische dekkingsgraad) of lager is de verwachting dat het pensioenfonds niet binnen de wettelijke termijn kan herstellen en zullen de pensioenaanspraken en pensioenrechten moeten worden verlaagd.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de karakteristieken van de kasstromen per het einde van het boekjaar.

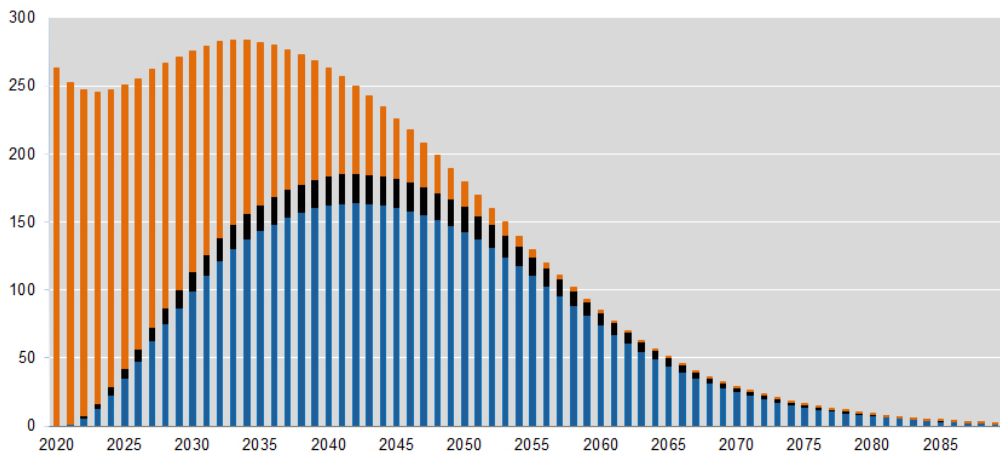
Kasstromen en contante waarde einde boekjaar (in mln. €)

	2019			2018		
	Kasstroom	Contante waarde	VPV (in %)	Kasstroom	Contante waarde	VPV (in %)
Deelnemers	5.128	4.186	49	5.182	3.572	47
Gewezen deelnemers	684	566	7	677	479	6
Pensioengerechtigden	<u>3.952</u>	<u>3.792</u>	<u>44</u>	<u>3.903</u>	<u>3.512</u>	<u>47</u>
Totaal pensioenverplichtingen	9.764	8.544	100	9.762	7.563	100
Kenmerken	Gemiddelde rentevoet in %	Duration		Gemiddelde rentevoet in %	Duration	
Deelnemers	0,8	24		1,5	24	
Gewezen deelnemers	0,8	23		1,4	23	
Pensioengerechtigden	0,4	10		1,0	10	
Totaal pensioenverplichtingen	0,7	18		1,3	17	

De contante waarde is berekend door de kasstromen contant te maken met de rentetermijnstructuur van DNB per ultimo 2018 en 2019. De contante waarde van de kasstromen van de opgebouwde pensioenen is gelijk aan de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds.

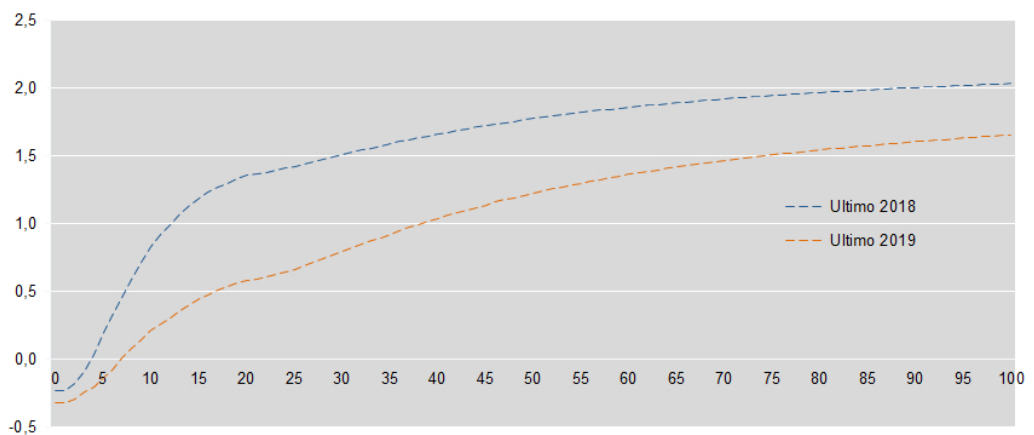
De opgebouwde nominale pensioenkasstromen van € 9.764 miljoen (zie onderstaande grafiek) worden gedekt door een belegd vermogen van € 9.541 miljoen. Gedurende de looptijd van de pensioenkasstromen dient een bedrag van € 223 miljoen aan beleggingsresultaten te worden gerealiseerd om de toegezegde nominale uitkeringen te kunnen betalen. Uitgedrukt in een beleggingsrendement moet er 0,1% per jaar worden verdiend. Dit is aanzienlijk lager dan de verwachte rendementen waar het pensioenfonds van uitgaat bij de beleidsontwikkeling. Voor de komende jaren bedraagt het verwacht rendement op basis van het strategisch beleggingsbeleid ongeveer 3,5% per jaar. Deze verwachting is ten opzichte van vorig jaar naar beneden bijgesteld vanwege de verder gedaalde rente en lagere verwachte rendementen op zakelijke waarden zoals aandelen.

Verwachte jaarkasstromen per einde boekjaar (in mln. €)

De contante waarde van de pensioenverplichtingen is berekend met de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (zie onderstaande grafiek). Hieruit volgt een gemiddeld gewogen rentevoet van 0,7% per jaar.

Rentetermijnstructuur (RTS) per boekjaar (in %)

Premie en deelnemersbijdrage

Jaarlijks stelt het bestuur de hoogte van de gedempte kostendekkende premie vast en weegt daarbij de belangen evenwichtig af. In de uitvoeringsovereenkomst is met de werkgever overeengekomen dat het pensioenfonds de gedempte kostendekkende premie vaststelt op basis van het verwachte rendement. Daarbij is overeengekomen dat het pensioenfonds bij de vaststelling van de premie geen rekening houdt met zijn financiële positie.

Met het VO is besproken dat de werkelijke reële rendementen over een langere periode worden afgezet tegen verwachte reële rendementen waarmee de kostendekkende premie is vastgesteld. Vanaf 2006 tot en met 2019 is het gemiddelde verwachte reële rendement dat werd gehanteerd voor de premieberekening uitgekomen op 3,4% per jaar, het gerealiseerde reële rendement kwam uit op 5,0% per jaar en het nominale rendement op 6,7% per jaar. Het nominale rendement is gedurende deze periode, vooral tot en met 2014, mede positief beïnvloed door een hoge(re) renteaafdekking in combinatie met dalende rente. De verplichtingen namen over deze periode substantieel toe. De groeiwoet van de verplichtingen kwam uit op 6,6% per jaar. Voor 2020 is de kostendekkende premie conform het premiebeleid berekend met een verwacht reëel rendement van 2,7%, dit percentage is hetzelfde als in 2019.

In de uitvoeringsovereenkomst is een maximaal aan de werkgever in rekening te brengen premie vastgelegd. Deze betaalt voor elke werknemer een premie aan het pensioenfonds. Een deel hiervan verhaalt de werkgever bij de werknemer. De werknemers betalen een deelnemersbijdrage van 30% van de totale premie, de overige 70% betaalt de werkgever.

Voor 2019 is een premieniveau van 29% van de pensioengrondslag afgesproken. Dit is inclusief een opslag van 6,2 procentpunt bovenop de kostendekkende premie van 22,8%. Deze opslag is gebruikt voor de dotatie aan het toeslagendepot. In 2019 is daardoor een bedrag van € 27 miljoen gedoteerd aan het toeslagendepot dat is bedoeld voor het toekennen van toeslagen aan deelnemers.

De kostendekkende premie is met ingang van 1 januari 2020 berekend op 22,7% van de pensioengrondslag. De daling ten opzichte van 2019 is het gevolg van de verjonging van het deelnemersbestand. Op basis van de uitvoeringsovereenkomst draagt de onderneming 29% van de grondslag af aan het pensioenfonds. Het verschil van 6,3 procentpunt wordt toegevoegd aan het toeslagendepot. De premie voor de WGA- hiaatverzekering is voor 2020 vastgesteld op nihil.

Toeslagen

Het pensioenfonds streeft er naar aanspraken van de actieve deelnemers aan te passen overeenkomstig de cao-verhogingen. Voor de ingegane pensioenen en de aanspraken van gewezen deelnemers streeft het pensioenfonds naar een toeslagverlening overeenkomstig de ontwikkeling van de consumentenprijzen. Het pensioenfonds houdt geen specifieke reserves aan om toekomstige toeslagen te kunnen financieren, wel is met sociale partners afgesproken om een extra premie bovenop de gedempte kostendekkende premie in rekening te brengen en te storten in een toeslagendepot. Dit toeslagendepot wordt aangewend voor toeslagverlening aan deelnemers. De toekenning van toeslagen uit het depot vindt plaats op voorwaarde dat de beleidsdekkingsgraad gedurende drie maanden minstens 105% bedraagt. Indien de beleidsdekkingsgraad per 1 januari niet voldoet aan het hiervoor gestelde dan vindt toekenning uit het depot plaats op het eerste moment dat de beleidsdekkingsgraad gedurende drie aaneengesloten maanden minimaal 105% heeft bedragen. Per 1 januari 2020 is een toeslag ten laste van het toeslagendepot toegekend.

De beslissing over het verlenen van toeslagen baseert het bestuur op de beleidsdekkingsgraad per eind oktober. Ultimo oktober 2019 bedroeg de beleidsdekkingsgraad 109,5%. Bij een dekkingsgraad onder 110% worden geen reguliere toeslagen toegekend. Voor deelnemers is een deel van de toeslag gefinancierd uit het toeslagendepot. Samenvattend is in 2019 het volgende besloten:

- De pensioenuitkeringen en de pensioenaanspraken van gewezen deelnemers per 1 januari 2020 niet te verhogen, de ontwikkeling van de consumentenprijsindex in de periode tussen oktober 2018 en oktober 2019 bedroeg 2,72%. De achterstand neemt hierdoor toe met 2,72%;
- De pensioenaanspraken van deelnemers met 0,95% te verhogen uit het toeslagendepot. De cao-verhogingen in 2019 bedroegen 4,02%. De achterstand neemt hierdoor toe met 3,03%.

Achterstand toeslagverlening

Periode	Toeslagverlening per	Achterstand pensioenge-rechtigden en gewezen deelnemers	Achterstand deelnemers
Toeslagverlening			
2008	1 januari 2009	2,78%	2,51%
2009	1 januari 2010	0,71%	0,50%
2010	1 januari 2011	1,57%	1,25%
2011	1 januari 2012	2,61%	1,76%
2012	1 januari 2013	2,87%	2,01%
2013	1 januari 2014	1,56%	1,25%
inhaal uit rendement	1 juli 2014	-1,00%	-1,00%
2014	1 januari 2015	0,72%	2,08%
2015	1 januari 2016	0,66%	1,90%
2016	1 januari 2017	0,42%	2,36%
2017	1 januari 2018	1,19%	1,79%
2018	1 januari 2019	1,23%	1,17%
2019	1 januari 2020	2,72%	4,02%
Toeslagverlening uit toelagendepot			
2014	1 januari 2015		-0,62%
2015	1 januari 2016		-1,21%
2016 en 2017	1 augustus 2017		-0,77%
2017	1 januari 2018		-0,20%
2018	1 januari 2019		-0,87%
2019	1 januari 2020		-0,95%
Totaal cumulatief		19,53%	18,18%

Per 1 januari 2020 bedraagt de cumulatieve achterstand ten opzichte van de ambitie voor actieve deelnemers 18,18% en voor pensioengerechtigden en gewezen deelnemers 19,53%. Het pensioenfonds verwacht met betrekking tot toeslagverlening voor de komende jaren dat er onvoldoende financiële ruimte is om de pensioenen (volledig) te verhogen met de prijs- en loonontwikkeling. De verwachting is dat er slechts een geringe kans bestaat dat de achterstanden kunnen worden ingehaald. Pas indien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan het niveau waarbij volledige toeslagen kunnen worden toegekend (TBI-dekkingsgraad) is een vijfde van het meerdere per jaar beschikbaar voor het inhalen van toeslagen. TBI staat voor 'toekomstbestendige indexatie (toeslagverlening)'.

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van het aantal verzekerden in 2019 weer.

Ontwikkeling aantal verzekerden in 2019

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Ouderdoms-pensioen*	Partner-pensioen	Wezen-pensioen
Stand einde vorig boekjaar	9.771	3.818	9.421	5.365	75
Toetredingen	600	-	-	-	23
Einde deelnemerschap	-311	311	-	-	-24
Waardeoverdracht	-	-20	-	-	-
Ingang pensioen	-209	-182	391	329	23
Overlijden	-19	-19	-447	-348	-
Afkoop en andere oorzaken	-	-57	-14	-40	-1
Saldo mutaties	61	33	-70	-59	-2
Stand einde boekjaar	9.832	3.851	9.351	5.306	73

*Exclusief 2 deeltijdgepensioneerden en 40 deelnemers aan Generatiepact

Door de hoge instroom van relatief jonge deelnemers daalde de gemiddelde leeftijd van 46,6 per eind 2018 naar 46,4 jaar ultimo 2019. Door de verhoging van de AOW-leeftijd neemt het percentage deelnemers dat ouder is dan 62 jaar nog steeds toe. De gemiddelde leeftijd waarop men het ouderdomspensioen laat ingaan neemt in 2019 toe (65,0 jaar). De verwachting is dat door de stijgende AOW-leeftijd de gemiddelde pensioenleeftijd in de komende jaren verder omhoog gaat.

Verdeling deelnemers naar leeftijdscategorie

Leeftijdscategorie in jaren	2019		2018	
	Aantal	%	Aantal	%
20-29	1.463	14,9	1.414	14,5
30-39	1.760	17,9	1.637	16,7
40-49	1.732	17,6	1.796	18,4
50-59	3.188	32,4	3.335	34,1
60-61	723	7,4	720	7,4
62-67	<u>966</u>	<u>9,8</u>	<u>869</u>	<u>8,9</u>
	9.832	100,0	9.771	100,0
Gemiddelde leeftijd		46,4		46,6
Gemiddelde pensioenleeftijd*		65,0		64,7

*De gemiddelde leeftijd waarop deelnemers het ouderdomspensioen laten ingaan.

Communicatie

Het pensioenfonds informeert deelnemers en gepensioneerden actief over hun pensioen en over ontwikkelingen bij het pensioenfonds. Tevens worden gewezen deelnemers periodiek geïnformeerd.

Communicatiebeleidsplan

Het pensioenfonds heeft in 2019 het communicatiebeleid geëvalueerd en eind van het jaar een nieuw communicatiebeleidsplan vastgesteld, het Communicatiebeleidsplan 2019. De wijzigingen in het communicatiebeleid zijn:

- Uitrollen bestaand beleid met betrekking tot digitale informatieverstrekking onder pensioengerechtigden met een leeftijd onder 80 jaar. Dit betekent dat digitale communicatie ook voor deze groep als standaard wordt ingesteld.
- Zoveel mogelijk gebruik maken van door de sector ontwikkelde en getoetste standaardteksten en communicatiemiddelen.
- Voldoen aan de wettelijke bepalingen en alleen extra communicatie indien dit meerwaarde heeft voor de doelgroep of het maatwerk voor de onderneming betreft.

AOW-leeftijd

In juli 2019 kwamen sociale partners en het kabinet als onderdeel van het nieuwe pensioenakkoord overeen de AOW-leeftijd minder snel te verhogen. Het pensioenfonds heeft begin juli de nieuwe AOW-leeftijd verwerkt in de pensioenplanner en een nieuwsbericht over de langzamer stijgende AOW-leeftijd op de website gepubliceerd.

Hiernaast heeft het pensioenfonds een brief verstuurd naar pensioengerechtigden die een tijdelijk ouderdomspensioen tot hun AOW-leeftijd ontvangen. Tot slot is er in de nieuwsbrief van januari 2020 aandacht besteed aan de AOW-leeftijd.

Publieksjaarverslag en nieuwsbrief

De deelnemers en de pensioengerechtigden ontvingen het publieksjaarverslag met informatie over de gang van zaken bij het pensioenfonds alsmede over de belangrijkste feiten en cijfers. In januari 2020 heeft het pensioenfonds een nieuwsbrief uitgebracht met een uitgebreide toelichting op het besluit geen toeslagen over 2019 te verlenen. In de nieuwsbrief is tevens aandacht besteed aan de kans op toeslagverlening en de omvang daarvan en is aangegeven dat er een kans op korten is. Daarbij is een horizon van vijf jaar als uitgangspunt genomen. Daarnaast is aandacht besteed aan de financiële situatie van het pensioenfonds en de beleggingsportefeuille.

Pensioenoverzicht

De deelnemers en pensioengerechtigden van het pensioenfonds ontvangen jaarlijks een pensioenoverzicht. Dit is het wettelijk voorgeschreven Uniform Pensioenoverzicht (UPO). De gewezen deelnemers ontvangen eens per vijf jaar een UPO.

Pensioen 1-2-3

Pensioen 1-2-3 is eenvoudig van opzet en bestaat uit drie lagen van communicatie. De deelnemer krijgt in de eerste laag globale informatie over zijn pensioen. In vijf minuten weet men wat de pensioenregeling in essentie biedt en waar men handelingsruimte dan wel keuzemogelijkheden heeft. In de tweede laag wordt de deelnemer dieper geïnformeerd en in de derde laag vindt men meer gedetailleerde informatie. Al deze informatie is digitaal beschikbaar op de website. Laag 1 van Pensioen 1-2-3 is tevens de startbrief.

Steeds meer digitale communicatie

Met behulp van digitale communicatie wordt beoogd de deelnemer effectiever te bereiken. Mede daarom is gekozen om in te zetten op digitale communicatie, tenzij de deelnemer daar bezwaar tegen maakt. Voor pensioengerechtigden geldt tot en met 2019 nog standaard schriftelijke informatieverstrekking, tenzij specifiek is aangegeven informatie digitaal te willen ontvangen. Het UPO voor pensioengerechtigden is zowel digitaal als schriftelijk aangeboden. Pensioengerechtigden hebben de mogelijkheid alleen de digitale versie te ontvangen. Deze voorkeur kan worden aangegeven binnen 'Mijn pensioen', de persoonlijke omgeving binnen de website. Hierin vinden pensioengerechtigden tevens de jaaropgave en pensioenspecificaties.

Het bestuur realiseert zich dat er aandacht moet zijn voor deelnemers die geen toegang hebben tot digitale middelen of dit niet wensen. Deze deelnemers blijven op de traditionele manier schriftelijke communicatie ontvangen. Telefonisch contact en andere vormen van persoonlijk contact blijven tevens belangrijk. Het bestuur vindt op het individu toegespitste dienstverlening van groot belang. Deelnemers verwachten informatie die op hun persoonlijke situatie van toepassing is. Die informatie moet begrijpelijk zijn, juist gedoseerd (niet te veel, niet te weinig) en aansluiten op hun beleving en kennis. Deelnemers moeten in staat zijn om persoonlijke keuzes te maken. Digitale communicatie maakt het eenvoudiger om inzicht te geven in de persoonlijke keuzes en mensen persoonlijk te benaderen.

Website

Het pensioenfonds zorgt dat de website (www.pfhoogovens.nl) actueel blijft. De website geeft elke maand informatie over de financiële positie van het pensioenfonds. Informatie over het stemgedrag van het pensioenfonds tijdens aandeelhoudersvergaderingen wordt per kwartaal gegeven. Door in te loggen met DigiD komt de deelnemer op de persoonlijke mijnomgeving.

Begin 2019 is een nieuwe mijnomgeving (Mijn pensioen) in gebruik genomen. Binnen deze vernieuwde omgeving vindt men persoonlijke (pensioen)gegevens zoals het UPO. De vernieuwde mijnomgeving biedt de mogelijkheid om processen vergaand te automatiseren en te personaliseren. Men kan in de persoonlijke mijnomgeving bijvoorbeeld zelf het correspondentieadres of e-mailadres wijzigen. Dit wordt direct, zonder menselijke tussenkomst, in het administratiesysteem verwerkt. De verzekerde vindt binnen Mijn pensioen de status van de mutatie terug.

De komende jaren werkt het pensioenfonds verder aan het implementeren van het hele proces om met pensioen te gaan. De (gewezen) deelnemers krijgen daarmee de mogelijkheid om volledig geautomatiseerd het pensioen in te laten gaan.

Pensioenplanner

Werknemers en oud-werknemers hebben in de mijnomgeving de mogelijkheid om met behulp van een online pensioenplanner de gevolgen van individuele keuzes zoals het eerder met pensioen gaan of deeltijdpensionering inzichtelijk te maken. De pensioenplanner geeft de mogelijkheid om ook de netto maandbedragen te berekenen inclusief de AOW. Hierdoor ontstaat inzicht in de bestedingsmogelijkheden na pensionering.

Brochures

Het pensioenfonds beschikt over een pakket brochures voor belangrijke gebeurtenissen. De brochures, het pensioenreglement en de statuten zijn tevens digitaal beschikbaar via de website van het pensioenfonds.

In contact met de doelgroep

Pensioenfonds Hoogovens zoekt waar mogelijk de dialoog met verzekerden op in persoonlijke contacten, tijdens voorlichtingsbijeenkomsten en in evaluaties.

Persoonlijke contacten

De medewerkers van de informatiebalie in het kantoor van het pensioenfonds en de telefonische helpdesk onderhouden de persoonlijke contacten met (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Het pensioenfonds hecht veel waarde aan deze persoonlijke benadering. Het blijkt dat dit erg op prijs wordt gesteld.

Iedere deelnemer heeft voor de pensioendatum de mogelijkheid om een persoonlijk gesprek met het pensioenfonds aan te gaan over zijn of haar individuele pensioensituatie. Tijdens dit gesprek worden met de deelnemer onder andere de keuzes doorgenomen die bij pensionering kunnen of moeten worden gemaakt. Hierdoor draagt het pensioenfonds eraan bij dat deelnemers weloverwogen keuzes kunnen maken. In 2019 zijn ongeveer 300 pensioneringsgesprekken geweest. Dit betekent dat met meer dan driekwart van de personen die in 2019 met pensioen gingen een pensioneringsgesprek is gevoerd voorafgaand aan de pensioeningang. Naast de gesprekken over de pensioenkeuze en -ingang worden er ook (algemene) informatiegesprekken gevoerd. In 2019 vonden er ruim 120 informatiegesprekken plaats.

Voorlichtingsbijeenkomsten

Het pensioenfonds geeft op verzoek voorlichting over pensioenaangelegenheden tijdens het werkoverleg van afdelingen van Tata Steel in IJmuiden. Vanuit het medewerkersplatform van Tata Steel in IJmuiden wordt tevens om de maand een pensioenvoorlichting georganiseerd. In 2019 heeft het pensioenfonds 7 keer een pensioenvoorlichting aan groepen werknemers gegeven. De bijeenkomsten duren gemiddeld 1,5 uur.

Evaluatie

Evaluatie is van belang om vast te kunnen stellen of doelstellingen worden bereikt en waar verbeterpunten liggen. Maandelijks wordt het gebruik van onder andere de website en pensioenplanner in kaart gebracht, evenals de communicatie en dienstverlening rondom het proces van pensionering. Hieruit blijkt dat de combinatie van de pensioenplanner en persoonlijk contact erg gewaardeerd wordt. De algemene service van het pensioenfonds rondom dit proces wordt beoordeeld met een 8,4 op een schaal van 0 tot 10.

Tevens meet het pensioenfonds periodiek de communicatie-uitingen. In 2019 zijn de nieuwsbrief en het publieksjaarverslag onderzocht. Hiervoor is de mening van zowel actieve deelnemers als pensioengerechtigden uitgevraagd. In deze onderzoeken is gevraagd of men vertrouwen heeft in het pensioenfonds. Belangrijkste uitkomsten zijn dat zowel de nieuwsbrief als het publieksjaarverslag goed worden gelezen en een positieve beoordeling krijgen. Het vertrouwen in het pensioenfonds is hoog. Uit de evaluatie van de nieuwsbrief die in januari 2020 is verstuurd komt naar voren dat op dat moment 46% van de geënquêteerden vertrouwen in het pensioenfonds heeft en dat 51% veel vertrouwen in het pensioenfonds heeft. Dit betekent dat in totaal 97% van de ondervraagden vertrouwen heeft in het pensioenfonds.

Beleggingen

Doelstelling en strategie

De belangrijkste beleggingsdoelstelling van het pensioenfonds is, in ieder geval op lange termijn, dat het beleggingsrendement 2% hoger is dan de groeivoet van de pensioenverplichtingen. Door het nemen van beleggingsrisico's kunnen er van jaar op jaar verschillen ontstaan tussen de groeivoet van de verplichtingen en het rendement op de beleggingen. Dit mismatchrisico is een belangrijke factor bij veranderingen van de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Onze beleggingsaanpak is afgestemd op het beheersen van dit risico.

Beleggingsstrategie

Na raadpleging van de achterbannen in 2014 heeft het bestuur de risicohouding van het pensioenfonds vastgesteld. In het kader van de (lopende) ALM-studie 2019/2020 zijn de achterbannen in 2019 opnieuw geraadpleegd en heeft het bestuur deze risicohouding herbevestigd. In 2015 is onderzocht hoeveel en op welke manier het pensioenfonds beleggingsrisico moet nemen, uitgaande van de door het bestuur vastgestelde risicohouding. Over de lange termijn moet het genomen beleggingsrisico na kosten meer opleveren dan de groeivoet van de verplichtingen, om invulling te kunnen geven aan de ambities ten aanzien van het premieniveau, de toeslagverlening en om onvoorziene kosten (bijvoorbeeld een onvoorziene toename van de levensverwachting) te financieren. Het onderzoek, mede gebaseerd op ALM-analyses, heeft geresulteerd in een strategisch beleggingsbeleid bestaande uit een lange termijn strategische beleggingsmix plus een dynamische renteafdekking (matching). Binnen de strategische beleggingsmix is het belegde kapitaal als volgt verdeeld:

- vastrentende waarden 40%;
- aandelen 40%;
- credits 10%; en
- vastgoed en infrastructuur 10%.

De renteafdekking moet er voor zorgen dat fluctuaties in de dekkingsgraad als gevolg van renteontwikkelingen gedempt worden en is belangrijk voor het beheersen van het eerder genoemde mismatchrisico. De mate van de nominale renteafdekking is in de strategie afhankelijk van het renteniveau in de markt en varieert van 35% afdekking van de rentevoeligheid van de verplichtingen bij een laag renteniveau tot 60% afdekking bij een hoog renteniveau. In 2019 lag het strategisch afdekkingsniveau, vanwege de lage rente gedurende het hele jaar op 35% van de rentevoeligheid van de nominale verplichtingen. Deze afdekking wordt vormgegeven binnen de vastrentende waardenportefeuille door middel van zowel fysieke beleggingen met een hoge kredietwaardigheid zoals staatsobligaties en hypotheke als door middel van rentederivaten (renteswaps).

De strategische beleggingsmix brengt valutarisico met zich mee. Strategisch wordt binnen aandelen 50% van het valutarisico van Amerikaanse aandelen afgedekt en 100% van het valutarisico van credits.

Er wordt voor gezorgd dat de beleggingsmix van het pensioenfonds binnen vooraf vastgelegde bandbreedtes rond de eerder genoemde strategische beleggingsmix blijft. De zogenoemde normportefeuille dient hierbij als benchmark. Het gewicht van aandelen en credits lag het grootste gedeelte van 2019 iets boven het benchmarkgewicht en het gewicht van vastrentende waarden er net iets onder. Het gewicht van vastgoed & infrastructuur lag aan de onderkant van de betreffende bandbreedte. Dit hangt samen met het illiquide karakter van deze beleggingscategorie, waardoor het op een verantwoorde manier implementeren van de uitbreiding een aantal jaar in beslag zal nemen. Overigens lagen de gewichten van alle beleggingscategorieën, ook van vastgoed & infrastructuur, gedurende het hele jaar binnen de toegestane strategische bandbreedtes.

Vastrentende waarden portefeuille

De vastrentende waarden portefeuille kent drie belangrijke functies:

- afdekking van het renterisico (matching);
- zorgdragen voor een liquiditeitsbuffer; en
- diversificatie met de rest van de beleggingsmix.

Hiertoe wordt belegd in:

- staatsleningen (Duitsland, Nederland, Luxemburg, Finland, Oostenrijk, Frankrijk en België);
- covered bonds;
- Nederlandse woninghypotheken;
- kasgeld (beperkt).

De eerste drie categorieën kenmerken zich door een hoge rentegevoeligheid en een laag kredietrisico en spelen een belangrijke rol in de renteafdekking. Kasgeld vervult vooral een rol als liquiditeitsbuffer. Covered bonds zijn door banken uitgegeven leningen die door onderpandsvoorwaarden een laag kredietrisico kennen. Om de afdekking in grootte en precisie op het gewenste niveau te krijgen wordt in aanvulling op bovenstaande beleggingen gebruik gemaakt van rentederivaten, zogenaamde renteswaps.

De implementatie van de strategische renteafdekking van 35% van de totale verplichtingen wordt sinds 2016 vormgegeven door een renteafdekking die zich beperkt tot de verplichtingen over de eerstkomende 25 jaren. Dit kwam in 2019 neer op een afdekking van ongeveer 60%. Redenen voor deze wijze van implementatie zijn onder andere de beperkte liquiditeit en asymmetrische vraag-aanbod verhoudingen voor rente-instrumenten met een looptijd boven de 25 jaar, alsmede het feit dat de af te dekken verplichtingen minder precies zijn in te schatten naarmate ze verder in de toekomst liggen.

In 2018 continueerde de Europese Centrale Bank (ECB) het in 2016 uitgebreide opkoopprogramma van Europese staatsobligaties en covered bonds. Op 1 januari 2019 heeft de ECB dit programma gestopt, echter sinds 1 november 2019 worden weer maandelijks staatsobligaties opgekocht. Met het opkoopprogramma is de ECB een eenzijdige en zeer grote koper in de markt. Het opkoopprogramma heeft forse marktverstoringen op met name staatsobligaties en in iets mindere mate op covered bonds tot gevolg gehad. Om het potentieel negatieve effect op de waarderingen, als deze marktverstoring in de toekomst verdwijnt, te beperken, heeft het bestuur in de loop van het derde kwartaal 2016 besloten iets meer in covered bonds en hypotheekleningen te beleggen, ten koste van staatsobligaties, en zich bij staatsobligaties meer te richten op een korte tot zeer korte looptijd. Dit had tot gevolg dat een groter gedeelte van de renteafdekking vorm moest krijgen door het gebruik van renteswaps. Ook in 2019 is deze benadering aangehouden.

Aandelenportefeuille

De aandelenportefeuille van Stichting Pensioenfonds Hoogovens kent een wereldwijde spreiding. De strategische regioverdeling is hierbij als volgt:

- Europa 35%
- Verenigde Staten 30%
- Opkomende markten 25%
- Pacific (inclusief Japan) 10%.

Verder wordt de aandelenportefeuille gekarakteriseerd door een combinatie van twee benaderingen. Enerzijds wordt belegd in passieve indexfondsen, anderzijds bestaat de portefeuille uit een aantal actieve mandaten. De passieve indexfondsen richten zich op het efficiënt en tegen lage kosten nabootsen van de regiobenchmarks van de aandelenportefeuille. De actieve mandaten bestaan uit op lange termijn georiënteerde managers met portefeuilles die zich veelal kenmerken door een beperkt aantal bedrijven en door weinig transacties (lage turnover). Hierdoor hebben deze portefeuilles individueel een hoog actief gehalte, dat wil zeggen dat ze in samenstelling behoorlijk kunnen verschillen van de benchmark. Op totaal portefeuilleniveau zorgt de mix van passief management en een combinatie van actieve managers ervoor dat de aandelenportefeuille zich ontwikkelt in lijn met de benchmark: de zogenaamde 'tracking error' blijft beperkt tot minder dan 2%. In 2019 werd een groter gedeelte van opkomende markten dan in voorgaande jaren actief belegd, door de start van twee actieve externe mandaten.

Creditportefeuille

De creditportefeuille richt zich primair op het genereren van rendement door het krijgen van een vergoeding voor het bewust nemen van kredietrisico. Andere soorten van risico mogen slechts een zeer secundaire rol spelen. Dit betekent onder andere dat er voor obligaties en leningen met een hoge kredietwaardigheid geen plaats is in de creditportefeuille, omdat bij deze instrumenten de nominale rente- en risicocomponent te groot is in vergelijking met de kredietrisicocomponent. De focus ligt bij de creditportefeuille dus precies omgekeerd dan bij de vastrentende waarden portefeuille die zich richt op hoge gevoeligheid naar nominale rente en een zeer beperkt kredietrisico. Voor de creditportefeuille wordt een benchmark gehanteerd die bestaat uit 50% high yield bonds en 50% bank loans, met een regionale verdeling van 60% Verenigde Staten en 40% Europa. High yield bestaat uit obligaties die rechtstreeks door (zeer grote) bedrijven worden uitgegeven en die publiek verhandelbaar zijn. High yield bonds kennen wel een nominale rentecomponent, maar de kredietrisicocomponent is veel hoger vanwege de lagere kredietwaardigheid van de uitgevende bedrijven. Bank loans zijn leningen die door banken gestructureerd worden voor bedrijven en geplaatst worden bij beleggers. Aantrekkelijk is dat de vergoeding de vorm heeft van een variabele korte nominale rente plus een kredietopslag. Hierdoor is de nominale rentecomponent praktisch nul, geheel in lijn met de strategische doelstelling van de creditportefeuille.

Naast high yield en bank loans kunnen andere (sub-investment grade) creditbeleggingen deel uit maken van de

daadwerkelijke creditportefeuille, zolang dit past binnen de strategie van de creditportefeuille en het bestuur daar expliciet goedkeuring voor heeft verleend. In 2016 heeft het bestuur toestemming gegeven om in direct lending aan small en mid cap ondernemingen in Europa te beleggen. Sinds die tijd heeft Stichting Pensioenfonds Hoogovens vier fondsbeleggingen in deze strategie gedaan bij drie verschillende Europese managers. Ook kan beperkt belegd worden in distressed debt: leningen aan bedrijven die in grote problemen verkeren, maar waarop zeer aantrekkelijke vergoedingen zijn te verkrijgen omdat de markt het risico overschat en/of omdat niet alle marktpartijen hierin mogen of willen beleggen.

De creditportefeuille bestaat geheel uit extern beheerde mandaten.

Vastgoed en infrastructuur portefeuille

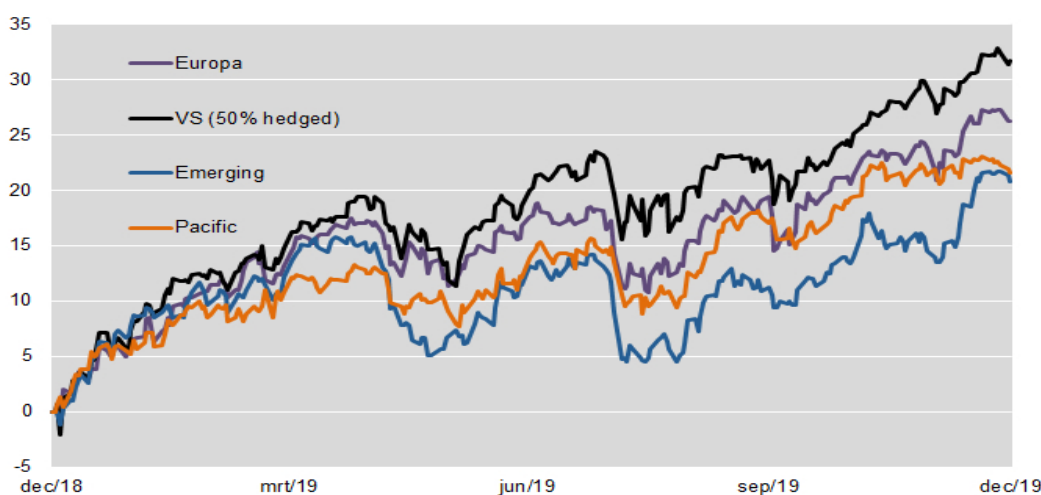
Deze portefeuille bestond in 2019 uit extern beheerde vastgoedportefeuilles van Nederlandse woningen, winkels en bedrijfsruimten en drie pan-Europese fondsen, te weten een logistiek fonds, een woningfonds en een multi-sector fonds. De infrastructuur portefeuille heeft twee extern beheerde mandaten. De laatste betreffen zogenaamde closed end funds, die naar verwachting de komende twee jaar volledig zullen aflopen. Met de vastgoedportefeuille wordt een strategisch risicoprofiel nagestreefd dat tussen vastrentende waarden en aandelen ligt, waarbij het rendement voornamelijk uit (stabiele) inkomstenstromen, voortkomend uit (tastbare) objecten, bestaat. De vastgoedportefeuille van het pensioenfonds zal de komende jaren verder worden uitgebreid met nieuwe beleggingen.

Beleggingsomgeving 2019

Hieronder wordt de beleggingsomgeving in 2019 beschreven. De coronacrisis in 2020 heeft een grote impact op de financiële markten (zie verdere toelichtingen over dit onderwerp in het hoofdstuk belangrijke ontwikkelingen en de toekomstparagraaf).

De rendementen op zakelijke waarden in 2019 waren sterk. De verliezen op aandelen tegen het einde van 2018 werden binnen één kwartaal weer goedgehaakt en daarna bleven aandelen stijgen naar nieuwe historische hoogtes. Tegen het einde van het jaar namen de onzekerheden omtrent een mogelijke handelsoorlog tussen de VS en China af na het sluiten van een deelakkoord. Een voor de EU en het VK acceptabele brexitdeal werd in oktober gesloten en na de vervroegde verkiezingen in het VK bekrachtigd. Zo kwam er na meer dan drie jaar sinds het referendum ook hier iets meer duidelijkheid. Met ruim 25% rendement op wereldwijde aandelen werd 2019 hiermee het beste aandelenjaar sinds 2009.

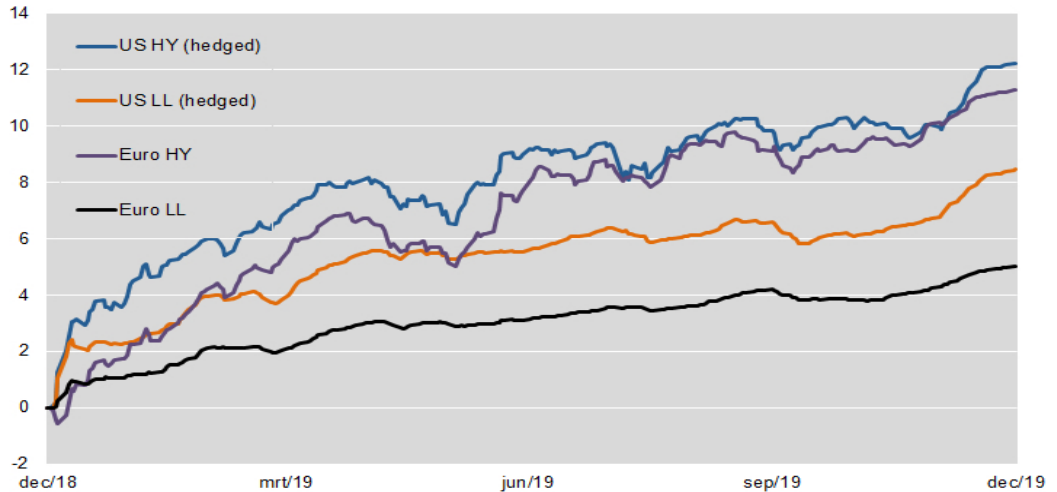
Ontwikkeling MSCI aandelenindices (in EUR in %)

Hoogrenderende bedrijfsobligaties en -leningen hadden in 2019 eveneens goede rendementen, maar in veel beperktere mate, zoals verwacht kan worden van een minder risicovolle beleggingscategorie (benchmarkrendement 8,2%).

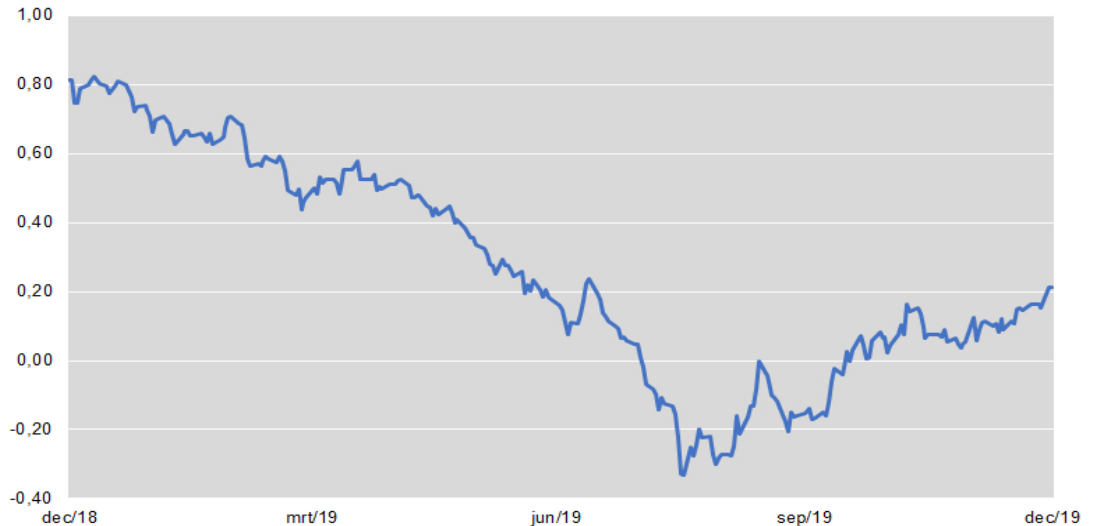
De waarderingen van niet beursgenoteerd vastgoed en infrastructuur kennen niet de korte-termijn grilligheid van aandelen en credits. Relatief hoge directe rendementen (inkomsten uit verhuur) en lage financieringskosten stimuleerden de vraag. Het benchmarkrendement was met 8,5% ook in 2019 wederom hoog.

Ontwikkeling credits Europa en US (% cumulatief rendement in EUR)

De voor de waardering van de pensioenverplichtingen belangrijke Europese swaprente is in 2019 sterk gedaald. Gedurende de eerste 8 maanden daalde de 10-jaars swaprente met meer dan 1%-punt naar het laagste niveau ooit van ongeveer -0,2%. Daarna was er een gedeeltelijk herstel en eindigde de rente op +0,2%. De rentemarkten anticipeerden hiermee op een renteverlaging van de ECB en een hernieuwde start van het opkoopprogramma. In september verlaagde de ECB ook daadwerkelijk de deposit rate van -0,4% naar -0,5% en werd besloten het aankoopprogramma van obligaties vanaf november te hervatten met € 20 miljard per maand. Ondanks deze extra stimulans bleef de inflatie duidelijk onder de ECB-doelstelling die net onder de 2% ligt. Door de rentedaling is de waarde van de pensioenverplichtingen gestegen, wat een drukkend effect op de dekkingsgraad heeft gehad.

10 jaars swaprente (in %)

Beleggingsopbrengsten

Relatieve performance: nettorendement vs. benchmark (in %)

	2019		2018	
	Rendement	Benchmark	Rendement	Benchmark
Vastrentende waarden (incl. swaps)	10,3	8,9	2,2	2,6
Vastgoed en infrastructuur	10,6	8,5	11,0	11,4
Aandelen	25,4	25,7	-6,6	-8,3
Credits	6,9	8,2	-1,2	-2,7
Totaal pensioenfonds incl. swaps	16,0	15,4	-1,4	-2,1
Totaal pensioenfonds excl. swaps	13,5	12,9	-2,0	-2,8
Groeivoet van de verplichtingen (renteontwikkeling)	14,1		3,7	

Over het jaar 2019 resulteerden de beleggingen van het pensioenfonds in een winst van € 1.326 miljoen. Dat komt overeen met een beleggingsrendement van 16,0%. Het beleggingsresultaat voor het pensioenfonds als totaal lag 0,6 procentpunt hoger dan op basis van marktindices verwacht kon worden. Ook ten opzichte van de groeivoet van de pensioenverplichtingen is dit een positief resultaat. De verplichtingen stegen van € 7.565 miljard naar € 8.547 miljard, met name door een stijging van € 1.065 miljard ten gevolge van de daling van de rentecurve. Het totaalrendement van het pensioenfonds exclusief de swapoverlay kwam in 2019 uit op 13,5%.

Vastrentende waarden

Sinds 2017 is de swapoverlay integraal onderdeel van de vastrentende waardenportefeuille. De benchmark voor de portefeuille is samengesteld door zogenaamde iBoxx indices voor het fysieke gedeelte van de portefeuille en een specifieke uitvoeringsbenchmark voor de renteswaps in de portefeuille. Uit bovenstaande tabel blijkt dat de vastrentende waardenportefeuille 1,4 procentpunt beter gepresteerd heeft dan deze samengestelde benchmark. Nederlandse woninghypotheken droegen in belangrijke mate bij aan deze outperformance.

Aandelen

De aandelenportefeuille als geheel had in 2019 met 25,4% een hoog rendement dat iets achterbleef bij het rendement van de benchmark, die samengesteld is uit regionale marktindices. De portefeuilles voor Europa, de VS, en opkomende markten deden het respectievelijk 0,2 procentpunt slechter, 1,9 procentpunt slechter en 2,0 procentpunt beter dan de benchmark. De portefeuille voor Pacific wordt in het geheel passief beheerd, het gerealiseerde rendement was vrijwel gelijk aan het benchmarkrendement.

Credits

De creditportefeuille presteerde in 2019 1,2 procentpunt slechter dan de benchmark. Op Europese credits werd 0,4 procentpunt meer rendement dan de benchmark gemaakt, waarbij vooral direct lending goed presteerde. Op Amerikaanse credits werd 2,2 procentpunt minder rendement dan de benchmark gemaakt.

Vastgoed en infrastructuur

Gezien het illiquide karakter van deze portefeuille is het belangrijk te memoreren dat het hier niet mogelijk is benchmarks nauw te volgen. Bovendien zijn beschikbare benchmarks minder representatief voor de daadwerkelijke portefeuille. Jaar op jaar zullen er daarom in het algemeen grotere afwijkingen met de benchmark zijn dan in vergelijking met meer liquide beleggingscategorieën. In totaal lag het rendement van de vastgoed- en infrastructuurportefeuille 2,1 procentpunt boven de benchmark in 2019. Het vastgoedgedeelte van de portefeuille kende een rendement dat 2,6 procentpunt hoger dan de benchmark lag. De vastgoedportefeuille bestond eind 2019 uit drie pan-Europese fondsen, te weten een logistiek fonds, een residentieel fonds en een multi-sector fonds en drie Nederlandse fondsen gericht op winkels, woningen en bedrijfsruimten. De infrastructuurportefeuille van het pensioenfonds bevindt zich in de zogenaamde exit-fase, waarin het rendement gerealiseerd wordt door de projecten in de portefeuille te verkopen. Er bevond zich eind 2019 nog slechts €63 miljoen in de portefeuille.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Bij de taakuitoefening geeft het pensioenfonds zich rekenschap van maatschappelijke gevolgen. Het gaat hierbij om de ecologische, sociale en governance factoren (ESG). De United Nations Principles for Responsible Investment (UNPRI) zijn bij de invulling van het beleid richtinggevend. De genoemde Principles bestaan uit een zestal onderdelen en beschrijven 35 criteria.

De verklaring beleggingsbeginselen van het pensioenfonds kent de volgende overtuigingen met betrekking tot verantwoord beleggen:

- Maatschappelijk verantwoord beleggen moet passend zijn bij de doelstellingen van het pensioenfonds.
- Het pensioenfonds is zich ervan bewust dat eigenaarschap maatschappelijke verantwoordelijkheid met zich meebrengt en handelt hiernaar.

Deze twee uitgangspunten zijn nauw verbonden met vooral de eerste twee principes van UNPRI.

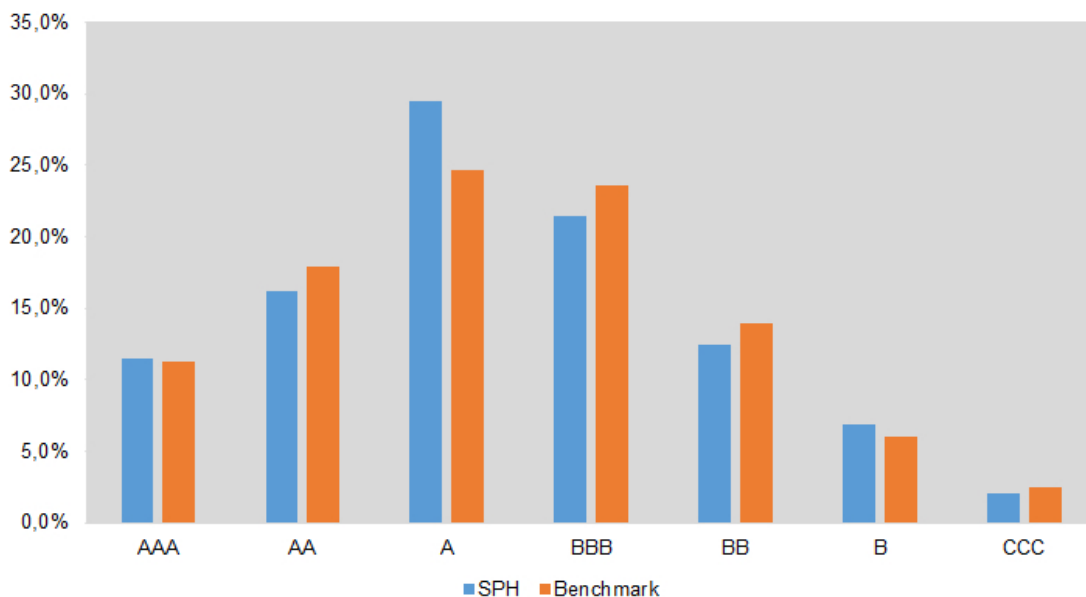
Concreet resulteert dit in de volgende acties:

- Stemrecht wordt in principe altijd uitgeoefend. Hierbij wordt het pensioenfonds geadviseerd door een externe specialist, die onder andere alle moties bijhoudt en van een stemadvies voorziet. Over het stemgedrag wordt per kwartaal gerapporteerd op de website.
- In de interne aandelenportefeuille worden potentiële ondernemingen ook beoordeeld op diverse ESG-aspecten, zoals de bestuurlijke structuur en de hoogte van beloning alsmede mogelijke betrokkenheid bij milieuvervuiling en veiligheidsissues. Deze informatie wordt meegenomen bij de vraag of vanuit een langere termijn perspectief in deze onderneming kan worden belegd. Dit vanuit de gedachte dat het niet voldoen aan ESG-criteria op lange termijn geen houdbaar ondernemingsmodel oplevert.
- Eens per jaar wordt in een notitie aan het bestuur gerapporteerd over de belangrijkste ESG-issues bij bedrijven die onderdeel uitmaken van de intern beheerde aandelenportefeuille.
- Door ESG gemotiveerde acties in de intern beheerde aandelenportefeuille kunnen bestaan uit stemgedrag en (de) selectie van bedrijven. Een zogenaamde 'best in class' benadering is niet geschikt voor een sterk geconcentreerde portefeuille als de intern beheerde aandelenportefeuille, en wordt dus ook niet gevolgd.
- Er wordt een lijst met a-priori uitsluitingen gehanteerd, waarop in elk geval bedrijven die actief zijn in de productie van clustermunitie en bedrijven die onderwerp zijn van internationale sanctiewetgeving deel van uitmaken. Het is zowel interne als externe actieve beheerders verboden in bedrijven op de uitsluitingslijst te beleggen. De uitsluitingslijst wordt gepubliceerd op de website van het pensioenfonds onder het kopje 'Over ons' en subkopje 'Beleid'.
- Bij selectie en evaluatie van externe aandelenvermogensbeheerders wordt expliciet gevraagd naar het verantwoord beleggen beleid, het meenemen van ESG factoren, stembeleid en de onderbouwing hiervan. Er wordt hier verplicht expliciet verslag van gedaan in de selectie- en evaluatierapporten. Het telt mee in de totale afweging.
- Het pensioenfonds belegt in niet-beursgenoteerd vastgoed. Dat maakt de relatie met specifieke objecten vrij direct, ook al worden de beleggingen beheerd door externe partijen. Bij vastgoed is ook het verband tussen ESG-factoren en risico & rendement relatief duidelijk en de integratie ervan dus van groot belang. Investerings in verbetering van de duurzaamheid van gebouwen kunnen vaak door hogere huren gecompenseerd worden, terwijl ze zorgen voor verlaging van risico's en (energie)kosten.
- De Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB) wordt ondersteund.

In aanvulling op bovenstaande kan verder gemeld worden dat het hanteren van geconcentreerd bottom-up als dominante beleggingsstijl binnen met name de aandelenportefeuille ervoor zorgt dat maatschappelijk controversiële bedrijven in veel gevallen niet door de selectie komen, omdat men zich richt op het selecteren van bedrijven met gunstige lange termijn eigenschappen. Verder is het zo dat de relatief eenvoudige beleggingsmix van het pensioenfonds ook werkt als een filter.

In 2018 heeft het pensioenfonds een specialistische database met ESG-scores en -analyses aangeschaft. Hiermee kan bijvoorbeeld het ESG-profiel van de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds in vergelijking tot standaard marktindices bepaald worden. Deze vergelijking voor 'de actieve aandelenmandaten van Stichting Pensioenfonds Hoogovens', per december 2019, staat geïllustreerd in de grafiek op de volgende pagina.

ESG rating actief aandelen (in %)

Uit bovenstaande grafiek wordt duidelijk dat de aandelenbeleggingen van het pensioenfonds in vergelijking met de benchmark van het fonds net iets meer gewicht in bedrijven met een hoge ESG-rating (AAA-A) heeft. Bij het pensioenfonds betreft dat 57,1% versus 53,9%. Vooral in bedrijven met een ESG A-rating is het verschil groot. Bedrijven met een CCC-rating waarin het pensioenfonds belegd is betreffen voornamelijk bedrijven uit Opkomende Markten.

Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) is in 2019 op verschillende bijeenkomsten van het bestuur, de BBC en met achterbannen aan de orde geweest. Het bestuur heeft met de RvT en een externe spreker in Q4 2019 een achtergrondbijeenkomst over MVB georganiseerd. Er is een stresstest klimaatverandering en energietransitie ontwikkeld en in de BBC besproken.

Het pensioenfonds heeft het brede spoor van het nieuwe Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB) ondertekend. In dit convenant werken ministeries, pensioenfondsen, vakbonden, en NGO's samen om de OESO standaarden met betrekking tot internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen en de richtlijnen van de Verenigde Naties met betrekking tot mensenrechten te implementeren in de pensioensector. Het pensioenfonds heeft in 2019 actief geparticipeerd in de werkgroep Instrumentarium van het IMVB.

Het bestuur heeft het verder ontwikkelen van maatschappelijk verantwoord beleggen aangewezen als een van de strategische prioriteiten. In 2020 zal veel aandacht besteed worden aan het opvolgen van de guidance uit de werkgroep Instrumentarium van het IMVB convenant. Dit moet in ieder geval resulteren in een MVB beleid dat op hoofdlijnen aansluit op het IMVB convenant.

Corporate governance

Er is bij beursvennootschappen veel aandacht voor evenwichtige vertegenwoordiging van alle betrokkenen en de wijze waarop aandeelhouders met hun rechten omgaan. Nederlandse pensioenfondsen hebben daarbij een wettelijke verplichting om hierover jaarlijks verslag uit te brengen.

In 2019 was er een actieve betrokkenheid bij de ondernemingen waarvan het pensioenfonds aandelen in de portefeuille heeft. Er is bij 100% van de voorstellen op aandeelhoudersvergaderingen gestemd. Hierbij wordt het pensioenfonds ondersteund door stemrapporten van internationaal opererende dienstverleners, zoals ISS. Mede aan de hand hiervan wordt gestemd over de voorstellen vanuit het management van de ondernemingen. In 49% van de vergaderingen was het stemgedrag volledig conform de aanbevelingen van het management, in 51% van de vergaderingen werd er op één of meerdere onderdelen afgeweken. Bij ongeveer 11,5% van het totaal aantal voorstellen is tegengestemd of onthouden. Onderstaande tabel geeft per onderwerp weer hoeveel keer er tegen een voorstel over dit onderwerp is tegengesteld, en welke percentage van alle voorstellen over het onderwerp dit vertegenwoordigt.

Onderwerp	Aantal keer tegengestemd	Tegenstemmen als percentage van alle voorstellen over betreffende onderwerp
Jaarverslagen	2	0,6
Aandelenbesluiten	60	15,4
Dividendbesluiten	2	1,3
Benoemingen	191	6,4
Auditor	16	4,8
Fusies & Overnames	0	0,0
Aanpassing Statuten	16	9,5
Beloningen	105	18,9
Milieu	3	21,4
Sociaal Ethische Punten, o.a. Mensenrechten	11	33,3
Donaties	0	0,0
Politiek/Lobbying	13	46,4
Diversen	43	16,5

Het bestuur heeft eind 2019 een expliciet stembeleid vastgesteld, dat op de website is gepubliceerd. Het pensioenfonds is deelnemer van Eumedion, dat zich richt op het onderhouden en doorontwikkelen van het corporate governance beleid van in Nederland gevestigde institutionele beleggers. Eumedion heeft in 2018 een Nederlandse 'Stewardship Code' geformuleerd voor pensioenfondsbeleggers, verzekeraars en vermogensbeheerders. Deze Stewardship Code onderstreept het belang van aandeelhoudersbetrokkenheid voor het streven naar langetermijnwaardecreatie door Nederlandse beursondernemingen. De Pensioenfederatie ondersteunt de Stewardship Code en heeft samen met Eumedion een Servicedocument Aandeelhoudersbetrokkenheid gepubliceerd. Dit servicedocument biedt praktische handvatten bij de implementatie van de Nederlandse Stewardship Code, mede in relatie met de herziene EU richtlijn Aandeelhoudersrechten. Stichting Pensioenfonds Hoogovens heeft actief meegeschreven aan dit Servicedocument van Eumedion en de Pensioenfederatie.

Uitvoeringskosten

Het pensioenfonds publiceert sinds 2012 de uitvoeringskosten in het jaarverslag en verantwoordt deze in de jaarrekening conform de meest recente aanbevelingen van de Pensioenfederatie. In onderstaande tabel staan de uitvoeringskosten vermeld.

Uitvoeringskosten (in € en %)

	2019	2018
Pensioenuitvoeringskosten (€ per deelnemer)	198	207
Pensioenuitvoeringskosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,05	0,06
Vermogensbeheerkosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,39	0,34
Transactiekosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,10	0,08
Totale uitvoeringskosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,55	0,48
Aantal deelnemers (actieve deelnemers en pensioengerechtigden)	24.562	24.632
Gemiddeld belegd vermogen (in miljoen €)	9.203	8.695

In 2019 zijn de totale uitvoeringskosten gestegen door hogere vermogensbeheer- en transactiekosten. De pensioenuitvoeringskosten zijn licht gedaald. Dit wordt hieronder toegelicht.

De pensioenuitvoeringskosten bestaan uit kosten van de pensioenadministratie, de communicatie aan verzekerden, controle- en advieskosten alsmede bestuurs- en toezichtkosten. De vermogensbeheerkosten bestaan uit de kosten voor het in- en extern beheren van beleggingsportefeuilles en de kosten voor het bewaren en administreren van het belegde vermogen. Transactiekosten worden gemaakt om beleggingstransacties tot stand te brengen en uit te voeren. Volgens de Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie (hierna: Aanbevelingen) worden de pensioenuitvoeringskosten uitgedrukt in een bedrag per deelnemer waarbij het aantal deelnemers bestaat uit het totaal aantal actieven en pensioengerechtigden. De vermogensbeheer- en transactiekosten worden uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen in enig jaar.

In aanvulling op de Aanbevelingen zijn twee extra kengetallen toegevoegd namelijk de pensioenuitvoeringskosten en de totale kosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen. Deze kengetallen dienen als aanvullende informatie om een beter beeld te krijgen van het kostenniveau van het pensioenfonds. Vooral aan de pensioenuitvoeringskosten per deelnemer kleef het nadeel dat deze in hoge mate wordt bepaald door het aantal deelnemers in plaats van dat deze worden gerelateerd aan het belegd vermogen (per deelnemer). De uitgangspositie van een pensioenfonds is vaak een (historisch) gegeven. Pensioenfondsen hebben geen invloed op de schaalgrootte omdat zij geen invloed hebben op het aantal deelnemers. Een ander voorbeeld is dat de complexiteit van een pensioenregeling toeneemt als sociale partners overgangsregelingen hebben afgesproken voor oude rechten. Pensioenfondsen hebben ook geen invloed op het aantal deelnemersmutaties. Deze kunnen in sommige sectoren hoger liggen dan in andere sectoren. Daarnaast zet een pensioenfonds in op een bepaald serviceniveau gebaseerd op de karakteristieken en wensen van het deelnemersbestand. Deze factoren tezamen bepalen in belangrijke mate het kostenniveau van een pensioenfonds.

De totale (interne) uitvoeringskosten van het pensioenfonds bedroegen in 2019 € 10,0 miljoen (2018: € 10,2 miljoen). Hiervan heeft € 4,9 miljoen (2018: € 5,1 miljoen) betrekking op pensioenbeheer en € 5,1 miljoen (2018: € 5,1 miljoen) op vermogensbeheer. Kosten worden zoveel als mogelijk direct toegerekend aan pensioenbeheer respectievelijk vermogensbeheer. Indien geen directe toerekening mogelijk is vindt toerekening plaats op basis van een pro rata schatting. Dit geldt voor de zogenoemde algemene kosten die betrekking hebben op de kosten van het bestuur, toezicht en overige algemene kosten. Deze bedroegen in 2019 € 3,7 miljoen (2018: € 3,4 miljoen). Hiervan is € 2,5 miljoen (2018: € 2,2 miljoen) toegerekend aan (intern) vermogensbeheer.

Pensioenuitvoeringskosten

In onderstaande tabel worden de pensioenuitvoeringskosten weergegeven (in mln. €):

	2019	2018
Pensioenadministratie	3,2	3,0
Pensioencommunicatie	0,3	0,8
Controle en advies	0,2	0,1
Algemene kosten: bestuur, toezicht en overige (na toerekening)	1,2	1,2
Totaal	4,9	5,1

Ten opzichte van 2018 zijn de pensioenuitvoeringskosten gedaald van € 5,1 miljoen naar € 4,9 miljoen. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat in 2018 extra ICT-kosten zijn gemaakt die betrekking hebben op het implementeren van uitbreidingen op de pensioensystemen vanwege cao-gerelateerde afspraken (generatiepact) en het verbeteren van de communicatie met verzekerden. De verwachting is dat deze verdergaande digitalisering uiteindelijk zal leiden tot kostenbesparingen (minder schriftelijke communicatie).

Ten aanzien van het pensioenbeheer wordt gestreefd naar het uitvoeren van één pensioenregeling. Dit omdat het naast elkaar bestaan van meerdere pensioen- en overgangsregelingen de complexiteit van de uitvoering en daarmee de pensioenuitvoeringskosten verhoogt. Minder complexiteit betekent ook dat de administratie beter is te automatiseren. De communicatiekosten worden beïnvloed door het streven van het pensioenfonds naar duidelijke en begrijpelijke communicatie richting de verzekerden waarbij deze zoveel mogelijk wordt afgestemd op hun persoonlijke situatie.

Vermogensbeheer- en transactiekosten

In onderstaande tabel worden de vermogensbeheerkosten weergegeven (in miljoen. €):

	2019	2018
Vermogensbeheerkosten intern (deel totale interne uitvoeringskosten)	5	5
Beheer vergoedingen aan externe vermogensbeheerders	22	16
Prestatieafhankelijke vergoedingen aan externe vermogensbeheerders	8	7
Bewaarloon en overige kosten	1	1
Transactiekosten	10	7
Totaal	46	36

Vermogensbeheerkosten

Ten opzichte van 2018 zijn de vermogensbeheerkosten gestegen van € 29 miljoen naar € 36 miljoen oftewel van 0,34% naar 0,39% van het gemiddeld belegd vermogen. De stijging wordt veroorzaakt door hogere beheervergoedingen aan externe managers. Deze stijgen vanwege investeringen die de afgelopen jaren zijn gedaan in credits en vastgoed. Deze investeringen passen in het toegroeien naar de beoogde strategische portefeuilleverdeling. Bovendien zijn genoemde beleggingscategorieën duurder vanwege het meer actieve en illiquide karakter. Daar komt bij dat in 2019 hogere vergoedingen zijn betaald aan vermogensbeheerders die beleggen in aandelen in opkomende markten (emerging markets). Dat komt doordat in deze categorie is besloten actiever te beleggen versus passief beheer. De stijl van de beleggingsportefeuille als geheel is de laatste jaren actiever geworden hetgeen gepaard gaat met hogere kosten. Hier staat naar verwachting een hoger rendement tegenover. Een beperkt deel van de stijging van de vermogensbeheerkosten kan worden toegeschreven aan de waardestijging van de beleggingen in 2019.

Het pensioenfonds is zich bewust van de noodzaak om het belegd vermogen zo kostenefficiënt als mogelijk te beheren. Het intern beheer bij de matchingportefeuille en binnen aandelen draagt bij aan lage kosten. Daarnaast helpt het feit dat een fors gedeelte van de aandelenportefeuille belegd wordt in passieve indexfondsen, met zeer lage beheervergoedingen. Beoordeling van de door externe partijen verlangde beheervergoeding vormt een wezenlijk onderdeel van het selectieproces. De beloning van een externe partij bestaat uit een vaste vergoeding of een vaste vergoeding in combinatie met een prestatieafhankelijke vergoeding. Vaste vergoedingen genieten doorgaans de voorkeur omdat deze niet aanmoedigen tot het nemen van onverantwoorde risico's. Echter, onder de juiste voorwaarden en juiste omstandigheden kunnen met externe partijen prestatieafhankelijke vergoedingen worden overeengekomen als dat leidt tot een kostenefficiëntere uitvoering door de betreffende partij. Gespreide betaling van de prestatieafhankelijke

vergoedingen, het instellen van een high water mark⁴ of het beperken van de maximaal te bereiken vergoeding zijn voorbeelden van kostenbeperkende voorwaarden die worden opgenomen in contracten met externe partijen.

Kostenniveaus worden periodiek geëvalueerd op marktconformiteit. Te hoge beheervergoedingen kunnen een reden zijn om het contract met een externe partij te beëindigen.

De samenstelling van de beleggingsportefeuille is van invloed op het kostenniveau. Illiquide beleggingen als vastgoed & infrastructuur, woninghypotheken en directe leningen gaan gepaard met hogere beheersvergoeding dan voor liquide beleggingen. Het pensioenfonds beperkt de beleggingen in complexe of illiquide beleggingen.

Transactiekosten

De gehanteerde beleggingsstrategieën kenmerken zich veelal door een lange termijn benadering met relatief weinig transacties. Dit houdt de transactiekosten laag. De transactiekosten zijn gestegen van € 7 miljoen in 2018 naar € 10 miljoen in 2019. Deze stijging wordt vooral veroorzaakt door transacties in vastgoedbeleggingen waaronder een éénmalige grote verkooptransactie. Als percentage van het belegd vermogen bedragen de transactiekosten 0,10%.

Bij de toelichting op de staat van baten en lasten (pagina 66) is toegelicht hoe de vermogensbeheer- en transactiekosten zijn verwerkt in de jaarrekening en hoe dit aansluit op de hierboven opgenomen verantwoording.

Vergelijking kostenniveau 2018 met andere pensioenfondsen

Net als over de verslagjaren 2016 en 2017 heeft het pensioenfonds over het verslagjaar 2018 meegedaan aan een externe benchmarkservice. Hiermee is beoogd om onafhankelijk te laten vaststellen hoe de uitvoeringskosten van het pensioenfonds zich verhouden tot vergelijkbare fondsen. Het benchmarkonderzoek is verricht in overeenstemming met de Aanbevelingen. Er deden 21 pensioenfondsen mee waarvan 9 bedrijfstakpensioenfondsen en 12 ondernemingspensioenfondsen. De peergroep van het pensioenfonds voor pensioenbeheer bestaat uit 8 ondernemingspensioenfondsen van vergelijkbare samenstelling. Voor vermogensbeheer bestond de peergroep uit 10 fondsen van vergelijkbare omvang.

De uitkomsten zijn samengevat in onderstaande tabel:

Uitvoeringskosten 2018	SPH	Peergroep	Universum
Aantal deelnemers (actieven en pensioengerechtigden)	24.941	20.699	64.423
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer	€ 207	€ 278	€ 251
Pensioenuitvoeringskosten in basispunten van gem. belegd vermogen	6	7	12
Vermogensbeheerkosten in basispunten van gem. belegd vermogen	34	43	43
Transactiekosten in basispunten van gem. belegd vermogen	8	8	9
Totale uitvoeringskosten in basispunten van gem. belegd vermogen	48	58	64

De pensioenuitvoeringskosten per deelnemer van het pensioenfonds zijn lager dan de peergroep en het universum. Ook als de pensioenuitvoeringskosten worden uitgedrukt als percentage van het gemiddeld belegd vermogen zijn deze aanzienlijk lager dan de peergroep en het universum. Dit geldt ook voor de vermogensbeheerkosten. Ook de vermogensbeheer- en transactiekosten van het pensioenfonds zijn lager dan peergroep en universum. Dit geldt ook als de totale uitvoeringskosten (pensioen- en vermogensbeheer en transactiekosten) worden uitgedrukt in het gemiddelde belegde vermogen.

De externe benchmarkservice heeft verder de benchmarkkosten voor het pensioenfonds berekend. Dit zijn de kosten die het pensioenfonds gemaakt zou hebben indien de portefeuille van het pensioenfonds zou zijn gemanaged tegen de gemiddelde kosten van de peergroep. De benchmarkkosten bedragen 29 basispunten ten opzichte van de 34 basispunten werkelijke vermogensbeheerkosten van het pensioenfonds. In vorige jaren waren de werkelijke vermogensbeheerskosten lager dan de benchmarkkosten. De omslag heeft te maken met hogere beheer- en performancekosten door een toename van actief beheer. Daar komt bij dat de benchmarkkosten, zoals berekend door externe benchmarkservice zijn gedaald. Dit wordt deels veroorzaakt door mutaties van deelnemende fondsen in de benchmark.

Uit de over 2016 uitgevoerde uitgebreidere benchmarkstudie bleek dat de automatiseringsgraad van het pensioenfonds relatief hoog is, de investeringen die in 2018 zijn gedaan zullen de automatiseringsgraad verder verhogen. Dit drukt de kosten. Het feit dat het pensioenfonds zelfadministrerend is met veel deskundigheid in huis draagt ook bij aan lagere kosten. Het pensioenfonds combineert dit met een relatief hoog serviceniveau hetgeen zich onder andere uit in individuele voorlichting over het pensioen. Bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens worden relatief hoge pensioenen opgebouwd. Concluderend is het pensioenfonds van mening dat het een goed pensioen aanbiedt tegen relatief lage kosten.

⁴ Een high water mark zorgt ervoor dat er alleen een rendement gerelateerde vergoeding wordt uitbetaald bij additionele netto cumulatieve meerwaarde door de externe partij.

Risicobeheersing

De missie van het pensioenfonds is het structureel goed uitvoeren van de pensioenregeling van de Sociale Eenheid IJmuiden en het zorgvuldig beheren van de daarbij behorende toevertrouwde gelden. Voor het realiseren van de daarbij behorende ambities moeten er risico's worden genomen. Randvoorwaarde hiervoor is een beheerste en integere bedrijfsvoering. Risicomanagement draagt bij aan het realiseren van de strategie en ambities van het pensioenfonds door te ondersteunen bij de afweging tussen risico en rendement'. Daarnaast draagt goed risicomanagement bij aan een beheerste en integere bedrijfsvoering.

Integraal risicomanagement is het proces dat bestaat uit het opstellen van de strategie met daaraan gekoppeld het risicoprofiel en de risicobereidheid, het identificeren van de risico's, het opstellen en implementeren van het beleid voor risicobeheersing alsmede de uitvoering, monitoring en terugkoppeling over risico's en beheersmaatregelen. Met integraal risicomanagement worden risico's op een effectieve en transparante wijze geïdentificeerd en proactief beheerst binnen de afgesproken risicobereidheid.

Achtereenvolgens wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de risicobereidheid van het pensioenfonds, de inrichting van het risicomanagement en het risicobeeld ten aanzien van de belangrijkste risico's van het pensioenfonds inclusief verrichte risicoanalyses en verbetermaatregelen. Aan het einde van het hoofdstuk wordt specifiek ingegaan op de ontwikkeling van het risicobeeld als gevolg van de Corona crisis (COVID-19).

Risicobereidheid

Het pensioenfonds heeft drie ambities:

1. Betaalbaar en waardevast pensioen
2. Laagdrempelig en hoog serviceniveau;
3. Voorbereid op de toekomst.

Het bestuur onderkent drie categorieën risico's die het realiseren van de strategie en ambities bedreigen, namelijk strategische, financiële en niet-financiële risico's. Hieronder wordt de risicobereidheid van het bestuur voor deze risico's nader ten aanzien van genoemde ambities toegelicht.

Strategische risico's

Bij strategische risico's gaat het om externe en interne ontwikkelingen die ertoe leiden dat het bestuur onvoldoende in staat is om een passende strategie te formuleren of aan te passen, of deze op de gewenste wijze uit te voeren, waardoor de realisatie van de ambities in gevaar komt. Interne ontwikkelingen betreffen de governance en cultuur bij het pensioenfonds en omvat bijvoorbeeld de deskundigheid van het bestuur, de organisatie van het risicomanagement en bestuurlijke effectiviteit. Bij externe ontwikkelingen (omgevingsrisico's) gaat het bijvoorbeeld om de macro-economische omgeving, veranderende wet- en regelgeving en ontwikkelingen bij de sponsor.

Bij het bepalen en uitvoeren van de strategie maakt het bestuur keuzes waarvan het succes mede afhankelijk is van niet beïnvloedbare externe ontwikkelingen. Het bestuur heeft weinig risicobereidheid ten aanzien van strategische risico's. Dit betekent dat de interne en externe ontwikkelingen actief worden gevolgd zodat tijdige bijsturing kan plaatsvinden. Dit kan resulteren in het starten van nieuwe strategische projecten, zoals de doorontwikkeling van maatschappelijk verantwoord beleggen. Om voldoende open te staan voor de buitenwereld worden regelmatig externe deskundigen gevraagd naar hun visie op de ontwikkelingen in de pensioenwereld. Ook is het pensioenfonds vertegenwoordigd in verschillende externe gremia zoals de Pensioenfederatie.

Financiële risico's

Financiële risico's bevinden zich voornamelijk in de beleggingsportefeuille, zoals het risico op een dalende rente en een daling van de waarde van aandelen, vastgoed en de creditportefeuille. Een stijgende levensverwachting is ook een financieel risico. De risicobereidheid ten opzichte van de financiële risico's is open, dat wil zeggen dat actief financiële risico's worden genomen om de ambitie van een betaalbaar en waardevast pensioen te kunnen bereiken. Er moeten dus beleggingsrisico's worden genomen om voldoende rendement te behalen, rekening houdend met de collectieve risicohouding van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden van het pensioenfonds.

Het bestuur bepaalt periodiek, in afstemming met vertegenwoordigers van werkgevers, werknemers en pensioengerechtigden (de achterbannen), de risicohouding in het kader van een evaluatie van de financiële opzet. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een zogenaamde Asset and Liability Management (ALM) studie. Een ALM-studie geeft een kwantitatief inzicht (pensioenresultaat, kans op korten, hoogte van de premie) in de gevolgen van beleidskeuzes voor verschillende groepen belanghebbenden. Het doel van de ALM-studie is om te komen tot een geactualiseerd

beleggingsbeleid, premiebeleid en indexatie/kortings-beleid dat evenwichtig is en recht doet aan de belangen van deelnemers en pensioengerechtigden. Bij de uiteindelijke afwegingen spelen daarom ook kwalitatieve criteria een belangrijke rol. Het huidige strategische beleggingsbeleid is gebaseerd op een analyse uit 2015.

In 2019 is gestart met een actualisering van de financiële opzet en het uitvoeren van een nieuwe ALM-studie.

De uitgangssituatie ten opzichte van de ALM-studie uit 2015 is veranderd, met name de economische vooruitzichten zijn gewijzigd. Daarnaast mag het totale risico niet worden vergroot in verband met het herstelplan. In de nieuwe ALM- studie is het huidige premie-, indexatie- en kortingsbeleid doorgerekend met verschillende beleggingsmixen en met twee scenariosets, te weten het gematigde groeiscenario (stijging van de rente tussen het vijfde en het vijftiende jaar tot 2,5% en een aandelenrendement van 6%) en het langer laag scenario (rente blijft langer laag tot 1,1% na jaar 15 en aandelenrendement van 3,2%). De uitkomsten zijn besproken met het VO en de achterbannen (sociale partners en pensioengerechtigden). De ALM-studie wordt medio 2020 afgerond.

Met de achterbannen is geconcludeerd dat om de ambitie van een betaalbaar en waardevast pensioen op een evenwichtige wijze te kunnen realiseren, het huidige strategisch beleggingsbeleid het beste voldoet aan de risicobereidheid van alle achterbannen. Hierbij wordt 40% belegd in vastrentende waarden en 60% in zakelijke waarden. Dit resulteert in een pensioenresultaat van minimaal 100% en een dekkingsgraad die oploopt tot minimaal 130% op de lange termijn (herstelkracht). In beide scenario's is er sprake van een acceptabele kans op, en omvang van, een mogelijke korting in slechte tijden.

In 2020 zal een aantal analyses met betrekking tot de beleggingen worden verricht, bijvoorbeeld ten aanzien van het renteaafdekkingsbeleid en het effect van illiquide beleggingen op de stuurbaarheid van de portefeuille.

Haalbaarheidstoets

Het bestuur heeft de jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd waarin de volgende lange termijn risicohouding is vastgesteld met betrekking tot het pensioenresultaat:

- Ondergrens 1: Vanuit de situatie waarbij de dekkingsgraad gelijk is aan het vereist eigen vermogen dient de mediaan van het pensioenresultaat tenminste gelijk te zijn aan 103%.
- Ondergrens 2: Vanuit de feitelijke dekkingsgraad dient de mediaan van het pensioenresultaat tenminste gelijk te zijn aan 96%.
- Ondergrens 3: Vanuit de feitelijke dekkingsgraad dient de maximale afwijking ten opzichte van de mediaan in het geval van een 'slechtweers scenario' 35% te bedragen.

Het bestuur heeft de korte termijn risicohouding uitgedrukt in een bandbreedte rondom de feitelijke vereiste dekkingsgraad van 3,5 procentpunt rondom de strategisch vereiste dekkingsgraad. De op het strategisch beleggingsbeleid gebaseerde strategische vereiste dekkingsgraad bedroeg 120,4% per eind 2019.

Niet financiële risico's

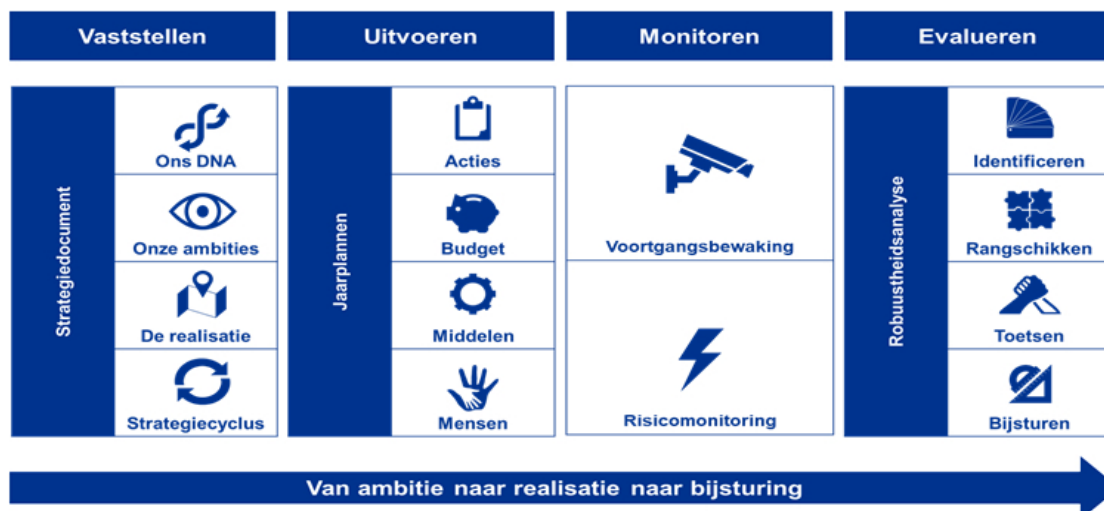
De niet-financiële risico's betreffen operationele risico's ten aanzien van vermogens- en pensioenbeheer, de interne en externe verslaggeving en risico's inzake compliance, integriteit, ICT en uitbesteding. Niet-financiële risico's ontstaan als gevolg van falende of inadequate processen, mensen en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen. De risicobereidheid voor operationele risico's is dat Stichting Pensioenfonds Hoogovens wil voorkomen dat onverwachte kosten (verliezen) als gevolg van operationele fouten een impact hebben op de dekkingsgraad of de reputatie van het pensioenfonds. Ten aanzien van informatiebeveiliging en cybersecurity wil het pensioenfonds minimaal voldoen aan de 58 beheersingsdoelstellingen zoals die zijn opgenomen in het DNB Toetsingskader. Een belangrijk niet-financieel risico is het risico dat het pensioenfonds niet voldoet aan wet- en regelgeving (compliance). Het pensioenfonds wil in de uitvoering altijd minimaal voldoen aan vigerende wet- en regelgeving.

Inrichting risicomanagement

In 2019 heeft het bestuur haar strategie geactualiseerd en opnieuw doorleeft. In een strategiedocument is per ambitie beschreven wat de doelstellingen zijn, wat het pensioenfonds al doet om deze te realiseren en wat het pensioenfonds de komende tijd aanvullend zal doen. De strategie wordt nader uitgewerkt in een meerjarenplan en een jaarplan. Hierin zijn de acties en randvoorwaarden om deze acties uit te kunnen voeren opgenomen. Op deze manier is het uitvoeren van de strategie een integraal onderdeel van de normale bedrijfsvoering.

Strategisch risicomanagement

Voor het pensioenfonds is het van belang dat zij voldoende kan anticiperen op een steeds veranderende omgeving. Het pensioenfonds werkt daarom met een nieuwe strategiecycclus die bestaat uit vier stappen, namelijk het vaststellen, uitvoeren, monitoren en evalueren en waar nodig bijsturen van de strategie. De implementatie van deze cycclus is gestart in 2019 en zal voortduren in 2020. De strategiecycclus is hieronder schematisch afgebeeld:

Het bestuur bewaakt periodiek de voortgang van het realiseren van het jaarplan om indien noodzakelijk tijdig bij te kunnen sturen. De strategische risico's worden halfjaarlijks gemonitord aan de hand van een Integraal Risicomanagement (IRM) rapportage. Daarnaast monitort het bestuur de strategische risico's door middel van het periodiek uitvoeren van een risicoanalyse.

Daar waar de monitoring toeziet op de voortgang van de realisatie van de strategie in de huidige situatie wordt tijdens de evaluatie stilgestaan bij de robuustheid en wendbaarheid van de strategie in een veranderende omgeving. Aan de hand van diverse externe en interne scenario's wordt getoetst in hoeverre de strategie succesvol kan worden gerealiseerd. Op basis van de uitkomsten van deze zogeheten robuustheidsanalyse kan het bestuur de strategie bijsturen zodat het bestuur de wendbaarheid van het pensioenfonds borgt. Het bestuur vindt het van belang om de robuustheidsanalyse periodiek te herhalen en de scenario's af te stemmen op de meest recente ontwikkelingen.

Integraal risicomanagement

Integraal risicomanagement begint bij de doelstellingen en risicohouding van het pensioenfonds en het beleid dat is geïmplementeerd om de doelstellingen te realiseren (de strategie). Centraal binnen het integraal risicomanagement staat het risicomanagementproces; dit omvat de cycclus van identificatie, inschatting, beheersing, monitoring, rapportage, opvolging en bewaking van risico's. Bij integraal risicomanagement worden de risicogebieden in onderlinge samenhang beschouwd. Een goede interne beheersing vraagt ook om een effectieve en transparante organisatie (governance en rapportages) en de inzet van mensen (met de juiste taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden, zogenaamde TBV's) en middelen. Dit komt in onderstaande figuur tot uitdrukking.

Risico-indeling

Ter ondersteuning van de risico-identificatie worden strategische, financiële en niet-financiële risico's onderscheiden. Binnen deze drie categorieën heeft het bestuur verschillende typen risico's gedefinieerd. In onderstaande figuur is een overzicht van de risico's opgenomen:

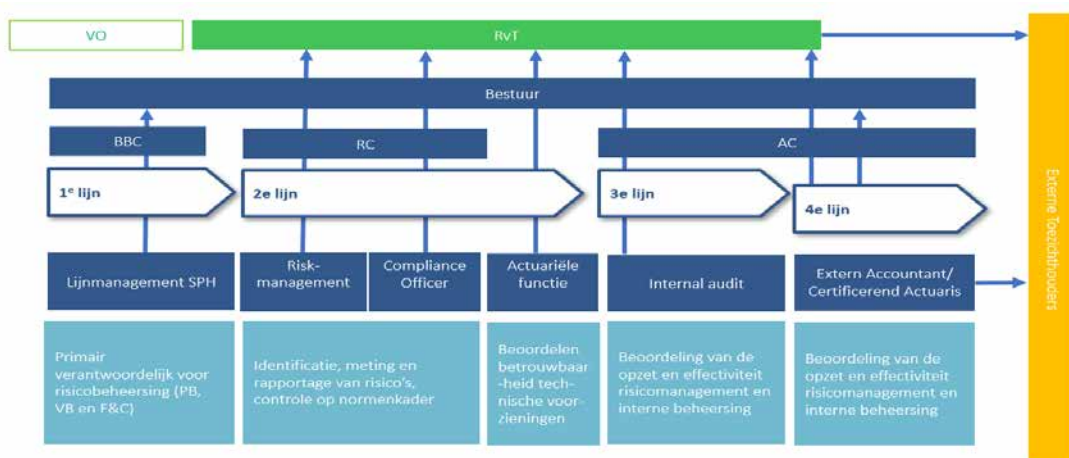
Inherente risico's

Strategische risico's	Financiële risico's	Niet-financiële risico's (S9)
Governance & cultuur - Bestuur en besluitvorming - Managementkwaliteit - Strategievorming - Risico/control houding (riskgovernance)	Solvabiliteitsrisico Rente- en inflatierisico (S1) Zakelijke waarden risico (S2) Verzekeringstechnisch risico (S6) Valutarisico (S3) Grondstoffenrisico (S4) Kredietrisico (S5) Liquiditeitsrisico (S7) Concentratierisico (S8) Actief beheer (S10)	Operationeel (processen) - Vermogensbeheer - Pensioenbeheer - Betrouwbaarheid informatievoorziening Integriteit Juridisch en compliance ICT Uitbesteding
Omgevingsrisico - Sponsorrisico - Reputatierisico - Veranderende wet- en regelgeving - Macro-economische omgeving - Systeemrisico financiële markten		

Governance & cultuur

Het bestuur heeft een onafhankelijk risicomanagement ingericht dat is gebaseerd op een model met vier verdedigingslijnen. Dit model bevordert adequate functiescheidingen door middel van 'checks and balances' en 'countervailing power'. Vanwege de invoering van wetgeving voortkomende uit de Europese Richtlijn IORP-II in 2019 is het governancemodel in het verslagjaar aangepast en ziet er nu als volgt uit:

Verdedigingslijnen

De eerste verdedigingslijn wordt gevormd door het lijnmanagement van de afdelingen Pensioenbeheer, Vermogensbeheer en Finance & Control. Deze zijn primair verantwoordelijk voor het identificeren en beheersen van de risico's die voorkomen uit hun activiteiten. Hierbij wordt ondersteuning geboden door de tweede verdedigingslijn die bestaat uit de risicomanagement, compliance en actuariële functie.

De risicomanagement functie heeft een adviserende rol ten aanzien van alle risico's, een voorbereidende rol inzake het integrale risicomanagement inclusief het strategische risicomanagement en beheert en houdt toezicht op de uitvoering van het Risicobeleid. De risicomanagement functie heeft tevens een onafhankelijke controlerende en adviserende rol richting de eerste lijn en het bestuur. In 2019 is een onafhankelijke afdeling Risicomanagement opgericht, waarin zowel de financiële als de operationele risicomanagers rapporteren aan een nieuw benoemd afdelingshoofd.

De compliance officer is verantwoordelijk voor het systematisch analyseren van integriteitsrisico's en het op basis daarvan mede uitvoeren van het door het bestuur opgestelde Integriteitsbeleid. Het bestuur wordt actief geïnformeerd over (voorgenomen) wijzigingen in wet- en regelgeving, onder andere door de compliance officer. Tevens is er input vanuit de functionarissen van het pensioenfonds die deelnemen in landelijke gremia. Er wordt kennis genomen van de uitingen van DNB en indien nodig wordt actie ondernomen. Indien noodzakelijk worden de achterbannen betrokken bij de implementatie van nieuwe wet- en regelgeving.

De actuariële functie is onder meer belast met het houden van toezicht op de berekening van de technische voorzieningen.

De derde verdedigingslijn betreft de interne auditfunctie en deze is in het verslagjaar geïmplementeerd. Deze functie voert onderzoeken (audits) uit binnen de organisatie van het pensioenfonds. De belangrijkste taak is het periodiek evalueren van de adequaatheid en doeltreffendheid van de interne controlemechanismen en andere procedures en maatregelen ter waarborging van de beheerste en integere uitvoering van het pensioenfonds, inclusief uitbestede werkzaamheden en het functioneren van het 1e en 2e lijn risicomanagement.

Tot slot bestaat de vierde verdedigingslijn uit controle achteraf of processen en procedures zijn gevolgd. Dit geschiedt door de externe accountant in het kader van haar controle op het jaarverslag en de jaarrekening. Daarnaast heeft de externe actuaire een controlerende rol ten aanzien van het vaststellen van de technische voorziening pensioenverplichting.

Het bestuur is eindverantwoordelijk voor alle risico's. Het bestuur wordt over de financiële risico's geadviseerd door de BBC en over de operationele risico's door de RC. Het VO geeft jaarlijks een oordeel over het handelen van het bestuur inzake het gevoerde beleid en beleidskeuzes voor de toekomst. De RvT beoordeelt de wijze waarop het pensioenfonds door middel van beleids- en bestuursprocedures en -processen wordt aangestuurd, alsmede de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op de langere termijn. Het toezicht door DNB en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) bestaat uit toetsing op de naleving van relevante wet- en regelgeving.

Sleutelfunctiehouders

De risicomanagementfunctie, de actuariële functie en de interne auditfunctie zijn sinds de implementatie van IORP II wetgeving bestempeld als sleutelfuncties. Sleutelfuncties hebben als doel countervailing power te bieden ten opzichte van de onderdelen die belast zijn met de uitvoerende werkzaamheden, dit in het kader van beheerste en integere bedrijfsvoering. Bij de inrichting van sleutelfuncties geldt het wettelijke vereiste dat het pensioenfonds waarborgt dat de houders van sleutelfuncties, alsmede de overige personen betrokken bij het uitoefenen van de sleutelfuncties, in staat worden gesteld hun taken op een objectieve, eerlijke en onafhankelijke manier te vervullen. Iedere sleutelfunctie kent een houder, dat is de persoon die eindverantwoordelijk is voor het functioneren van de sleutelfunctie. In 2019 heeft het bestuur de sleutelfuncties in overleg met DNB ingericht.

Het bestuur heeft ervoor gekozen de sleutelfunctiehouders buiten het bestuur te benoemen. Het bestuur wil namelijk een collegiaal en beleidsbepalend bestuur zijn dat evenwichtig kan besluiten. Een bestuurder als onafhankelijke functiehouder met zelfstandige eindverantwoordelijkheid in het bestuur conflicteert naar de mening van het bestuur met dit uitgangspunt en heeft zwaar meegewogen bij de gekozen inrichting. Het pensioenfonds is in staat deze inrichting te accommoderen vanwege haar omvang en de beschikbaarheid van een professionele eigen uitvoeringsorganisatie.

Het hoofd van de afdeling Risicomanagement is de sleutelfunctiehouder risicomanagement. Hij is lid van het MT van de uitvoeringsorganisatie maar beslist niet mee als er materiële risico's met een besluit zijn gemoeid. De certificerende actuaire is de sleutelfunctiehouder van de actuariële functie en een onafhankelijke externe auditor is de sleutelfunctiehouder internal audit. Om de onafhankelijkheid en statuut van de sleutelfuncties te borgen, heeft het bestuur in 2019 voor alle sleutelfuncties charters opgesteld waarin de taken en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd. Alle sleutelfunctiehouders rapporteren onafhankelijk en rechtstreeks aan het bestuur en beschikken over een escalatielijnen naar de RvT. Tussen de werkgever, het pensioenfonds en de sleutelfunctiehouder risicomanagement is een overeenkomst ondertekend waarin onder andere is vastgelegd dat de werkgever de vrije en onafhankelijke uitvoering van de werkzaamheden van de sleutelfunctiehouder eerbiedigt en er zorg voor draagt dat de sleutelfunctiehouder dienaangaande geen nadeel ondervindt daar waar het zijn positie als werknemer betreft.

Bestuurscommissies

Eveneens naar aanleiding van de implementatie van IORP II hebben er wijzigingen plaatsgevonden in de opzet en samenstelling van de bestuurscommissies die het bestuur adviseren. Het pensioenfonds heeft per eind 2019 de volgende commissies geïnstalleerd:

- Balans- en beleggingscommissie (BBC);
- Risicocommissie (RC);
- Auditcommissie (AC);
- Geschillen- en klachtencommissie.

Bij de BBC ligt de focus op de bestuurlijke aansturing en controle van de uitvoering van het beleggingsbeleid en balansmanagement. De BBC bespreekt periodieke risicorapportages over de ontwikkeling van de financiële risico's en de prestaties van de interne en externe vermogensbeheerders. De RC richt zich op de operationele en compliance risico's in het pensioenfonds en bespreekt ieder kwartaal een risicorapportage met daarin informatie over bijvoorbeeld

de werking van de beheersmaatregelen en incidenten die zich hebben voorgedaan. Daarnaast adviseert de RC het bestuur over het integraal risicomanagement en het Risicobeleid, inclusief het bepalen van de risicobereidheid en de opzet van het risicoraamwerk.

Het bestuur laat zich gevraagd en ongevraagd adviseren door de commissies. De integrale eindverantwoordelijkheid voor besluiten blijft bij het bestuur. Voor de BBC, de RC en de AC zijn door het bestuur in 2019 charters opgesteld en goedgekeurd. De huidige opzet van commissies wordt evenals de invulling van de sleutelfuncties eind 2020 door het bestuur geëvalueerd.

Eigen Risico Beoordeling

Het Besluit financieel toetsingskader schrijft sinds 2019 voor dat pensioenfondsen verplicht zijn om in het kader van het risicobeheer een Eigen Risico Beoordeling (ERB) uit te voeren en de resultaten hiervan schriftelijk vast te leggen. De ERB heeft als doel inzicht te geven in de samenhang tussen de strategie van het pensioenfonds, de materiële risico's die het pensioenfonds kunnen bedreigen en de mogelijke consequenties hiervan voor de pensioenen van de deelnemers en voor het pensioenfonds zelf. Dit sluit goed aan op het integrale risicomanagement dat het pensioenfonds heeft geïmplementeerd. De toegevoegde waarde van de ERB is dat het bestuur als uitkomst daarvan een goed onderbouwd en samenhangend beeld heeft van:

- de materiële risico's, zowel in relatie tot elkaar als in relatie tot de strategie c.q. de strategische keuzes; en
- de effectiviteit en doelmatigheid van de inrichting van het risicobeheer, gegeven de strategie en in relatie tot de risico's.

Het bestuur is in 2019 gestart met de voorbereidingen van de ERB en de opzet van het ERB document is besproken. Voor het doorlopen van het ERB proces sluit het bestuur aan op de bestaande strategische cyclus en het integrale risicomanagement. Belangrijke input voor de ERB is de in 2020 uit te voeren Strategische Risico Analyse (SRA). Een SRA volgt de stappen van het risicomanagementproces met meer focus op de externe omgeving.

Risicobeeld

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste (ontwikkelingen in de) strategische, financiële en operationele risico's van het pensioenfonds nader toegelicht. Dit behelst naast het risicobeeld in 2019 ook de uitgevoerde risicoanalyses en verbetermaatregelen die naar aanleiding daarvan zijn of worden geïmplementeerd.

Strategische risico's

Bestuur en besluitvorming

In juni 2019 heeft DNB de resultaten teruggekoppeld van een onderzoek inzake de bestuurlijke effectiviteit bij strategische besluitvorming. DNB heeft aanbevelingen gedaan op het gebied van (strategische) besluitvorming, communicatie en conflicthantering en bestuursondersteuning. Het bestuur heeft een Plan van Aanpak opgesteld om deze aanbevelingen op te pakken en heeft daarbij de hulp ingeschakeld van externe consultants. De uitvoering hiervan is gestart in 2019 en wordt in 2020 afgerond.

Update strategie en robuustheidsanalyse

Het bestuur heeft in 2019 de strategie herijkt (zie pagina 11) en daarbij een analyse uitgevoerd om te toetsen hoe robuust en wendbaar de strategie is in een veranderende omgeving. Hiertoe zijn 19 scenario's geïnterpreteerd en voor elk scenario is ingeschat wat de kans en impact van deze scenario's is op de haalbaarheid van de ambities van het pensioenfonds. Gezien de mogelijke impact zijn vervolgens 5 scenario's geselecteerd voor een nadere analyse. Daarbij is bezien welke kansen en bedreigingen voor de strategie uitgaan van deze scenario's. Naar aanleiding van de robuustheidsanalyse zijn acties geformuleerd waaronder een verdere uitwerking van de digitale communicatiestrategie, een verkenning van reeds beschikbare en toepasbare fintech oplossingen en, in verband met het in standhouden van de huidige expertise en bezetting, verbeterde aandacht voor de aantrekkelijkheid van het pensioenfonds als werkgever.

Sponsorrisico

De sponsor van het pensioenfonds, Tata Steel Nederland, heeft in 2019 te kampen gekregen met uitdagende economische omstandigheden met negatieve gevolgen voor de financiële situatie. Daarom zijn er korte en lange termijn ingrijpende maatregelen aangekondigd om de financiële positie te verbeteren. Deze problemen hebben in 2019 geen impact op het pensioenfonds gehad. Het pensioenfonds heeft namelijk geen financiële binding met de werkgever anders dan het betalen van een vaste premie zoals is vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst. Het pensioenfonds heeft evenmin substantiële beleggingen in de werkgever en er zijn geen leningen aan/van de sponsor. Vanuit de bestuursleden wordt geborgd dat er voldoende inzicht is met de ontwikkelingen bij de werkgever.

Veranderende wet- en regelgeving

Op 5 juni 2019 hebben sociale partners en het kabinet een principeakkoord gepresenteerd over een toekomstbestendig en evenwichtig pensioenstelsel. Minister Koolmees heeft op 19 december een voortgangsrapportage over de uitwerking van de afspraken in het pensioenakkoord naar de Tweede Kamer gestuurd. De afspraken uit het pensioenakkoord worden langs verschillende routes uitgewerkt. Er blijft vooralsnog onduidelijkheid over hoe het nieuwe pensioenstelsel eruit zal zien. Het bestuur zal scenario analyses uitvoeren op basis van de contouren van het nieuwe contract. De nu circulerende oplossingen voor een nieuw contract duiden op een grote uitvoeringstechnische uitdaging. Samen met de leverancier en andere pensioenuitvoerders die gebruik maken van hetzelfde pensioenpakket houdt het pensioenfonds een vinger aan de pols om te bepalen welke oplossingsrichtingen ondersteund gaan worden.

Macro-economische omgeving

Risicoanalyse stress-scenario's

Het pensioenfonds kan de risico's van de financiële markten niet beïnvloeden maar wel de impact van de risico's beperken door een goede spreiding van de beleggingen en door het periodiek beoordelen van het effect van bepaalde scenario's en stress testen. Het bestuur heeft, evenals voorgaande jaren, in het verslagjaar een risicoanalyse uitgevoerd waarbij diverse stress scenario's zijn geïdentificeerd en beoordeeld op de impact die deze mogelijk hebben op de dekkingsgraad. Zie onderstaande tabel.

Onderzoek risico stress-scenario's

Scenario	2019			2018		
	Kans	Impact	Risico	Kans	Impact	Risico
Stijgende rente & asset bubbles	2.8	3.6	10.2	3.4	3.6	12.2
Protectionisme	3.0	3.1	9.2	3.4	3.1	10.5
Geopolitiek	2.6	2.8	7.1	2.7	2.4	6.4
€-breakup	1.5	4.7	6.9	1.5	4.4	6.6
Climate Change	3.8	1.7	6.4	4.2	1.4	5.9
Cyberterrorisme	2.0	3.1	6.0	1.7	3.0	5.0
EM hard landing	1.9	2.9	5.4	2.0	2.8	5.7
Gemiddeld			7.3			7.5

Alle scenario's zijn beoordeeld op het risico als product van kans en impact op een schaal van 1 t/m 5 (van laag naar hoog). Het grootste risico is dat eenmaal ontstane zeepbellen (assetbubbles) uit één spatten door een stijgende rente. Daarnaast wordt protectionisme door importheffingen als tweede grootste risico gezien. Het risico van cyberterrorisme is ten opzichte van 2018 hoger beoordeeld. Zie hierna voor de separate risicoanalyse die is uitgevoerd voor climate change (klimaatrisico).

Risicoanalyse van klimaatrisico's

In de BBC is gesproken over een analyse van de belangrijkste factoren die een rol spelen bij klimaatverandering en energietransitie en de relatie tussen deze risico's en de waardering van bedrijven. Ook is een stresstest uitgevoerd op de beleggingsportefeuille, gebaseerd op een afwaardering bij de 10 meest CO2 intensieve sectoren. Hoewel er veel aannames moeten worden gedaan bij een dergelijke analyse, vergroten zij het inzicht in de kwetsbaarheden. Het risico voor Stichting Pensioenfonds Hoogovens lijkt meer te liggen in een schok die tot een algemene afname van koopkracht en daarmee tot een recessie leidt en de hele portefeuille raakt, dan in specifiek risico door concentratie in CO2-intensieve bedrijven. Omdat de CO2 footprint van de beleggingen al relatief laag is, en in bepaalde scenario's (bijvoorbeeld een trager dan geplande energietransitie) de waarde van de meest CO2 intensieve bedrijven op kortere termijn juist kunnen gaan stijgen, is er vanuit een risico-rendement overweging geen duidelijke casus om de CO2-voetafdruk van de beleggingsportefeuille beleidsmatig verder te laten reduceren. Stichting Pensioenfonds Hoogovens beperkt het risico reeds door diversificatie en actief beheer.

Financiële risico's

Solvabiliteitsrisico

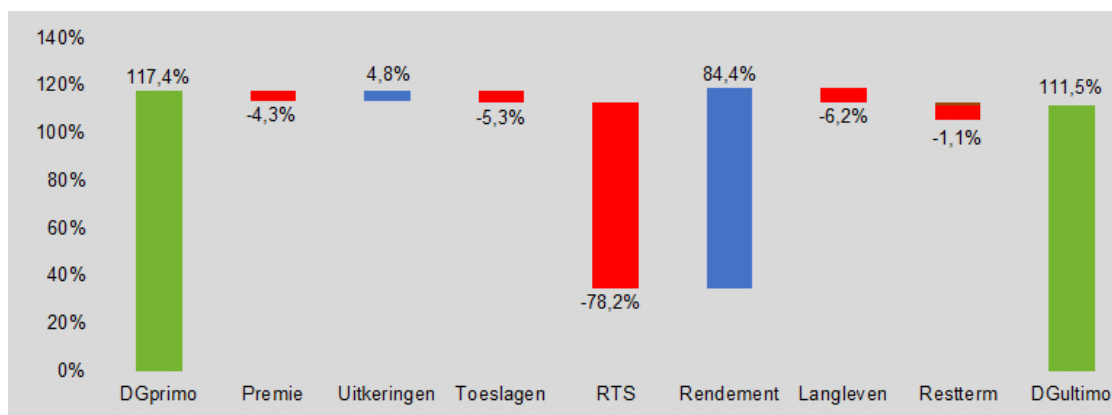
De financiële risico's komen tot uitdrukking in het solvabiliteitsrisico. Dit is het risico dat het pensioenfonds beschikt over onvoldoende vermogen ten opzichte van haar pensioenverplichtingen waardoor de ambitie van een betaalbaar en waardevast pensioen niet kan worden waargemaakt. Het solvabiliteitsrisico wordt continu gemonitord aan de hand van de dekkingsgraad. Het premie-, toeslagen- en beleggingsbeleid zijn de belangrijkste maatregelen ter beheersing van het solvabiliteitsrisico. De werkgever betaalt in de periode 2018 tot en met 2020 een vaste pensioenpremie van 29% van de pensioengrondslag. De verlening van toeslagen alsmede het moeten korten van verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten is afhankelijk van de financiële situatie van het pensioenfonds.

De belangrijkste risico's in het beleggingsbeleid zijn het rente- en inflatierisico i.c.m. de partiële renteafdekking van

35% en het risico van beleggen in zakelijke waarden. De belangrijkste beheersmaatregelen zijn de strategische portefeuillevelding, met bandbreedtes per beleggingscategorie, het dynamische renteafdeckingsbeleid (waarbij de renteafdekking afhankelijk is van de rentestand) en diversificatie naar beleggingscategorieën en -stijlen alsmede naar risicofactoren.

In onderstaande grafiek (zogenoemd dekkingsgraadsjabloon) wordt de ontwikkeling van de dekkingsgraad over de periode 2010 tot en met 2019 weergegeven. De kolommen geven de oorzaken van de ontwikkeling van de dekkingsgraad weer.

Langere termijn ontwikkeling van de dekkingsgraad naar oorzaken

Hieruit blijkt dat de ontwikkeling van de dekkingsgraad vooral is bepaald door het renterisico, het rendement (met name het rendement op vastrentende waarden en aandelen) en het langlevensrisico. De dalende rente heeft er de afgelopen jaren voor gezorgd dat de pensioenverplichtingen steeds hoger moesten worden gewaardeerd. Daarnaast had aanpassing van de prognosetabel (langlevensrisico) een negatieve impact. Het beleggingsrendement (positief beïnvloed door de dalende rente) heeft deze twee effecten deels maar niet geheel kunnen compenseren. Gegeven de toeslageregels in het FTK kon in slechts beperkte mate toeslagen worden toegekend.

Impact van de dalende rente

De kapitaalmarktrente bereikte in het derde kwartaal van 2019 historische lage niveaus. Dit was het gevolg van een negatief sentiment op de kapitaalmarkt veroorzaakt door de afnemende economische groei, de handelsoorlog tussen VS en China, de niet opgeloste problematiek rond de Brexit en het hervatten van stimulerende maatregelen door centrale banken. Zelfs de langstlopende obligaties van de Duitse en de Nederlandse staat kenden een negatieve yield. Deze sterk dalende rente zorgde voor een daling van de actuele dekkingsgraad tot iets boven de 100% eind augustus 2019. Deze situatie was voor het bestuur aanleiding om de solvabiliteitspositie scherper te monitoren en na te denken over de wenselijkheid het beleggingsbeleid (tijdelijk) te wijzigen. Er is onder meer gesproken over bescherming tegen verdere rentedalingen, bijvoorbeeld aan de hand van derivaten. Er is ook gesproken over een verdere verlaging van de renteafdekking als middel om de inkoop van negatieve rentes te beperken en als lange termijn belegger te kunnen profiteren van een mogelijke normalisatie van de rente. Het belangrijkste risico daarvan is echter dat Stichting Pensioenfonds Hoogovens bij een verdere rentedaling, al of niet gecombineerd met negatieve rendementen op zakelijke waarden, eerder zou kunnen eindigen met een dekkingsgraad onder de kritische dekkingsgraad. Dat vond het bestuur niet wenselijk. Het bestuur heeft besloten het beleggingsbeleid niet aan te passen, mede omdat de renteniveaus herstel lieten zien.

Gevoeligheden

De tabel op de volgende pagina geeft inzicht in de korte termijn ex-ante gevoeligheid van de dekkingsgraad voor renteveranderingen en het rendement op zakelijke waarden (indien deze zich van het ene op het andere moment zouden voordoen) per einde 2019, uitgaande van het vigerende beleggingsbeleid en de dekkingsgraad per ultimo 2019.

Korte termijn gevoeligheid van de dekkingsgraad

Rendement Zakelijke waarden	Renteverandering				
	-1,0%	-0,5%	0,0%	+0,5%	+1,0%
-30%	82%	86%	91%	95%	100%
-20%	88%	93%	98%	103%	108%
-10%	94%	99%	105%	110%	116%
0%	100%	106%	111,5%	118%	124%
10%	105%	112%	118%	125%	132%
20%	111%	118%	125%	133%	140%
30%	117%	125%	132%	140%	148%

Uit de tabel blijkt dat een half procent rentestijging leidt tot een stijging van de dekkingsgraad tot 118%, bij een stabiel rendement op de zakelijke waardenportefeuille. Een rendement op zakelijke waarden van plus of min 10% heeft een effect van 6,5 dekkingsgraadpunten.

Indien zich een zeer sterke daling op financiële markten zou voordoen binnen een beperkte periode dan wordt het bestuur hier direct over geïnformeerd en treedt het zogenoemde noodplan (contingency plan) in werking. Dit plan voorziet in versnelde besluitvormingsprocedures omdat er binnen een kortere doorlooptijd dan de standaard procedure toelaat acties nodig kunnen zijn. De procedure borgt afstemming met meerdere leden van het bestuur en BBC. Er is ook een Financieel Crisisplan dat bepaalt hoe wordt gehandeld in een (crisis-)situatie waarin de dekkingsgraad sterk is gedaald.

Liquiditeitsrisico

In de beleggingsportefeuille wordt geïnvesteerd in illiquide beleggingen om daar extra rendement mee te kunnen maken. Illiquiditeit van de portefeuille vormt echter ook een risico en daarom zal in 2020 aandacht worden besteed aan het bepalen van de benodigde liquiditeit vanuit een balansperspectief. Vanwege de impact op de stuurbaarheid en aanpasbaarheid van illiquiditeit in de portefeuille worden hier ook de impact van toekomstige wet- en regelgeving en een gesloten fonds scenario meegenomen. In de ALM-studie zullen ondersteunende analyses worden uitgevoerd.

Niet-financiële risico's

ICT-risico's: informatiebeveiliging

Een belangrijk element van een beheerste en integere bedrijfsvoering is de informatiebeveiliging, zeker gelet op de toename in cybercrime. Alle ICT voorzieningen van het pensioenfonds zijn uitbesteed aan externe leveranciers en er worden geen ICT-toepassingen 'in house' ontwikkeld. Dit betekent dat Stichting Pensioenfonds Hoogovens voor de informatiebeveiliging moet kunnen vertrouwen op het risicomanagement bij haar leveranciers en op de externe accountants die bij deze partijen reviews uitvoeren. Het pensioenfonds gaat alleen een relatie aan met leveranciers met een robuuste informatiebeveiliging.

In december is een beveiligingslek in de Citrix Application Delivery Controller aan het licht gekomen. Deze beveiligingslek is door het Nationaal Cyber Security Centrum als zeer kritiek beschouwd. Ook in de ICT architectuur van Stichting Pensioenfonds Hoogovens wordt gebruik gemaakt van Citrix servers. Onze leveranciers hebben adequate preventieve maatregelen getroffen voordat kwaadwillenden van het beveiligingslek misbruik konden gaan maken. Op basis van de uitkomsten van kwetsbaarheidsscans blijkt dat er geen ongewenste toegang tot de systemen van Stichting Pensioenfonds Hoogovens is verkregen.

Toezichthouder DNB heeft in 2019 een zogenaamde nulmeting over informatiebeveiliging en cybersecurity bij het pensioenfonds uitgevoerd. Dit is mede gedaan aan de hand van een eigen beoordeling van het volwassenheidsniveau op 58 door DNB bepaalde doelstellingen voor vier kritische systemen. In deze eigen beoordeling zijn beheersmaatregelen bij zowel het pensioenfonds als bij haar leveranciers betrokken. Deze analyse is gedeeld en besproken met DNB. Uit de beoordeling zijn verschillende verbeterpunten naar voren gekomen en geleid tot de conclusie dat het gewenste volwassenheidsniveau op een beperkt aantal doelstellingen niet wordt gehaald. De verbeterpunten worden in 2020 opgepakt.

Juridische en Compliance risico's

In 2019 zijn er geen boetes en/of aanwijzingen vanuit de toezichthouders opgelegd en is er geen bewindvoerder van toepassing geweest. Voorts hebben zich geen materiële incidenten voorgedaan die een inbreuk of gevaar zouden

vormen voor de integere bedrijfsuitoefening of waardoor direct of indirecte financiële schade is ontstaan of waarbij sprake is geweest van fraude, misleiding, bedrog, verduistering of diefstal door een of meerdere aan het pensioenfonds verbonden personen.

Incidentmanagement

Uit onderzoeken in 2019 is gebleken dat een nadere uitwerking gewenst was aangaande de melding, registratie en afhandeling van operationele incidenten. Voorbeelden van operationele incidenten zijn datalekken of verkeerde of te late pensioenbetalingen. Door duidelijke afspraken te maken over de omgang met operationele incidenten wordt niet alleen de schade beperkt, maar kan er ook van worden geleerd en kunnen belanghebbenden worden geïnformeerd. Het pensioenfonds heeft de incidentenregeling in 2019 op een aantal punten verduidelijkt en daarnaast is er een centraal incidenten- en bevindingenregister geïntroduceerd. De RC bespreekt de belangrijkste incidenten aan de hand van de kwartaalrapportage niet-financiële risico's.

In de toelichting op de jaarrekening wordt aan de hand van de berekening van het vereist eigen vermogen nadere toelichting gegeven op de beheersing van de financiële- en niet-financiële risico's (S1 tot en met S9, vanaf pagina 71).

Ontwikkeling van het risicobeeld als gevolg van de Coronacrisis

Hieronder wordt ingegaan op de ontwikkeling van de belangrijkste risico's als gevolg van de coronacrisis en de maatregelen die zijn genomen om deze te beheersen.

Strategische en financiële risico's

Als gevolg van de corona crisis is, bij het vaststellen van dit jaarverslag de dekkingsgraad van het pensioenfonds, t.o.v. eind 2019 fors gedaald. Dit vooral als gevolg van verdere daling van de rente en waardedalingen van zakelijke waarden, vooral aandelen. De verslechtering van de financiële positie bemoeilijkt het bereiken van de doelstellingen met betrekking tot de toeslagen, het pensioenresultaat en de premie. De mate van onzekerheid is dermate groot dat het maken van een schatting over de ontwikkeling van de dekkingsgraad niet goed mogelijk is. Het pensioenfonds heeft een relatief lange termijn horizon en aangezien de liquiditeitspositie niet in het geding is de financiële continuïteit niet in gevaar. Het risico dat de sponsor niet meer in staat is de pensioenpremie te betalen is aanwezig maar wordt beheersbaar geacht.

Het bestuur komt regelmatig bijeen om te bepalen welke acties gewenst zijn. Dit heeft ertoe geleid dat het pensioenfonds vasthoudt aan haar lange termijn beleggingsstrategie waardoor in maart/april 2020 een herbalancering van de beleggingsportefeuille heeft plaatsgevonden.

Niet-financiële risico's

Medewerkers van het pensioenfonds werken, conform het beleid van Tata Steel Nederland en de richtlijnen van het RIVM, zoveel mogelijk thuis. De ICT-infrastructuur is zo ingericht dat zowel op kantoor als op afstand gewerkt kan worden waarbij de integriteit en beschikbaarheid van systemen behouden blijven. Vergaderingen van het bestuur en binnen de uitvoeringsorganisatie vinden grotendeels plaats met behulp van audiovisuele hulpmiddelen.

Het business continuïteitsplan is inwerking gesteld opdat het pensioenfonds de operationele voortgang van kritische bedrijfsprocessen, zoals de uitbetaling van de pensioenen en het vermogensbeheer, kan voortzetten. Deze processen kunnen op afstand worden uitgevoerd en gemonitord. De continuïteit van materiële processen die zijn uitbesteed aan strategische leveranciers wordt nauwgezet gemonitord. De continuïteit van de dienstverlening van deze leveranciers is voldoende gewaarborgd.

Verantwoording

Raad van Toezicht

Inleiding

Op grond van de Pensioenwet heeft de Raad van Toezicht (RvT) tot taak het houden van toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De RvT is tenminste belast met het toezicht op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Verder staat de RvT het bestuur met raad terzijde. Daarnaast kent de wet de RvT een aantal specifieke goedkeuringsrechten toe. Dit betreft onder meer het goedkeuren van het jaarverslag, de profielschets van bestuurders en het beloningsbeleid. Krachtens het reglement van de RvT evalueert de RvT bij SPH jaarlijks het functioneren van het bestuur. De RvT oefent zijn toezicht uit met inachtneming van de VITP-Toezichtcode.

Werkwijze

De RvT heeft rechtstreeks toegang tot alle documenten die binnen het bestuur worden besproken. De RvT vergadert tenminste viermaal per jaar met het bestuur. Er is op vier momenten per jaar regulier contact met het VO. De drie voorzitters van RvT, bestuur en VO hebben regelmatig overleg. De RvT is tevens vertegenwoordigd bij het Achterbanoverleg dat in principe tweemaal per jaar plaatsvindt. Begin 2020 heeft de RvT een beknopte interne zelfevaluatie gehouden, hier vloeien geen bijzonderheden uit voort.

Bij de voorbereiding van deze bijdrage heeft de RvT (collectieve) gesprekken gevoerd met de leden van het bestuur, het VO, het MT van de uitvoeringsorganisatie, de drie sleutelfunctiehouders en de controlerend accountant. De RvT heeft een Verslag van Bevindingen voor het bestuur alsmede een Verantwoordingsdocument voor de werkgever en het VO opgesteld. Deze zijn door de RvT met hen besproken.

Algemene gang van zaken en het beleid van het bestuur

Het beleid van Stichting Pensioenfonds Hoogovens is volgens de RvT in het algemeen op orde en kent geen onoverkomelijke tekortkomingen. Net als in voorgaande jaren vergt in het bijzonder de werking van de governance de aandacht. Het functioneren en de samenstelling van het bestuur is in 2019 in rustiger vaarwater gekomen. De relatie tussen het VO en Bestuur heeft zich in 2019 ontwikkeld maar is nog niet optimaal. De uitdaging is met elkaar helder te krijgen wat de taak en rol van het VO is of dient te zijn. Dit is de basis voor de informatiebehoefte van het VO en de inrichting van het overleg VO / bestuur. De uitvoering van bestuursbeleid verloopt in de ogen van de RvT goed, waarbij de ondersteuning van het bestuur door de uitvoeringsorganisatie aandacht behoeft.

In 2019 heeft de RvT in het intern toezicht bijzondere aandacht besteed aan drie onderwerpen, te weten: i) Het proces rond ALM met diepgaande aandacht voor evenwichtige belangenafweging en opdrachtaanvaarding, ii) de implementatie en werking van de IORP-II functies en iii) De ontwikkeling van board room dynamics binnen het bestuur.

Evenwichtige belangenafweging, premievaststelling en de ALM-studie

Het bestuur weegt de belangen van alle betrokken in en bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens in de ogen van de RvT evenwichtig af. Belangrijk element hierbij in 2019 is de uitgevoerde ALM-studie en in samenhang daarmee de discussie over de uitgangspunten voor de premie op langere termijn. Resultaat is dat het bestuur begin 2020 heeft besloten de uitgangspunten voor de vaststelling van de premie op langere termijn niet aan te passen. Hiervoor is een afwegingskader ontwikkeld en is een aantal ALM-berekeningen gemaakt. Deze zijn ook tussentijds met het VO en de achterbannen besproken. Het bestuur heeft de impact van de indexatieachterstand en de premiedekkingsgraad, die in 2020 lager zal uitkomen dan 100%, in de afweging betrokken.

Met de ALM-studie en de uitgangspunten voor de premie is vanuit het bestuur een basis gelegd voor de onderhandelingen tussen de sociale partners IJmuiden over de premie voor 2021 en verder. De RvT heeft in het vorige Jaarverslag gewezen op het belang dat het bestuur beschikt over een mechanisme dat verzekert dat de premiedekkingsgraad over de loop van het contract toereikend is. Zo'n mechanisme kan in principe impliceren dat in geval van een (te) lage premiedekkingsgraad de opbouw in een kalenderjaar gedurende de looptijd van het contract tussentijds lager wordt vastgesteld. Dit zijn punten die, in 2020 en daarna, met en door sociale partners IJmuiden besproken moeten worden, mede in het kader van de opdrachtaanvaarding door het bestuur. Zo lang een dergelijk mechanisme ontbreekt zal het bestuur op andere wijze moeten vaststellen of alle belangen evenwichtig worden gediend, gevolgd door een gemotiveerde vastlegging van de besluitvorming hierover.

Adequate risicobeheersing en IORP-II

In 2019 is in het verlengde van de implementatie van IORP-II de risicomanagementfunctie versterkt en opnieuw

gepositioneerd. Het bestuur koos eerder voor het onderbrengen van de sleutelfunctiehouders buiten de kring van het bestuur. Gezien deze keuze zijn extra waarborgen voor onder meer de formele positie van de sleutelfunctiehouders aangebracht, die het meest pregnant zijn bij de risicomanagementfunctie. Verder is vanwege IORP-II de commissiestructuur aangepast, de personele invulling is in 2019 nog niet afgerond.

De RvT heeft nog niet kunnen vaststellen wat de feitelijke werking van de inrichting van IORP-II is. Een vastlegging van de bevindingen daarover door de drie sleutelfunctiehouders en het bespreken daarvan met het bestuur, in ieder geval in het kader van de jaarverslagcyclus, is in de ogen van de RvT noodzakelijk. De RvT kan de werking, inclusief de in de tweede helft van 2020 uit te voeren evaluatie, pas in het volgende Jaarverslag beoordelen.

Governance en board room dynamics

Rode draad bij de verbetering van de werking van de governance in 2019 was de opvolging van het DNB-onderzoek naar de bestuurlijke effectiviteit bij strategische risicobeheersing. De DNB-bevindingen spitsen zich toe op drie onderwerpen, te weten: i) het verder verbeteren van de strategische besluitvorming, ii) het op niveau brengen van de bestuursondersteuning en het verbeteren van de interactie tussen bestuur en MT en iii) het versterken en verbeteren van de communicatie(vaardigheden) en conflicthantering. De conclusies zijn in lijn met de eerdere opmerkingen van de RvT en hebben een aantal aandachtspunten binnen en rondom het bestuur naar boven gebracht. De RvT is direct betrokken geweest bij het DNB-onderzoek. Het bestuur heeft voor 2020 een programma voor de implementatie van de aanbevelingen neergelegd. Realisatie hiervan is van groot belang voor een adequate werking van de governance binnen SPH, zowel binnen het Bestuur, tussen het bestuur en het VO, als tussen het bestuur en het MT van de uitvoeringsorganisatie. De RvT volgt de realisatie in 2020 nauwlettend en houdt het bestuur aan het tijdpad dat voor eind 2020 de acties daadwerkelijk zijn geïmplementeerd.

Stand van zaken bij vaststelling van deze verantwoording

De RvT juicht het toe dat het bestuur de opvolging van de eerdere aanbevelingen over 2018 heeft opgepakt. In 2019 bleek evenwel dat geen van de aanbevelingen volledig is afgerond. Aanbeveling van de RvT is daarom om bij de opvolging van de aanbevelingen in 2020 gerichte voortvarendheid te tonen.

Naleving Code Pensioenfondsen

Norm 47 van de Code pensioenfondsen verplicht de RvT deze bij de uitoefening van haar taak te betrekken. De RvT heeft van het bestuur een overzicht van de Toepassing van de Code Pensioenfondsen ontvangen, gebaseerd op de nieuwe indeling van de Code pensioenfondsen. De RvT heeft vastgesteld dat de normen uit de Code bij de thema's Vertrouwen waarmaken (thema 1), Verantwoordelijkheid nemen (thema 2), Kwaliteit nastreven (thema 4), Gepast belonen (thema 6), Toezicht houden en inspraak waarborgen (thema 7) en Transparantie bevorderen (thema 8) volledig worden nageleefd. SPH leeft dus het merendeel van de normen na.

Er is één afwijking die valt onder het thema Integer handelen (thema 3). Dit betreft de norm (nr. 21) dat leveranciers over een klokkenluidersregeling beschikken. SPH voert geen specifiek beleid op dit punt en neemt dit als één van de criteria mee bij selecties van externe dienstverleners. Bij thema 5 (zorgvuldig benoemen) is sprake van afwijkingen bij vijf van de twaalf normen die onder dit thema zijn gerubriceerd, waardoor geen sprake is van volledige naleving en een afwijking op enkele onderdelen van deze normen. SPH heeft geen personen onder de veertig jaar in het bestuur en het VO (norm 33). Er is geen expliciete competentievisie van het VO, het Opgvolgingsplatform draagt (mede) zorg voor het leveren van VO-leden (norm 35). De zittingstermijn voor leden van het VO is vier jaar met een mogelijkheid van herbenoeming (nr. 34). SPH kent een algemene profielschets voor de leden van het bestuur met enkele specifieke elementen voor het merendeel van de functies maar geen afzonderlijke profielschetsen per functie (nr. 36). De leden van het VO worden benoemd door de benoemende partijen en kunnen worden ontslagen door de benoemende partijen en door het VO (nr. 39). De RvT heeft deze afwijkingen met het bestuur besproken en heeft bij de door het bestuur hierbij gegeven uitleg (explain) geen verdere opmerkingen.

Aanbevelingen

De belangrijkste aanbevelingen van de RvT voor 2020 zijn als volgt samen te vatten:

- Stel als bestuur en VO gezamenlijk vast wat de taak en de rol van het VO is en handel daarnaar;
- Ontwikkel en implementeer als bestuur en MT een gezamenlijk gedragen duurzame invulling voor de ondersteuning van het bestuur;
- Daadwerkelijke implementatie voor eind 2020 van de acties uit het programma gericht op verbetering van de bestuurlijke effectiviteit;
- Het tonen van gerichte voortvarendheid bij de opvolging van de aanbevelingen van de RvT.

28 mei 2020

P.J.M. Akkermans

M.E.A. van Boom, voorzitter

H.J.P. Strang

Reactie bestuur

Het bestuur heeft met veel belangstelling kennis genomen van de inbreng van de RvT, gebaseerd op het Verslag van Bevindingen 2019. De RvT heeft onder andere op basis van (collectieve) gesprekken met leden van het bestuur alsmede met diverse betrokkenen in en om het pensioenfonds voorlopige bevindingen opgesteld. Deze zijn met het bestuur besproken en daarna definitief vastgesteld. De RvT heeft aan de hand hiervan verantwoording afgelegd aan de werkgever en aan het VO.

In 2019 was er als onderdeel van het reguliere proces elk kwartaal periodiek overleg tussen het bestuur en de RvT. Daarnaast vond tussentijds regelmatig overleg tussen de beide voorzitters plaats. De RvT was in 2019 verder betrokken bij voorgenomen benoemingen van leden van het bestuur.

Het bestuur herkent de constatering van de RvT dat het pensioenfonds en in het bijzonder het bestuur in rustiger vaarwater is gekomen. Tegelijkertijd is er nog ruimte voor verbetering, vooral met betrekking tot de werking van de governance. Dit is in lijn met de eerdere bevindingen van de RvT, die in 2019 zijn bevestigd door het onderzoek van DNB inzake de bestuurlijke effectiviteit bij strategische besluitvorming. Het bestuur ziet de bevindingen van de RvT als steun in de rug en als aansporing om in 2020 verdere voortgang te bereiken. Binnen het bestuur staat de verbetering van de bestuurlijke effectiviteit op de agenda, zowel in 2019 als in 2020. Samen met het VO werkt het bestuur aan de precisering van de taak en de rol van het VO, waarbij een samenhang bestaat met de informatievoorziening aan het VO. Een ander focuspunt is de samenwerking tussen het bestuur en de uitvoeringsorganisatie.

Het bestuur verwelkomt de constatering van de RvT over de evenwichtige belangenafweging en de premievaststelling. Hiermee is een goede basis gelegd voor het gesprek dat naar verwachting met en door sociale partners IJmuiden in de loop van 2020 wordt gevoerd over de uitgangspunten voor de premie 2021 en verder. De uitkomst van de landelijke discussie over het nieuwe pensioencontract is op dit moment nog ongewis, maar zal hier naar verwachting ook impact op kunnen hebben.

In 2019 lag de nadruk bij IORP-II op de implementatie (opzet en bestaan). De werking blijkt pas in 2020 en het bestuur kijkt uit naar de review hiervan door de RvT in de komende jaarverslagcyclus.

Het bestuur heeft de aanbevelingen van de RvT van vorig jaar met gepaste ambitie opgepakt. Het gaat hierbij onder meer om langer lopende trajecten die geen evidente einddatum hebben en onderdeel zijn van het reguliere proces. Een formele afronding van de opvolging van dergelijke aanbevelingen komt hierdoor dan ook niet snel in het vizier.

Binnen Stichting Pensioenfonds Hoogovens is een RvT met drie externe onafhankelijke leden een belangrijk onderdeel van de werking van de governance. Het bestuur en het pensioenfonds in het algemeen heeft hier ook in 2019 baat bij gehad. Het bestuur kijkt uit naar de verdere samenwerking.

IJmuiden, 28 mei 2020

Verslag van Verantwoordingsorgaan

Hoofdtaken verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan (VO) heeft als hoofdtaken:

- Verantwoording afnemen van het bestuur over het gevoerde beleid en de gemaakte beleidskeuzes voor de toekomst. Over het afgelopen boekjaar deed het VO dit aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de jaarlijkse rapportage van de Raad van Toezicht (RvT)
- Adviestaak: met betrekking tot de in het reglement VO vastgelegde thema's.
- Goedkeuringsbevoegdheden inzake fundamentele wijzigingen van het pensioenfonds.

Dit verslag van het VO en de reactie daarop van het bestuur zijn op 19 mei 2020 besproken met het bestuur.

Verantwoordingsorgaan 2019

Op 30 januari 2019 heeft mevrouw P.M. van Zijtveld-Stam het VO verlaten en is per die datum toegetreden als aspirant lid tot het bestuur namens de werknemers. Als opvolger is per 1 februari 2019 de heer S. Meles toegetreden tot het VO. Verder heeft mevrouw A. Manger het VO verlaten per 17 mei 2019. Als opvolger namens de werkgever is mevrouw S. Vooijs per 1 juli 2019 toegetreden tot het VO.

Interne VO aangelegenheden

Om te bereiken dat alle VO leden tenminste over Kennisniveau A beschikken is een opleidingsprogramma gestart voor VO leden die nog niet aan deze eis voldoen.

Actiepunt uit de zelfevaluatie voor het VO was het opstellen van een overzicht met betrekking tot de informatiebehoefte van het VO. Daartoe heeft het VO een overzicht gemaakt aangaande de informatiebehoefte. Dit is een knelpunt wat ook speelt binnen andere fondsen. Het onderwerp is een aantal malen besproken met het bestuur het afgelopen jaar, maar heeft nog niet geleid tot een bevredigende oplossing.

Tweede punt uit de zelfevaluatie is het onderwerp planmatig werken. Planmatig werken heeft meer structuur aangebracht in de werkwijze van het VO. Hierbij worden de beleidsagenda van het bestuur en ook de bestuur notulen gebruikt om tijdig onderwerpen te agenderen bij het VO. Het VO heeft het afgelopen jaar positieve ervaringen opgedaan met deze vernieuwde aanpak.

Governance

Het bestuur is het jaar 2019 gestart onder nieuw voorzitterschap, met twee vacatures en drie aspirant bestuursleden, waarvan er twee in de loop van het jaar zijn toegetreden tot het bestuur. De procedures rond het vervangen van deze bestuursleden zijn naar tevredenheid verlopen. Het VO heeft een zorg over het voortdurend hoge verloop binnen het bestuur en vindt dat een stabiele bestuurssamenstelling positief zal zijn voor het gehele fonds.

Wegens het vertrek van de voorzitter van de RvT heeft het VO een werkgroep samengesteld voor het werven van een derde lid voor de RvT. Het selectieproces heeft geleid tot de (bindende) voordracht en benoeming van de heer P. Akkermans. Mevrouw M.E.A. van Boom heeft het voorzitterschap overgenomen.

Het bestuur had voor 2019 een ambitieuze en volle agenda. De in 2018 gestarte heroriëntering van de visie, missie en strategie van Stichting Pensioenfonds Hoogovens was een goed initiatief van de nieuwe voorzitter en de nieuwe samenstelling van het bestuur. Het doel van de bijeenkomst, met de RvT en het VO ondersteund door KPMG, was om met een gezamenlijke oriëntering en bevestiging de toekomst in te gaan. Het VO heeft dit initiatief van het bestuur gewaardeerd.

Ontwikkeling dekkingsgraad

De actuele dekkingsgraad is in 2019 geëindigd op 111,5%, een stijging van 1,3% ten opzichte van eind 2018. Het rendement op beleggingen was met 16,0 % bijzonder hoog, vooral veroorzaakt door een hausse op de aandelenmarkten. Hiermee loopt Stichting Pensioenfonds Hoogovens goed in de pas met andere fondsen. Het resultaat was ook iets beter dan de relevante benchmark.

De opnieuw sterk gedaalde rente zorgde echter voor een forse daling van de rekenrente en daarmee een stijging van 14,1% van de voorziening pensioenverplichtingen. Hierdoor is het fraaie rendement nauwelijks tot uiting gekomen in een hogere dekkingsgraad. De beperkte afdekking van het renterisico, waarvoor na de ALM van 2015 is gekozen,

pakte evenals voorgaande jaren ongunstig uit. Het VO kijkt uit naar de visie van het bestuur op de wijze van afdekking van het renterisico in de lopende ALM-studie.

De beleidsdekkingsgraad per eind oktober 2019 was 109,5%, waardoor volgens de regels van het FTK helaas opnieuw geen toeslagverlening per 1 januari 2020 mogelijk is. De ambitie van een waardevast pensioen is daarmee verder weg dan ooit.

ALM

De ALM-studie is qua proces en planning anders verlopen dan volgens het oorspronkelijke plan van aanpak. Volgens de planning zou het gehele proces in november 2019 zijn afgerond. Er is echter een significante vertraging opgetreden.

Het VO is in de eerste stappen goed betrokken geweest, conform de opzet waarbij het bestuur overwegingen en besluiten per stap met het VO zou bespreken. Dit resulteerde in goed gedragen besluiten over de risicohouding van het pensioenfonds, met bijbehorende economische scenario's en strategische beleggingsmix per eind augustus 2019.

Daarna is het VO niet meer inhoudelijk over het proces geïnformeerd. Het bestuur heeft het vraagstuk van de premie systematiek grondig en langdurig geanalyseerd. Pas in februari 2020 heeft het VO daar uitgebreide informatie over verkregen. Het VO vindt dat dit proces te lang geduurd heeft en had graag gezien dat ze gedurende het gehele proces was geïnformeerd.

Premie 2020

De premie voor 2020 is door het bestuur vastgesteld op 22,7%. Bij een feitelijke premie van 29% betekent dit een indexatiedepot van 6,3% voor werknemers. De premie is vastgesteld conform een meerjarenafspraak voor de periode 2018 t/m 2020 tussen bestuur en sociale partners om bij het vaststellen van de gedempte kostendekkende premie de maximale FTK parameters voor de ontwikkeling van het fondsrendement te hanteren. Het VO heeft in meerderheid een positief advies gegeven.

Bij het proces voor het vaststellen van de jaarlijkse premie plaatst het VO de volgende kanttekeningen. Zoals bij het advies vorig jaar voor de premie 2019 reeds door het VO is geadviseerd, zou het bestuur in de toekomst geen meerjarenafspraken meer moeten maken met sociale partners over het hanteren van maximale FTK parameters voor de ontwikkeling van het fondsrendement, maar zou jaarlijks moeten beoordelen welk rendement prudent en realistisch is. Het VO wil hiermee het belang aangeven dat het bestuur de vrijheid behoudt om op basis van prudentie en evenwichtige belangenafweging haar onafhankelijke jaarlijkse beoordeling te kunnen maken.

Verder zou de premieadviesaanvraag tijdig, voor eind oktober bij het VO moeten worden ingediend, zodat het advies-traject naar behoren voor het eind van het kalenderjaar kan worden afgerond.

In aanvulling op het uitgebrachte advies over de premie wil het VO, evenals in voorgaande jaren, benadrukken dat de inkoop van rechten vanuit het indexatiedepot niet zou mogen leiden tot een situatie waarbij toename van de voorziening pensioenverplichtingen hoger is dan het beschikbare indexatiefonds.

IORP-II

Het VO stelt vast dat ondanks de complexiteit van IORP-II, waarmee ook andere fondsen worstelen, het onderwerp naar tevredenheid van het VO is geïmplementeerd door het bestuur.

Ontvangen adviesaanvragen van het bestuur

Over de navolgende onderwerpen werd aan het bestuur door het VO adviesaanvragen ontvangen en uitgebracht:

Januari 2019 - Advies traject gewijzigde profielschets lid RvT.

Januari 2019 - Advies premie 2019.

Maart 2019 – Advies traject inzake gewijzigde uitvoeringsovereenkomst Daniëli Corus Technical Services BV (DCTS).

Mei 2019 – Advies traject geschillen en klachtenregeling.

Oktober 2019 - Advies traject communicatiebeleidsplan 2019.

Bevindingen RvT

Het VO is positief over het Toezichtplan 2019 van de RvT waarin een duidelijke toelichting wordt gegeven over de kernelementen van de scope en de specifieke aandachtspunten van de RvT.

Het VO heeft het Verantwoordingsdocument van de RvT, met de RvT besproken. Ten aanzien van de kernaanbevelingen aan het bestuur is het VO het er volledig mee eens dat deze voortvarend, zonder verder uitstel moeten worden geïmplementeerd.

Het optimaliseren van de samenwerking tussen het VO en het bestuur was reeds opgepakt door het VO als thema voor de Zelfevaluatie 2020 van het VO.

Oordeel VO

Alles overziend komt het VO voor het boekjaar 2019 tot een positief eindoordeel over het door het bestuur gevoerde beleid met als aandachtspunt de voortgang van complexe dossiers zoals de ALM-studie en de adviesaanvraag voor de premie.

IJmuiden, 28 mei 2020

Reactie bestuur

Het bestuur heeft met veel belangstelling kennis genomen van de constructieve inbreng van het VO bij het Jaarverslag 2019. Op 19 mei 2020 is dit met het VO besproken. De reactie van het bestuur luidt als volgt.

Governance

Het VO was ook in 2019 een onmisbare schakel in de governance van het pensioenfonds. Dit kwam onder meer tot uitdrukking in bindende voordrachten voor een lid van het bestuur in de geleding pensioengerechtigden en een lid van de RvT.

Met het VO is het bestuur van oordeel dat een stabiel bestuursteam een positief effect heeft op het pensioenfonds. Met de in 2019 opgetreden wijzigingen in de samenstelling is het vizier naar voren gericht. Conform het VO ziet het bestuur het vaststellen van de nieuwe missie / visie / strategie, na overleg met het VO en de RvT, als een belangrijke mijlpaal voor het pensioenfonds in het algemeen en het bestuur in nieuwe samenstelling in het bijzonder. De werking van de governance is onder meer gebaat bij een goede relatie tussen VO en Raad van Toezicht. De bijdrage van het VO maakt hier gewag van.

Het bestuur is zich ervan bewust dat in 2020 nog veel stappen dienen te worden gezet gericht op verbetering van de bestuurlijke effectiviteit. Dit werk is nooit af maar het bestuur implementeert nu zo snel als praktisch mogelijk de maatregelen uit het plan van aanpak van december 2019. Het VO is tussentijds over de hoofdlijnen van het plan van aanpak geïnformeerd.

Het bestuur ziet een effectieve relatie met het VO als een belangrijk element in de governance. Tegelijkertijd is het bestuur zich ervan bewust dat in 2019 een aantal voor het pensioenfonds cruciale discussies zich vooral binnen het bestuur heeft afgespeeld en het VO hier niet of niet direct op was aangesloten. Dit is geen te prefereren situatie. De beeldvorming en oordeelsvorming van het bestuur op cruciale dossiers zoals de premie en de ALM-studie vergden in 2019 evenwel meer tijd dan eerder was ingeschat en met het VO gecommuniceerd. Inmiddels wordt het VO meegeënenomen en worden er afspraken gemaakt om zo'n situatie in het vervolg te voorkomen.

Financiële positie en lange termijn ambitie

In 2019 is de financiële positie wat verbeterd, maar niet voldoende om conform de FTK-regels een toeslagverlening te kunnen toekennen. Dit klemt des te meer omdat de financiële positie in de eerste maanden van 2020 substantieel is verslechterd. Helaas is de ambitie van het pensioenfonds van een betaalbaar en waardevast pensioen daardoor waarschijnlijk verder weg komen te liggen. Het herstelplan en de haalbaarheidstoets zijn op basis van de voorgescreven formats opgesteld, maar inmiddels meer onzeker door deze nieuwe omstandigheden.

Het bestuur is in 2019 gestart met een nieuwe ALM-studie. Het VO is onder meer vanwege de premie-advisering in een vroeg stadium hierbij betrokken. Het bestuur heeft intern diverse malen van gedachten gewisseld over de economische omgevingen en de impact hiervan voor de uitgangspunten voor de premiesystematiek voor 2020 en op langere termijn. De ALM-studie wordt medio 2020 in het bestuur afgerond, parallel hieraan worden de uitkomsten met het VO besproken.

Het VO is intensief betrokken bij de vaststelling van de premie. In 2019 is evenwel vertraging opgetreden met betrekking tot de adviesaanvraag voor de premie 2020. In de tweede helft van 2019 en begin 2020 zijn tussentijds met (delegaties uit) het VO enkele bouwstenen gedeeld, maar de formele adviesaanvraag is pas in de loop van Q1 2020 aan het VO verstrekt, hetgeen ook door het bestuur als ontijdig en ongewenst wordt gezien.

Het bestuur heeft naar voren toe de planning voor de advisering inzake de premie 2021 met het VO besproken. Het is evenwel gezien verschillende ontwikkelingen geen eenvoudige opgave om deze planning in 2020 te realiseren. De uitdaging is om in dit kader de aspecten die spelen op landelijk niveau en bij sociale partners IJmuiden in deze samenhang te bezien. Voor het bestuur blijft het hierbij van primair belang om tot een evenwichtige afweging van de belangen van alle belanghebbenden te komen. Mede daarom vindt het bestuur het nu te vroeg om te reageren op de wens van het VO voor een jaarlijkse beoordeling welk rendement prudent en realistisch is.

Onderwerpen met betrekking tot het functioneren van het VO

In 2019 is diverse malen gesproken over de informatievoorziening van het VO, gegeven de taken en de wijze waarop het VO bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens deze invult, en aan de hand van een overzicht dat door het VO is opgesteld. Dit heeft geleid tot nieuwe afspraken en enkele wijzigingen in de informatievoorziening. De gedachtenuitwisseling van het bestuur en VO in 2020 over de wijze waarop het VO verantwoording afneemt van het bestuur leidt

naar verwachting tot een aanvulling op deze afspraken.

Het bestuur verwelkomt de initiatieven van het VO voor de kennisbevordering en planmatig werken. Dit bevordert het functioneren van het VO en daarmee ook de werking van de governance van Stichting Pensioenfonds Hoogovens. Op deze wijze kunnen de (recente en op handen zijnde) wijzigingen in de samenstelling van het VO ook adequaat worden geacommodeerd.

Besluit

Het bestuur waardeert het welwillende oordeel van het VO en hoopt dat de constructieve samenwerking en dialoog van VO en bestuur in 2020 verder kan worden uitgebouwd. Het bestuur pakt de signalen van het VO gericht op verbetering voor de relatie met het bestuur op. Van belang is dat VO en bestuur elkaar op tijd vinden en vervolgens de juiste discussie voeren. Dit is een cruciaal element in de governance van het pensioenfonds en het bestuur spant zich in 2020 in om ook hier concrete resultaten te behalen.

IJmuiden, 28 mei 2020

Jaarrekening 2019

Balans per 31 december (in mln. €)

Na bestemming van saldo van baten en lasten

		31-12-2019	31-12-2018
Actief			
Beleggingen voor risico van het pensioenfonds	(1)		
Vastgoedbeleggingen		626	635
Aandelen		4.041	3.397
Vastrentende waarden		4.267	3.852
Derivaten		638	483
		9.572	8.367
Beleggingen voor risico van de deelnemers	(1)	3	2
Herbelegging van ontvangen cash collateral	(2)	301	189
Vorderingen en overlopende activa	(3)	31	11
Overige activa	(4)	<u>1</u>	<u>1</u>
		9.908	8.570
Passief			
Stichtingskapitaal en reserves	(5)		
Stichtingskapitaal en algemene reserve		985	774
Bestemmingsreserve		2	-
		987	774
Technische voorzieningen			
Technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds	(6)	8.544	7.563
Technische voorzieningen voor risico van de deelnemers	(7)	3	2
		8.547	7.565
Overige schulden en overlopende passiva	(8)	<u>374</u>	<u>231</u>
		9.908	8.570

* De bij de posten vermelde nummers (-) verwijzen naar de toelichting op de balans vanaf pagina 60.

Staat van baten en lasten (in mln. €)

		2019	2018
Baten			
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	(9)	130	125
Premiebijdragen voor risico van de deelnemers		1	1
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds/deelnemers	(10)	<u>1.326</u>	<u>-119</u>
		1.457	7
Lasten			
Pensioenuitkeringen		262	254
Pensioenuitvoeringskosten		5	5
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds			
Pensioenopbouw	138	129	
Toeslagen	41	95	
Rentetoevoeging	-17	-19	
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	(11) -267	-259	
Wijziging marktrente	1.082	294	
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	5	7	
Langlevens	-	-120	
Overige actuariële resultaten	-1	-9	
		981	118
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van de deelnemers			
		1	-
Saldo overdrachten van rechten	(12)	<u>-5</u>	<u>-7</u>
		1.244	370
Saldo van baten en lasten		213	-363

* De bij de posten vermelde nummers (-) verwijzen naar de toelichting op de staat van baten en lasten vanaf pagina 66.

Bestemming van het saldo van baten en lasten (in mln. €)

	2019	2018
Stichtingskapitaal en algemene reserve	211	-363
Bestemmingsreserve	<u>2</u>	<u>-</u>
Totaal stichtingskapitaal en reserves	213	-363

Kasstroomoverzicht (in mln. €)

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

		2019	2018
Kasstroom uit pensioenactiviteiten			
Ontvangen premies		130	117
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	(12)	6	11
Betaalde pensioenuitkeringen	(11)	-256	-254
Betaald in verband met overdracht van rechten	(12)	-1	-4
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	(11)	<u>-5</u>	<u>-5</u>
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten		-126	-135
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten			
Verkopen en aflossingen van beleggingen	(1)	3.481	2.617
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	(10)	211	170
Aankopen beleggingen	(1)	-3.545	-2.633
Betaalde vermogensbeheer- en transactiekosten	(10)	<u>-21</u>	<u>-19</u>
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten		126	135
Mutatie in de liquide middelen		-	-

* De bij de posten vermelde nummers (-) verwijzen naar de toelichting op de balans vanaf pagina 60 of de toelichting op de staat van baten en lasten vanaf pagina 66.

Toelichting op de jaarrekening

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

Het doel van Stichting Pensioenfonds Hoogovens, statutair gevestigd te IJmuiden, kantoorhoudend aan de Wijcker-molen 202 te Beverwijk en als ondernemingspensioenfonds ingeschreven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 41222617 (het pensioenfonds), is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Het pensioenfonds is erop gericht om de pensioenovereenkomst zoals vastgelegd in het pensioenreglement uit te voeren onder de voorwaarden van de uitvoeringsovereenkomst. Alle bedragen zijn vermeld in miljoenen euro's, de functionele valuta van het pensioenfonds, tenzij anders is vermeld. Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2019, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2019.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen, opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. Het bestuur heeft op 19 mei 2020 de jaarrekening opgemaakt. Vervolgens heeft de RvT dit besluit goedgekeurd.

Continuïteitveronderstelling

Bij het opstellen van de jaarrekening is er van uitgegaan dat het pensioenfonds haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten zonder noodzaak of intentie tot liquidatie of staking van alle bedrijfsactiviteiten. Het pensioenfonds kan in geval van een crisis de voortgang van kritische processen, zoals de uitbetaling van de pensioenen en het vermogensbeheer, voortzetten. Dit geldt ook voor de materiële processen die zijn uitbesteed aan (strategische) leveranciers. De liquiditeit van het pensioenfonds is niet in het geding.

De uitbraak van het COVID-19 virus (coronavirus) en de wereldwijde verspreiding en de daarbij behorende overheidsmaatregelen waren per jaareinde 2019 nog niet aan de orde en niet van invloed op de activiteiten van het pensioenfonds. Derhalve worden de gevolgen van de uitbraak van het coronavirus aangemerkt als gebeurtenissen na balansdatum die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie op balansdatum. In de toelichting op de jaarrekening alsmede in het bestuursverslag wordt nader ingegaan op de mogelijke gevolgen van de uitbraak van het coronavirus op het pensioenfonds en de verwachte gang van zaken in 2020.

Algemeen

Voor zover hieronder niet anders is aangegeven, vindt waardering plaats op basis van reële waarde. Alle in een vreemde valuta luidende bedragen zijn omgerekend in euro's tegen de per balansdatum geldende valutakoersen. Verschillen, ontstaan door afwijkingen ten opzichte van de aan het eind van het voorafgaande jaar gehanteerde koersen, worden verwerkt in de beleggingsopbrengsten. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. De toedeling van het belegd vermogen naar beleggingscategorieën is geschied op het niveau van individuele beleggingsportefeuilles of vermogensbeheerders. Voor jaarrekeningposten waarvan de presentatie in het boekjaar is gewijzigd ten opzichte van het voorgaand boekjaar worden de vergelijkende cijfers voor vergelijkingsdoeleinden aangepast.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de verplichting aan een derde zijn overgedragen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van waarde.

Transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'Nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een verminde-

ring van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien:

- Indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft;
- In de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Door het bestuur gevormde oordelen bij toepassing van de grondslagen die belangrijke gevolgen hebben voor de jaarrekening, hebben met name betrekking op de beleggingen voor risico pensioenfonds/deelnemers en de technische voorzieningen.

Deelnemingen

Het pensioenfonds houdt kapitaalbelangen in maatschappijen met een beleggingskarakter. Om inzicht te geven in de samenstelling van de beleggingsportefeuille wordt de waarde van de deelnemingen opgenomen onder de betreffende beleggingscategorie. De waardering van de kapitaalbelangen is gebaseerd op de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds.

Verbonden partijen

Er is sprake van een relatie van verbonden partijen tussen de bestuurders en werknemers van het pensioenfonds met de bij het pensioenfonds aangesloten ondernemingen.

De bezoldiging van bestuurders wordt nader toegelicht op pagina 68. Het pensioenfonds heeft geen leningen verstrekt aan (voormalige) bestuurders. Ook heeft het pensioenfonds geen vorderingen op (voormalige) bestuurders. Bestuurders en medewerkers van het pensioenfonds die een dienstverband hebben met Tata Steel Nederland nemen deel aan de pensioenregeling van het pensioenfonds conform de geldende reglementen. Dit geldt evenzeer voor bestuurders die een pensioenuitkering van het pensioenfonds ontvangen.

Het pensioenfonds heeft een uitvoeringsovereenkomst met de aangesloten werkgevers waarin de wederzijdse verhouding is geregeld. Het bestuur stelt jaarlijks de premie vast op basis van de verwachte rendementen. In de uitvoeringsovereenkomst ligt onder andere vast welke premies de ondernemingen maximaal dienen te betalen. De uitvoeringsovereenkomst kent geen bepalingen die de aangesloten werkgevers verplichten om tekorten bij het pensioenfonds aan te vullen. Indien in enig jaar de maximale premie lager is dan de kostendekkende premie dan kan het pensioenfonds de opbouw van pensioenaanspraken in dat jaar verlagen.

De per 31 december 2019 aangesloten werkgevers zijn:

- Tata Steel Nederland B.V.
- Tata Steel IJmuiden B.V.
- Tata Steel Nederland Technology B.V.
- Tata Steel Nederland Services B.V.
- Danieli Corus Technical Services B.V.

Beleggingen voor risico van het pensioenfonds/deelnemers

Beleggingen voor risico van het pensioenfonds en voor risico van de deelnemers zijn op gelijke wijze gewaardeerd.

Lopende interest posities en nog af te wikkelen transacties uit hoofde van beleggingen zijn verantwoord als onderdeel van de marktwaarde van de desbetreffende beleggingscategorie.

Vastgoedbeleggingen

Deze portefeuille bestaat uit extern beheerde vastgoed portefeuilles.

Beursgenoteerd

De waardering van beursgenoteerd vastgoed en infrastructuur beleggingsentiteiten geschiedt tegen beurswaarde per balansdatum.

Niet beursgenoteerd

De waardering van niet beursgenoteerd vastgoed en infrastructuur beleggingsentiteiten geschiedt op basis van de laatste taxatiewaardes. Vrijwel alle participaties worden jaarlijks getaxeerd op reële waarde.

Aandelen

Hiertoe behoren aandelen, converteerbare obligaties en financiële instrumenten met de karakteristieken van aandelen, alsmede de aan deze beleggingscategorie toe te rekenen liquide middelen en deposito's. De waardering geschiedt tegen beurswaarde, voor zover het de converteerbare obligaties betreft vermeerderd met de lopende rente op de balansdatum. De reële waarde van niet-beursgenoteerde aandelen en participaties in beleggingsinstellingen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van het niet-beursgenoteerde aandeel per balansdatum.

Vastrentende waarden

Hieronder vallen obligaties, leningen, hypotheekleningen en financiële instrumenten met de karakteristieken van vastrentende waarden, alsmede de aan deze beleggingscategorie toe te rekenen liquide middelen en deposito's. Waardering geschiedt tegen beurskoers plus lopende rente op de balansdatum. In het geval er geen beurskoers beschikbaar is, geschiedt waardering tegen de contante waarde van de toekomstige termijnen van rente en aflossing. De contante waarde wordt bepaald op basis van een rekenrente die gelijk is aan de geldende marktrente van soortgelijke instrumenten met een gelijke looptijd.

Derivaten

Derivaten worden opgenomen tegen reële waarde, te weten de relevante marktnotering of, als die er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen. De waardering van de Total return swap (TRS) geschiedt met behulp van een marktconform en toetsbaar waarderingmodel. In dit model wordt rekening gehouden met het kredietrisico, de waarde van het onderpand, de door het pensioenfonds ontvangen vergoeding, overige specifieke contractvoorwaarden en eventuele feitelijke markttransacties nabij de balansdatum. Positieve posities uit hoofde van derivaten contracten ultimo het verslagjaar zijn gepresenteerd onder de derivaten. Negatieve posities zijn gepresenteerd onder overige schulden en overlopende passiva.

Herbelegging van ontvangen cash collateral

Ontvangen zekerheden kunnen worden herbelegd in geldmarktfondsen met een Aaa-rating met de mogelijkheid om dagelijks in- of uit te treden alsmede in kortlopende (maximaal 12 maanden) covered bonds uit core eurolanden met een Aaa-rating. Waardering vindt plaats conform vastrentende waarden.

Vorderingen en overlopende activa, overige schulden en overlopende passiva

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventueel noodzakelijke geachte voorzieningen. Vorderingen en overlopende activa alsmede overige schulden en overlopende passiva worden onderscheiden van vorderingen en schulden in verband met beleggingstransacties. Deze zijn opgenomen onder de beleggingen.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Onder liquide middelen zijn opgenomen die kasbanktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd hebben korter dan twaalf maanden. Deze worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties zijn gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichting kapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds, volgens de van toepassing zijnde waarderinggrondslagen in de balans zijn opgenomen. Er is een bestemmingsreserve gevormd uit de extra ontvangen premie boven de gedempte kostendekkende premie. Deze extra premie is bestemd voor toeslagverlening aan deelnemers. Aan deze bestemmingsreserve wordt beleggingsrendement toegerekend. In het verslagjaar is deze bestemmingsreserve aangewend voor toeslagverlening. Ultimo 2019 resteert een saldo van € 2 miljoen.

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde wordt bepaald

op basis van de contante waarde van de pensioenaanspraken en -rechten. Bij de berekening van de pensioenverplichtingen is uitgegaan van de geldende pensioenreglementen en van de pensioenaanspraken die kunnen worden toegerekend aan de tot de balansdatum verstreken deelnemingsperiode. De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- De door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per de balansdatum;
- De rentetoevoeging vindt plaats op basis van de nominale rente met een looptijd van een jaar zoals opgenomen in de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur aan het einde van het vorige boekjaar. De rente wordt berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar;
- Sterftegrondslagen op basis van Prognosetafel AG2018. Sterftেকansen zijn gecorrigeerd op basis van ervaringssterfte. De correctiefactoren voor ervaringssterfte zijn gebaseerd op de Willis Towers Watson Standaard Rapportage (ervaringssterfemodell 2018) met voor elke leeftijd een specifieke correctiefactor met onderscheid in geslacht en hoofd- en medeverzekerde. De sterftেকansen voor wezen zijn op nul gesteld. Voor de nettopensioenregeling wordt een van de basisregeling afwijkende ervaringssterfte toegepast;
- Voor alle verzekerden geldt het systeem van bepaalde partner;
- Alle mannen zijn drie jaar ouder verondersteld dan hun echtgenote/partner;
- In de voorziening pensioenverplichtingen is een opslag voor dekking van toekomstige pensioenuitvoeringskosten begrepen van 2%;
- In de voorziening pensioenverplichtingen is rekening gehouden met de lasten uit hoofde van toeslagen die betrekking hebben op het volgende boekjaar, voor zover hierover in het huidige boekjaar is besloten.

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op de balansdatum het stichtingskapitaal en algemene reserve (aanwezige solvabiliteit) te delen op de totale technische voorzieningen van het pensioenfonds. Bij het berekenen van de reële dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt ten behoeve van deze berekening de voorziening pensioenverplichtingen herrekend, rekening houdend met de verwachte loon- en prijsinflatie. De beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds is de gemiddelde dekkingsgraad van de 12 maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.

Premiebijdragen

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

- De inkoop van aanspraken als gevolg van tijdsverloop;
- De risicopremie voor het nabestaandenpensioen;
- De grondslagen voor het berekenen van de actuariel benodigde premie zijn gelijk aan welke worden gehanteerd voor de berekening van de pensioenverplichtingen. De rekenrente voor de gedempte kostendekkende premie is bepaald op basis van de maximale rendementscurve. Deze curve wordt bepaald met de strategische beleggingsportefeuille voor de periode 2016 tot en met 2020 en de daarbij behorende maximale rendementen, waarbij het rendement op vastrentende waarde is vastgelegd voor vijf jaar op basis van de door DNB in september 2015 gepubliceerde rentetermijnstructuur;
- Een opslag voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen;
- Een opslag voor de dekking van administratiekosten;
- De leeftijdsafhankelijke premie voor de nettopensioenregeling wordt, voor de werknemers die deelnemen aan deze regeling, ingehouden op het nettosalarijs en door de werkgever afgedragen aan het pensioenfonds.

Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds/deelnemers

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten is verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutarisicovolatiliteit. In de jaarrekening is geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeverandering van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, zijn als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Onder de directe beleggingsopbrengsten is verstaan de rentebaten en -lasten, dividenden, huuroopbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend is verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Onder de vermogensbeheerkosten vallen alle kosten die het pensioenfonds maakt voor het beheer van de beleggingen. Transactiekosten zijn de kosten die gemaakt zijn om een beleggingstransactie tot stand te brengen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen zijn de aan verzekerden uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Toelichting op de balans (in mln. €)

Beleggingen voor risico pensioenfonds/deelnemers 2019 (1)

	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Totaal beleggingen
Stand per 1 januari 2019 (voor herrubricering derivaten met een negatieve waarde)	635	3.398	3.853	455	8.341
Aankopen/verstrekkingen	92	821	2.560	72	3.545
Verkopen/aflossingen	-145	-1.011	-2.247	-78	-3.481
Waardeontwikkeling	44	834	103	155	1.136
Stand per 31 december 2019	626	4.042	4.269	604	9.541
Derivaten met een negatieve waarde	-	-	-	34	34
Stand per 31 december 2019 (na herrubricering derivaten met een negatieve waarde)	626	4.042	4.269	638	9.575

*Derivaten met een negatieve waarde zijn onder Overige schulden en overlopende passiva verantwoord.

Voor een uitsplitsing van de totale beleggingen, zie tabel Beleggingen S1 en S2 op pagina 72.

De verdeling van de beleggingen voor risico deelnemers over de beleggingscategorieën is gelijk aan de verdeling beleggingen voor risico pensioenfonds. Beleggingen voor risico deelnemers zijn € 2,8 miljoen (2018: € 2,1 miljoen).

Het pensioenfonds heeft ultimo 2019 voor € 4,8 miljoen (2018: € 5,3 miljoen) indirect via externe vermogensbeheerders belegd in Tata Steel of haar dochtermaatschappijen.

Beleggingen voor risico pensioenfonds/deelnemers 2018 (1)

	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Totaal beleggingen
Stand per 1 januari 2018 (voor herrubricering derivaten met een negatieve waarde)	527	3.617	3.992	459	8.595
Aankopen/verstrekkingen	166	798	1.511	158	2.633
Verkopen/aflossingen	-97	-786	-1.640	-94	-2.617
Waardeontwikkeling	39	-231	-10	-68	-270
Stand per 31 december 2018	635	3.398	3.853	455	8.341
Derivaten met een negatieve waarde	-	-	-	28	28
Stand per 31 december 2018 (na herrubricering derivaten met een negatieve waarde)	635	3.398	3.853	483	8.369

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld derivaten, zijn gewaardeerd door middel van waarderingmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Schattingen van de reële waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten significante schattingsposten (waaronder de te hanteren rentecurve, volatiliteit en inschatting van de kasstromen). De waardering wordt verricht naar de beste inzichten van het pensioenfonds.

Op basis van deze verscheidenheid en gradaties in waarderingmethoden worden de beleggingen ingedeeld naar drie verschillende waarderingniveaus (levels):

- Level 1 - Directe marktnotering: De waarde is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van beleggingen in een actieve markt.
- Level 2 - Afgeleide marktnotering: De waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingmodellen waarin gebruik is gemaakt van significante inputparameters die zijn afgeleid van waarneembare marktinformatie.
- Level 3 - Waarderingsmodellen en -technieken: De waarde wordt vastgesteld met waarderingmodellen waarin voor significante inputparameters geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Beleggingen voor risico pensioenfonds/deelnemers naar waarderingmethode 2019

	Level 1	Level 2	Level 3	Totaal 31-12-2019
Vastgoedbeleggingen	-	-	626	626
Aandelen	4.042	-	-	4.042
Vastrentende waarden	2.227	730	1.312	4.269
Derivaten	-	371	267	638
Beleggingen voor risico pensioenfonds/ deelnemers	6.269	1.101	2.205	9.575
Derivaten met een negatieve waarde	-	-	-34	-34

Beleggingen voor risico pensioenfonds/deelnemers naar waarderingmethode 2018

	Level 1	Level 2	Level 3	Totaal 31-12-2018
Vastgoedbeleggingen	-	-	635	635
Aandelen	3.398	-	-	3.398
Vastrentende waarden	2.116	697	1.040	3.853
Derivaten	-	228	255	483
Beleggingen voor risico pensioenfonds/ deelnemers	5.514	925	1.930	8.369
Derivaten met een negatieve waarde	-	-6	-22	-28

Herbelegging van ontvangen cash collateral (2)

	31-12-2019	31-12-2018
Covered bonds	98	60
Geldmarktfondsen	<u>203</u>	<u>129</u>
Totaal	301	189

Ontvangen zekerheden kunnen worden herbelegd in geldmarktfondsen met een Aaa-rating met de mogelijkheid dagelijks in- of uit te treden alsmede in kortlopende (maximaal 12 maanden) covered bonds uit core eurolanden met een Aaa-rating. Voor de herbelegging in deze covered bonds geldt bovendien de restrictie dat niet meer dan de helft van de ontvangen zekerheden hier in mogen worden herbelegd met een maximum van € 100 miljoen. Tegenover de ontvangen zekerheden staat een verplichting om deze weer terug te betalen. Dit bedrag staat vermeld onder overige schulden en overlopende passiva als terugbetalingsverplichting, zie toelichting (8) op pagina 65. De hoogte van de ontvangen zekerheden fluctueert met de waardeontwikkeling van de derivaten. Tegenover de betaalde zekerheden staat een vordering om deze terug te ontvangen. Deze vordering staat vermeld onder vorderingen en overlopende activa, toelichting (3).

Vorderingen en overlopende activa (3)

	31-12-2019	31-12-2018
Vorderingen op de werkgever	11	11-
Vorderingen uit hoofde van betaalde zekerheden	<u>20</u>	<u>—</u>
Totaal	31	11

Het pensioenfonds heeft ultimo 2019 en 2018 vorderingen op de werkgever. Dit betreft te ontvangen pensioenpremies. De vorderingen zijn op 2 januari 2020 (2018: 3 januari 2019) ontvangen. De vorderingen uit hoofde van betaalde zekerheden hebben een looptijd korter dan een jaar. De vorderingen uit hoofde van betaalde zekerheden hebben een looptijd korter dan een jaar.

Overige activa (4)

	31-12-2019	31-12-2018
Liquide middelen	1	1

Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties zijn gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves (5)

	Stichtingskapitaal en algemene reserve	Bestemmingsreserve	Totaal
Stand per 1 januari 2018	1.137	-	1.137
Bestemming van saldo van baten en lasten	<u>-363</u>	<u>-</u>	<u>-363</u>
Stand per 1 januari 2019	774	-	774
Bestemming van saldo van baten en lasten	<u>211</u>	<u>2</u>	<u>213</u>
Stand per 31 december 2019	985	2	987

Het stichtingskapitaal bedraagt € 907,56. Met ingang van 2016 is er een bestemmingsreserve gevormd ten behoeve van het toeslagendepot. In 2019 is er € 28 miljoen gedoteerd (€ 27 miljoen premie en € 1 miljoen aan toegerekende beleggingsopbrengsten) aan deze reserve en is € 26 miljoen onttrokken en aangewend voor toeslagverlening aan deelnemers. De bestemmingsreserve telt niet mee bij het bepalen van de dekkingsgraad.

Solvabiliteit, dekkingsgraad en herstelplan

	31-12-2019	31-12-2018
Solvabiliteit		
Minimaal vereist eigen vermogen	363	321
Vereist eigen vermogen (o.b.v. feitelijke mix)	1.864	1.703
Vereist eigen vermogen (o.b.v. strategische mix)	1.746	1.633
Aanwezig eigen vermogen excl. bestemmingsreserve	985	774
Dekkingsgraad		
Actuele dekkingsgraad (in %)	111,5	110,2
Beleidsdekkingsgraad (in %)	109,0	115,8
Reële dekkingsgraad (in %)	88,1	94,5
Vereiste dekkingsgraad (in % op basis van feitelijke mix)	121,8	122,5
Vereiste dekkingsgraad (in % op basis van strategische mix)	120,4	121,6
Minimaal vereiste dekkingsgraad (in %)	104,3	104,2

Voor het bepalen van het vereist vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het pensioenfonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het pensioenfonds. Voor een verdere toelichting van het vereist eigen vermogen, zie de risicoparagraaf vanaf pagina 70.

De vermogenspositie van het pensioenfonds per 31 december 2019 is gekarakteriseerd als een reservetekort (2018: reservetekort).

Het pensioenfonds heeft in 2019 een herstelplan ingediend bij DNB omdat de beleidsdekkingsgraad onder het vereiste niveau lag (vereiste dekkingsgraad). DNB heeft ingestemd met het ingediende herstelplan. Eind maart 2020 is een actualisatie van het herstelplan ingediend. Uit het herstelplan blijkt dat het pensioenfonds voldoende herstelkracht heeft om zonder aanvullende maatregelen binnen de wettelijke termijnen uit een situatie van reservetekort te geraken.

Het herstelplan 2020 is eind maart 2020 ingeleverd bij DNB. In het herstelplan is het startpunt de feitelijke dekkingsgraad per ultimo 2019 van 111,5%. Het herstelplan bestrijkt een periode van 10 jaar en gaat in de berekeningen uit van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (RTS) per ultimo 2019 en de vanaf 1 januari 2020 geldende maximale rendements- en minimale inflatieparameters. Ten opzichte van het herstelplan 2019 is daardoor gerekend met lagere rentes en lagere verwachte rendementen. Ondanks de hogere startdekkingsgraad (111,5% begin 2020 versus 110,2% begin 2019) zijn daardoor de uitkomsten van dit herstelplan verslechterd. Het duurt langer voordat het pensioenfonds uit herstel is (2024, was in herstelplan 2019 nog 2022) en ook de grens waarbij volledige toeslagen kunnen worden verleend en achterstanden (deels) kunnen worden ingehaald (TBI-grens) wordt later bereikt (2027, was in herstelplan 2019 nog 2024). De verwachte toeslagverlening komt hierdoor lager uit. Uit het herstelplan volgt een kritische dekkingsgraad van 90,9%.

Indien de nieuwe zogenoemde Dijsselbloem parameters vanaf 2021 volledig moeten worden toegepast zou per ultimo het verslagjaar de feitelijke dekkingsgraad uit zijn gekomen op 108,2%, 3,3 procentpunt lager. Hierdoor duurt het nog langer voordat er volledige toeslagen kunnen worden verleend. De verwachting is dat er slechts een geringe kans bestaat dat de achterstanden kunnen worden ingehaald. Pas bij een beleidsdekkingsgraad van meer dan circa 125% is een vijfde van het meerdere per jaar beschikbaar voor inhaalindexatie. Gegeven de restricties die vanuit het FTK worden opgelegd zijn er echter weinig beleidsmaatregelen waarmee het bestuur op dit punt invloed op kan uitoefenen.

Technische voorzieningen

	2019	2018
Technische voorziening voor risico van het pensioenfonds (6)		
Stand begin boekjaar	7.563	7.445
Pensioenopbouw	138	129
Toeslagverlening	41	95
Rentetoevoeging	-17	-19
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-262	-254
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-5	-5
Wijziging marktrente	1.082	294
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	5	7
Langlevens	-	-120
Overige actuariële resultaten	-1	-9
	981	118
Stand einde boekjaar	8.544	7.563
	31-12-2019	31-12-2018
Rekenrente rentetoevoeging (in %)	-0,2	-0,3
Gemiddelde gewogen rekenrente per ultimo (in %)	0,7	1,3
Duration van de pensioenverplichtingen (in jaren)	18	17
Samenstelling voorziening pensioenverplichtingen		
Deelnemers	4.186	3.573
Gewezen deelnemers	566	479
Pensioengerechtigden	<u>3.792</u>	<u>3.511</u>
Totaal pensioenverplichtingen	8.544	7.563
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van de deelnemers (7)		
	2019	2018
Stand begin boekjaar	2	2
Mutatie voorziening	<u>1</u>	<u>-</u>
Stand einde boekjaar	3	2

Korte beschrijving van de aard van de pensioenregelingen

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 68 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,875% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Jaarlijks beslist het bestuur van het pensioenfonds over de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd.

Voor de vrijwillige premieovereenkomst in de vorm van een nettopensioenregeling vindt inleg plaats op basis van een leeftijdsafhankelijke staffel en het vaste jaarsalaris boven het grensbedrag (€ 107.593 in 2019) van de collectieve uitkeringsovereenkomst. In de vrijwillige premieregeling wordt het nettopensioenkapitaal belegd conform de beleggingsmix van het pensioenfonds.

Toeslagverlening

De toeslagen op opgebouwde en ingegane pensioenen worden jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het pensioenfonds. In de pensioenregeling is overeengekomen dat de opgebouwde en ingegane pensioenen welvaartsvast respectievelijk waardevast worden gehouden onder de voorwaarde dat de financiële positie dit toelaat. Voor deelnemers streeft het pensioenfonds naar aanpassing van de opgebouwde pensioenen aan de cao-verhogingen bij Tata Steel IJmuiden en voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden naar aanpassing volgens de Nederlandse consumentenprijsindex. De financiering van deze voorwaardelijke aanpassingen in de collectieve uitkeringsovereenkomst moet komen uit het beleggingsrendement: er is geen reserve voor gevormd en er wordt geen premie voor betaald. De ingegane pensioenen en de opgebouwde pensioenen van gewezen deelnemers zijn per 1 januari 2020 niet verhoogd. De opgebouwde pensioenen van actieve deelnemers zijn verhoogd met 0,95% uit het toeslagendepot.

Overige schulden en overlopende passiva (8)

	31-12-2019	31-12-2018
Schulden uit hoofde van ontvangen zekerheden	321	189
Derivaten met een negatieve waarde	34	28
Belastingen en premies sociale verzekeringen	6	-
Diversen	<u>13</u>	<u>14</u>
Totaal	374	231

Overige schulden en overlopende passiva exclusief derivaten met een negatieve waarde hebben een looptijd korter dan een jaar.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

	31-12-2019	31-12-2018
Vastrentende waarden		
High Yield	221	359
Hypotheke	14	-
Total return swap	7	1
Vastgoedbeleggingen		
Vastgoed Europa	50	88
Infrastructuur	<u>4</u>	<u>4</u>
Totaal	296	452

De niet in de balans opgenomen verplichtingen betreffen de door de tegenpartij of vermogensbeheerder nog niet opgevraagde investeringsruimte.

Toelichting op de staat van baten en lasten (in mln. €)

Premiebijdragen van werkgevers en werknemers (9)

	2019	2018
Werkgeversgedeelte	91	87
Werknemersgedeelte	<u>39</u>	<u>38</u>
Feitelijke premie	130	125
Premie naar toeslagendepot (bestemmingsreserve)	<u>-27</u>	<u>-24</u>
Premie bestemd voor pensioenopbouw	103	101

Samenstelling van de (gedempte) kostendekkende premie

	2019		2018	
	Gebaseerd op rentetermijnstructuur	Gebaseerd op verwacht rendement	Gebaseerd op rentetermijnstructuur	Gebaseerd op verwacht rendement
Premie voor verplichtingen risico pensioenfonds				
Jaarinkoop	127	51	119	51
Backservice inkoop	-	-	-	-
Koopsom overlijdensrisico	7	5	7	5
Inkoop overig	1	1	1	1
Toekomstige uitvoeringskosten	<u>3</u>	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>1</u>
Pensioenopbouw	138	59	129	58
Solvabiliteitsopslag	29	13	28	12
Opslag voor uitvoeringskosten	-	-	-	-
Premie voor ambitie	-	<u>31</u>	-	<u>31</u>
Kostendekkende premie	167	103	157	101
Premie bestemd voor pensioenopbouw	103		101	
Pensioenopbouw	138		129	
Premiedekkingsgraad (in %)	75		78	
Duration	28	23	28	23
Gemiddelde rente	1,6	5,0	1,7	5,0
Premie voor verplichtingen risico deelnemers				
Premie toegevoegd aan beleggingen risico deelnemer	1		1	

Sociale partners hebben de feitelijk te betalen pensioenpremie voor de periode 2018 tot en met 2020 vastgesteld op 29% van de pensioengrondslag op jaarbasis. Voor 2019 is op basis daarvan € 130 miljoen aan premie ontvangen (2018: € 125 miljoen). In 2019 bedraagt de gedempte, op basis van verwacht rendement, kostendekkende premie voor de opbouw van nieuwe pensioenrechten 22,8% (2018: 23,4%) en komt overeen met een bedrag van € 103 miljoen (2018: € 101 miljoen). De resterende € 27 miljoen (2018: € 24 miljoen) is bestemd voor dotatie aan het toeslagendepot. Het verwacht rendement op basis waarvan de gedempte kostendekkende premie wordt berekend is 5,05%. Rekening houdend met een opslag voor toeslagverlening van 2,35% bedraagt de rekenrente voor de gedempte kostendekkende premie 2,7%. In 2019 bedraagt de rekenrente voor de inkoop van de nieuwe pensioenopbouw, gebaseerd op de rentetermijnstructuur 1,6% (2018: 1,7%). Dit verklaart waarom de kosten van de inkoop, ten bedrage van € 138 miljoen (2018: € 129 miljoen), hoger zijn dan de daarvoor ontvangen premie van € 103 miljoen (2018: € 101 miljoen). Door de lagere rente is de premiedekkingsgraad in 2019 gedaald naar 75% (2018: 78%).

Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen/deelnemers 2019 (10)

	Indirect	Direct	Kosten vermogensbeheer	Totaal
Vastgoedbeleggingen	44	22	-	66
Aandelen	834	56	-14	876
Vastrentende waarden	103	103	-3	203
Derivaten	155	30	-1	184
Aan vermogensbeheer toegerekende algemene kosten	-	-	-3	-3
Totaal	1.136	211	-21	1.326

Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen/deelnemers 2018 (10)

	Indirect	Direct	Kosten vermogensbeheer	Totaal
Vastgoedbeleggingen	39	18	-1	56
Aandelen	-231	42	-10	-199
Vastrentende waarden	-10	86	-5	71
Derivaten	-68	24	-1	-45
Aan vermogensbeheer toegerekende algemene kosten	-	-	-2	-2
Totaal	-270	170	-19	-119

De directe beleggingsopbrengsten worden herbelegd. De vermogensbeheerkosten zoals opgenomen in bovenstaande tabel zijn direct gefactureerd aan het pensioenfonds. Dit betreft de kosten van het interne vermogensbeheer alsmede van een deel van de externe vermogensbeheerders. De vermogensbeheerkosten die niet direct worden gefactureerd (indirect verrekenende kosten) zijn kosten van externe vermogensbeheerders die worden verrekend met de waardering per jaareinde en zijn verantwoord onder de indirecte beleggingsopbrengsten (waardeontwikkeling), zie ook toelichting 1.

De verdeling van de beleggingsresultaten voor risico deelnemers over de beleggingscategorieën is gelijk aan de verdeling van de beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen. Beleggingsresultaten voor risico deelnemers zijn € 358.134 (2018: € -27.070).

De volgende overzichten tonen de aansluiting van de in de jaarrekening verantwoorde vermogensbeheer- en transactiekosten met het kostenoverzicht in het bestuursverslag (pagina 31).

Vermogensbeheer- en transactiekosten voor risico pensioenfondsen/deelnemers 2019

	Direct gefactureerde kosten	Indirect verrekenende kosten	Totaal
Vermogensbeheerkosten intern (deel totale interne uitvoeringskosten)	5	-	5
Beheer vergoedingen aan externe vermogensbeheerders	10	12	22
Prestatieafhankelijke vergoedingen aan extern vermogensbeheerders	5	3	8
Bewaarloon en overige kosten	1	-	1
Transactiekosten	-	10	10
Totaal	21	25	46

Vermogensbeheer- en transactiekosten voor risico pensioenfondsen/deelnemers 2018

	Direct gefactureerde kosten	Indirect verrekenende kosten	Totaal
Vermogensbeheerkosten intern (deel totale interne uitvoeringskosten)	5	-	5
Beheer vergoedingen aan externe vermogensbeheerders	7	9	16
Prestatieafhankelijke vergoedingen aan extern vermogensbeheerders	6	1	7
Bewaarloon en overige kosten	1	-	1
Transactiekosten	-	7	7
Totaal	19	17	36

De verdeling van de vermogensbeheer- en transactiekosten voor risico deelnemers is gelijk aan de verdeling voor risico pensioenfondsen. De vermogensbeheer- en transactiekosten voor risico deelnemers zijn € 9.241 (2017: € 6.708).

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten (11)

	2019	2018
Ouderdomspensioen	198	190
Nabestaandenpensioen	62	62
Invalideitpensioen	2	2
Afkopen	-	-
Pensioenuitvoeringskosten	<u>5</u>	<u>5</u>
Totaal	267	259

Saldo overdrachten van rechten (12)

	2019	2018
Inkomende waardeoverdrachten	6	11
Uitgaande waardeoverdrachten	<u>-1</u>	<u>-4</u>
Saldo overdrachten van rechten	5	7
Toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen	<u>-5</u>	<u>-7</u>
Totaal	-	-

Honorarium onafhankelijke accountant (in €)

	2019	2018
Controle van de jaarrekening en verslagstaten	91.912	95.136
Overige controleopdrachten	-	-
Fiscale adviesdiensten	-	-
Overige niet controle diensten	<u>-</u>	<u>-</u>
Totaal	91.912	95.136

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die voor het pensioenfonds zijn uitgevoerd door PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. zoals bedoeld in art. 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties) en de in rekening gebrachte honoraria van het gehele netwerk waartoe de accountantsorganisatie behoort. De vergelijkende cijfers 2018 zijn aangepast als gevolg van een additionele nota betreffende de controle van de jaarrekening 2018.

Bezoldiging bestuurders (in €)

	2019	2018
Bestuur	105.875	122.948
Raad van Toezicht	<u>63.020</u>	<u>66.550</u>
Totaal	168.895	189.498

De bezoldiging van bestuurders is gebaseerd op onderstaande bedragen per jaar (exclusief BTW) volgens het beloningsbeleid van het pensioenfonds.

- Bestuursleden niet werkzaam voor de onderneming € 25.000, gebaseerd op 1 dag per week;
- Pensioengerechtigde bestuursleden € 17.500;

Bestuursleden die werkzaam zijn voor de onderneming worden in staat gesteld om een deel van hun werktijd aan het pensioenfonds te besteden. De onderneming vraagt hiervoor geen vergoeding. Dit geldt ook voor leden van het VO in dienst van de onderneming. Leden van het VO namens de gepensioneerden ontvangen een onkostenvergoeding van € 1.500 per jaar.

- Leden van de RvT € 15.000 tot € 20.000.

Voor bestuursleden die niet werkzaam zijn voor de onderneming worden normen van de Pensioenfederatie gevolgd. Afhankelijk van arbeidsmarktomstandigheden kan voor deze bestuurders met specifieke deskundigheid en afhankelijk van ervaring en achtergrond sprake zijn van een toeslag.

De daling van de kosten is het gevolg van wijzigingen in de samenstelling van het bestuur en RvT in 2019 en daarmee samenhangende tijdelijke vacatures.

Aantal personeelsleden

Bij het pensioenfonds zijn geen werknemers in dienst. De werkzaamheden worden verricht door werknemers die in dienst zijn van Tata Steel. De hieraan verbonden kosten bedragen € 5,7 miljoen (2018: € 5,6 miljoen) en zijn doorbelast aan het pensioenfonds.

Risicoparagraaf

Vereist eigen vermogen

Voor blootstelling aan specifieke risico's eist de Pensioenwet dat het pensioenfonds een buffer aanhoudt, in de vorm van eigen vermogen. De hoogte van dit vereist eigen vermogen is vastgesteld op grond van het standaardmodel in het Besluit FTK en de Regeling Pensioenwet. Dit model kent eigen categorieën. Door toepassing van het standaardmodel op het risicoprofiel van het pensioenfonds bedroeg het vereiste eigen vermogen aan het einde van het boekjaar 21,8% van de verplichtingen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de risicocomponenten die leiden tot het vereist eigen vermogen volgens de definities uit het standaardmodel.

Samenstelling vereist eigen vermogen (in mln. €)

	31-12-2019		31-12-2018	
	€	%	€	%
S1. Rente- en inflatierisico	212	2,5	336	4,4
S2. Zakelijke waarden risico	1.461	17,0	1.274	16,8
S3. Valutarisico	442	5,2	368	4,9
S4. Grondstoffenrisico	-	-	-	-
S5. Kredietrisico	389	4,6	339	4,5
S6. Verzekeringstechnisch risico	229	2,7	199	2,6
S7. Liquiditeitsrisico	-	-	-	-
S8. Concentratierisico	-	-	-	-
S9. Operationeel risico	-	-	-	-
S10. Actief beheer risico	110	1,3	96	1,3
Subtotaal van alle risico's	2.843	33,3	2.612	34,5
Af: diversificatie-effect	-979	-11,5	-909	-12,0
Vereist eigen vermogen	1.864	21,8	1.703	22,5
Technische voorzieningen	8.547		7.565	
Als percentage technische voorzieningen	21,8		22,5	
Eigen vermogen	985		774	
Af: Vereist eigen vermogen	1.864		1.703	
Reservetekort/-overschot	-879		-929	
Als percentage technische voorzieningen	-10,3		-12,3	

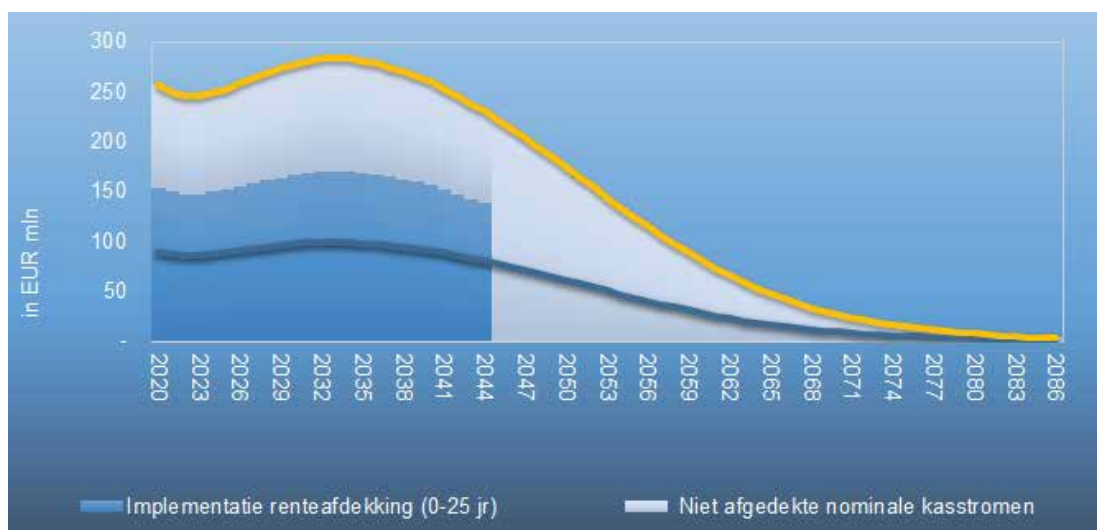
In 2019 is het vereist eigen vermogen gestegen van € 1.703 miljoen naar € 1.864 miljoen. Deze stijging wordt vooral veroorzaakt door de stijging van het zakelijke waarden risico (S2). De vereiste dekkingsgraad is gedaald van 122,5% tot 121,8%. De daling hiervan wordt grotendeels veroorzaakt door de stijging van de waarde van de pensioenverplichtingen.

In het standaardmodel heeft het pensioenfonds de vermogens-eisen voor het liquiditeitsrisico (S7), het concentratierisico (S8) en de niet-financiële risico's (S9) op nihil gezet. Dit is gebaseerd op de veronderstelling dat het pensioenfonds deze risico's dusdanig beheerst dat deze niet materieel zijn voor de vaststelling van het vereist eigen vermogen. Vanaf de volgende pagina worden de specifieke risico's toegelicht.

S1. Rente- en inflatierisico

Het renterisico heeft betrekking op het verschil in rentegevoeligheid van de vastrentende waarden ten opzichte van de voorziening pensioenverplichtingen. Het pensioenfonds gebruikt naast kasgelden en obligaties, renteswaps om dit risico te beheersen. Het renteaftdeckingsbeleid van het pensioenfonds is dynamisch en afhankelijk van de hoogte van de 10-jaars swaprente. In 2019 evenals in 2018, was de 10-jaars swaprente lager dan 2% en was de strategische renteaftdekking 35% van de pensioenverplichtingen (de totale pensioenkasstromen). Dit is ingevuld door 60% renteaftdekking over de pensioenkasstromen van de eerste 25 jaren. Ondanks dat de renteaftdekking eind 2019 hetzelfde was als per ultimo 2018, is het rente- en inflatierisico gedaald. Dit wordt veroorzaakt doordat in 2019 de rente is gedaald. De S1 wordt berekend door middel van een relatieve (percentuele) renteschok. Bij een lagere rente betekent dit een lagere schok en dus een lagere waarde van de S1. Het inflatierisico wordt op dit moment niet expliciet afgedekt. Het onderwerp inflatierisico en de afdekking daarvan heeft de aandacht van het bestuur en wordt periodiek geëvalueerd. De onderstaande grafiek toont de renteaftdekking eind 2019.

Renteaftdekking ultimo 2019 (in mln. €)

S2. Zakelijke waarden risico

Dit betreft het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen van het niveau en de volatiliteit in marktprijzen van financiële waarden. Fluctuaties in marktprijzen vormen vooral een risico als ze niet of slechts gedeeltelijk samenvallen met de fluctuaties in de waarde van de voorziening pensioenverplichtingen. De mate waarin de marktprijzen fluctueren, de volatiliteit, is dus een risicobron. Het marktrisico is beperkt door diversificatie aan te brengen naar beleggingscategorieën en -stijlen en naar risicofactoren. In het beleggingsplan zijn de strategische gewichten inclusief bandbreedtes bepaald per beleggingscategorie. Een andere risicoreducerende maatregel is dat voornamelijk wordt belegd op gereguleerde markten waarbij transparante prijsvorming beschikbaar is.

Het zakelijke waarden risico is in 2019 toegenomen. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door de waardeverhoging van de beleggingen in aandelen.

In de tabel op de volgende pagina zijn de posities opgenomen op basis waarvan het rente- en inflatierisico (S1) en het zakelijke waarden risico (S2) is berekend. De hier verantwoorde posities in liquide middelen en overlopende activa en passiva zijn verantwoord onder de vermelde beleggingscategorieën omdat deze verband houden met beleggingstransacties behorende bij de desbetreffende beleggingscategorie. Deze posities zijn niet meegenomen in de berekening van S1 en S2, maar wel in de berekening van het kredietrisico S5.

De totalen sluiten aan op het totaal van de beleggingen volgens de balans op pagina 52. Voor nadere toelichting op de mutaties wordt verwezen naar het hoofdstuk Beleggingen (pagina 22).

Beleggingen S1 en S2 (in mln. €)

	31-12-2019		31-12-2018	
	Contractomvang ⁵	Reële waarde	Contractomvang ⁵	Reële waarde
Vastgoedbeleggingen (S2)				
Direct vastgoed		1		1
Indirect niet-beursgenoteerd vastgoed		562		566
Infrastructuur		63		68
Totaal vastgoedbeleggingen		626		635
Aandelen (S2)				
Europa		1.505		1.235
Amerika		1.136		948
Japan en Pacific		353		291
Emerging markets		1.048		924
Totaal aandelen		4.042		3.398
Vastrentende waarden (S1)				
Staatsobligaties (nominaal)		723		706
Staatsobligaties (inflatiegerelateerd)		73		113
Covered Bonds		1.264		1.272
Credits		1.092		870
Hypotheke		964		847
Liquide middelen en overlopende activa/passiva		151		42
Liquide middelen en overlopende activa/passiva (S2)		2		3
Totaal vastrentende waarden		4.269		3.853
Derivaten (S1)				
Renteswaps (Euribor)	561	356	159	228
Total return swap	300	267	300	255
Valutatermijncontracten (S2)	-1.258	15	-	-
Totaal derivaten met een positieve waarde		638		483
	-33	-34	-108	-22
Inflatieswaps	-	-	-1.151	-6
Valutatermijncontracten (S2)		-34		-28
Totaal derivaten met een negatieve waarde				
Totaal derivaten		604		455
Totaal beleggingen		9.541		8.341

Onderstaande tabel laat de totalen zien op basis waarvan S1 en S2 zijn berekend.

Verdeling beleggingen

	31-12-2019	31-12-2018
Gerubriceerd onder S1. rente- en inflatierisico	4.856	4.311
Gerubriceerd onder S2. zakelijke waarden risico	<u>4.685</u>	<u>4.030</u>
Totaal beleggingen	9.541	8.341

S3. Valutarisico

Het valutarisico ontstaat als gevolg van onvoldoende afstemming tussen activa en passiva dan wel inkomsten en uitgaven op het gebied van vreemde valuta. De primaire doelstellingen van het pensioenfonds zijn het voldoen aan verplichtingen die in euro luiden. Wisselkoersschommelingen introduceren hier een additionele onzekerheid. Daarom moet het valutarisico beperkt blijven ten opzichte van totale beleggingsrisico. Het is echter niet verstandig om alle beleggingen in vreemde valuta af te dekken vanwege onzekerheid in de bepaling van de daadwerkelijke valuta-exposure, kosten, additionele complexiteit (ten opzichte van materialiteit bij veel 'kleine' valuta's) en de diversificatie die valuta's in bepaalde omstandigheden geven. Blootstelling naar 'safe haven currencies' (USD, JPY en CHF) hebben in het verleden bescherming geboden in tijden van sterke onrust op financiële markten. Het pensioenfonds dekt het valutarisico vooral af door het afsluiten van valutatermijncontracten op de US dollar. Van het totaal belegd vermogen van € 9.541 miljoen (2018: € 8.341 miljoen) luidt omgerekend € 3.914 miljoen (2018: € 3.307 miljoen) in een andere valuta dan de euro. De stijging wordt vooral veroorzaakt door de toename van het belegd vermogen in 2019.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het valutarisico (netto positie) dat het pensioenfonds loopt ultimo 2019. Alle valutaposities groter dan € 50 miljoen staan apart gespecificeerd.

Netto valutapositie (in mln. €)

	31-12-2019			31-12-2018		
	Balans positie	Valuta derivaten	Netto positie	Balans positie	Valuta derivaten	Netto positie
US dollar	2.101	-1.239	862	1.741	-1.139	602
Britse Pond	368	-19	349	294	-12	282
Deense kroon	79	-	79	61	-	61
Hong Kong dollar	253	-	253	222	-	222
Japanse Yen	232	-	232	191	-	191
Zwitserse frank	187	-	187	148	-	148
Zuid-Koreaanse won	87	-	87	89	-	89
Taiwanese dollar	77	-	77	66	-	66
Indonesische rupiah	137	-	137	150	-	150
Australische dollar	67	-	67	53	-	53
Overige valuta's	<u>326</u>	<u>-</u>	<u>326</u>	<u>292</u>	<u>-</u>	<u>292</u>
Totaal	3.914	-1.258	2.656	3.307	-1.151	2.156

S5. Kredietrisico

Dit is het risico dat een tegenpartij contractuele of andere overeengekomen verplichtingen (kredieten, vorderingen, ontvangen garanties) niet nakomt. De onderstaande tabel geeft een overzicht van de kredietkwaliteit van de vastrentende waarden naar creditrating.

Kredietkwaliteit vastrentende waarden (Moody's rating)

	31-12-2019		31-12-2018	
	Actuele waarde	In %	Actuele waarde	In %
Aaa	1.556	34,3	1.544	37,6
Aa1	337	7,4	297	7,2
Aa2	1.073	23,6	956	23,3
Aa3	216	4,8	184	4,5
A3	267	5,9	255	6,2
< Baa3	743	16,4	673	16,4
Geen rating	<u>344</u>	<u>7,6</u>	<u>199</u>	<u>4,8</u>
Totaal	4.536	100,0	4.108	100,0

In onderstaande tabel wordt getoond hoe het totaalbedrag, op basis waarvan het kredietrisico is berekend, is opgebouwd. De liquide middelen en de per saldo ontvangen zekerheden zijn belegd in geldmarktfondsen en vastrentende waarden met een Aaa-rating.

Beleggingen met kredietrisico (in mln. €)

	31-12-2019	31-12-2018
Vastrentende waarden onder S1 (inclusief liquiditeiten en overlopende activa/passiva)	4.267	3.850
Total return swap	267	255
Credits, liquiditeiten en overlopende activa/passiva in beleggingsportefeuilles onder S2	<u>2</u>	<u>3</u>
Totaal	4.536	4.108

De beheersing van kredietrisico op tegenpartijen vindt plaats door middel van de volgende beheersmaatregelen:

1. Limietenstructuur: de limieten hebben betrekking op de kredietwaardigheidsklasse. De limieten worden dagelijks gemonitord en eventuele overschrijdingen worden in functiescheiding gerapporteerd.
2. Geaccordeerde tegenpartijen: het pensioenfonds hanteert een lijst met geaccordeerde solide tegenpartijen. Alleen op deze tegenpartijen mag kredietrisico gelopen worden uit hoofde van geldmarktbeleggingen en over the counter (OTC) derivaten.
3. Collateral management proces: om het kredietrisico te beheersen wordt voor OTC-producten op dagelijkse basis collateralgelden ontvangen of betaald. Met alle tegenpartijen van OTC-producten zijn ISDA-contracten aangegaan met een Credit Support Annex (CSA) waarin het collateral management is geregeld. De ontvangen collateral gelden belegt het pensioenfonds in geldmarktfondsen met een hoge kredietwaardigheid.

Het pensioenfonds neemt deel aan een zogenoemd 'securities lending program' via de custodian. Dit heeft impact op het kredietrisico. Hierbij ontvangt het pensioenfonds een vergoeding voor het tijdelijk uitlenen van effecten. Ultimo 2019 bedroeg de waarde van de uitgeleende effecten € 346 miljoen (2018: € 468 miljoen). Het pensioenfonds accepteert in het 'lending program' sinds 2007 geen kasgelden meer als onderpand. Hiernaast is via beleggingsfondsen in aandelen ultimo 2019 € 36 miljoen (2018 € 48 miljoen) uitgeleend.

S6. Verzekeringstechnisch risico

Het verzekeringstechnisch risico omvat de risico's van negatieve resultaten op de actuariële kanssystemen. Het belangrijkste verzekeringstechnische risico is de ontwikkeling van de levensverwachting van de verzekerden. Ouderdoms- en partnerpensioenen worden levenslang uitgekeerd. Naarmate verzekerden langer leven zal de voorziening pensioenverplichtingen hoger uitvallen. Door toepassing van de Prognose tafel AG2018 met correcties op de sterfte-kansen op basis van ervaringssterfte is het langlevensrisico verdisconteerd in de technische voorzieningen.

S7. Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. De korte termijn liquiditeitsbehoefte is in belangrijke mate afhankelijk van de waardeontwikkeling van de derivaten. Van vrijwel alle derivatenposities wordt dagelijks het waardeverschil afgerekend in de vorm van collateralgelden. Gevolg is dat de benodigde liquiditeit afhankelijk is van de richting waarin de markten zich ontwikkelen. Zo genereren renteswaps bij een stijgende rente grote liquiditeitsbehoeften. Bij de valutatermijncontracten leidt vooral een stijgende US dollar tot liquiditeitsbehoeften. Het pensioenfonds beheerst het liquiditeitsrisico door periodieke analyse van de liquiditeitsvraag onder verschillende scenario's af te zetten tegen de capaciteit om aan deze liquiditeitsvraag te voldoen. Bij het samenstellen van de beleggingsportefeuilles wordt rekening gehouden met de mogelijkheid om snel en zonder veel kosten aan de liquiditeitsvraag te kunnen voldoen. Het liquiditeitsrisico wordt ieder kwartaal gerapporteerd aan het bestuur.

S8. Concentratierisico

Het concentratierisico is het risico dat ontstaat doordat de beleggingen onvoldoende gediversifieerd zijn. Het risico kan zich voordoen door een relatief groot deel van het vermogen te beleggen in één specifieke vermogenstitel, één specifieke vermogensbeheerder, één specifiek product of één specifieke tegenpartij in derivatenposities. In de beleggingsrichtlijnen die het pensioenfonds hanteert zijn concentratielimiets opgenomen. Hierover wordt maandelijks en per kwartaal gerapporteerd. Overschrijding van de limieten kan leiden tot maatregelen die leiden tot opheffing van de overschrijding.

Belangen groter dan 2% van het balanstotaal

Ultimo 2019 zijn in de beleggingsportefeuille de volgende posten van eenzelfde uitgevende instelling met een omvang van groter dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

Concentratierisico

	31-12-2019		31-12-2018	
	Reële waarde	% balanstotaal	Reële waarde	% balanstotaal
Vastgoedbeleggingen				
Altera Vastgoed	299	3,0	404	4,7
Aandelen				
BlackRock	1.291	13,0	1.258	14,7
Vastrentende waarden				
Nederlands Hypotheken Fonds	515	5,2	430	5,0
Aegon Dutch Mortgage Fund	449	4,5	417	4,9
Deutsche Bank AG	369	3,7	254	3,0
Oostenrijkse staat	203	2,0	206	2,4
Nederlandse staat	209	2,1	213	2,5
Derivaten				
Total return swap	267	2,7	255	3,0

S9. Operationeel risico

De niet-financiële risico's hebben betrekking op processen, systemen, integriteit, juridisch/compliance (contracten, compliance aan wet- en regelgeving), ICT (onder andere beveiliging en continuïteit) en het uitbestedingsrisico. Het pensioenfonds heeft deze risico's opgenomen in haar risicobeheerraamwerk. Er is een risicoanalyse verricht waarin de risico's zijn geïdentificeerd en beheersmaatregelen zijn benoemd en operationeel gemaakt. De beheersmaatregelen worden uitgevoerd en beoordeeld op effectiviteit. Dit proces wordt ondersteund met behulp van een daartoe ingerichte applicatie. Periodiek wordt gerapporteerd over de effectiviteit van de beheersing van de niet-financiële risico's inclusief de status van, eventuele zich voorgedane, operationele incidenten.

Vermogensbeheerprocessen

De beheersmaatregelen met betrekking tot het vermogensbeheer zijn er op gericht dat de implementatie van het beleggingsbeleid overeenstemt met de strategie en de risicohouding van het pensioenfonds, dat beleggingsmandaten binnen de beleggingsrichtlijnen worden beheerd, dat transacties marktconform en met geautoriseerde tegenpartijen worden afgesloten en dat transacties tijdig, juist en volledig worden afgewikkeld. Voorts zijn beheersmaatregelen ingericht opdat de beleggingen juist worden geadmistreerd en gewaardeerd.

Pensioenbeheerprocessen

Ten aanzien van het pensioenbeheer zijn beheersmaatregelen getroffen die moeten waarborgen dat de pensioenaanspraken en -rechten juist, volledig en tijdig worden vastgelegd in de pensioenadministratie, dat de pensioenbetalingen juist, volledig en tijdig plaatsvinden, dat de pensioenpremies evenzo worden geïncasseerd en dat de pensioenverplichtingen juist worden gewaardeerd. Voorts zijn maatregelen genomen opdat het pensioenfonds haar verzekerden tijdig en adequaat informeert.

Rapportageprocessen

Het rapportageproces zorgt er voor dat de rapportages voldoende inzicht verstrekken in de prestaties en risico's van het pensioenfonds. Doel is 'reporting the right things good'. Het bestuur houdt zicht op de realisatie van de plannen door maand- en kwartaalrapportages. Om te komen tot betrouwbare rapportages beschikt het pensioenfonds over een gestructureerd rapportageproces waarbij gebruik wordt gemaakt van verschillende informatiesystemen.

Integriteit

Integriteitsrisico's zijn gedefinieerd als het gevaar van aantasting van de reputatie van het pensioenfonds of het gevaar van aantasting van het vermogen of het resultaat van het pensioenfonds als gevolg van een ontoereikende naleving van wet- en regelgeving of hetgeen als maatschappelijk betamelijk geldt. Deze aantasting kan zich voordoen door gedragingen van de organisatie zelf, haar medewerkers dan wel van de leiding van de organisatie, alsmede haar uitbestedingspartners en zakelijke relaties. Om deze risico's te beheersen voert het pensioenfonds periodiek een SIRA uit. De SIRA is de basis voor het vaststellen van het integriteitbeleid van het pensioenfonds en het invoeren van passende beheersmaatregelen en procedures om de integriteitsrisico's van het pensioenfonds te beheersen. Eén en ander heeft tot doel te zorgen voor een beheerste en integere bedrijfsvoering van het pensioenfonds, dat op haar beurt tot doel heeft het vertrouwen in het pensioenfonds en het financiële stelsel als geheel te waarborgen.

Juridisch en compliance

Het pensioenfonds wil minimaal voldoen aan bestaande wet- en regelgeving. Het pensioenfonds beschikt over juridische expertise. Mogelijke veranderingen in wet- en regelgeving worden nauwlettend gevolgd. Overeenkomsten met derden worden schriftelijk aangegaan waarbij de contracten voldoende afdwingbaar moeten zijn en de aansprakelijkheid helder is afgebakend. Contracten worden vooraf beoordeeld. Voor vermogensbeheermandaten wordt gebruik gemaakt van een gestandaardiseerde overeenkomst. Het bestuur wordt periodiek geïnformeerd via een compliance-rapportage.

ICT

Data en informatie zijn een belangrijk bezit voor het pensioenfonds en essentieel voor de bedrijfsvoering. Risico's als beveiligingsinbreuken of een langdurige uitval van systemen kunnen leiden tot financiële schade bij deelnemers en/of reputatieschade bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens. Het pensioenfonds onderscheidt vijf ICT-risico's. Dit zijn beschikbaarheid (continuïteit van de bedrijfsprocessen), integriteit en betrouwbaarheid (borging datakwaliteit), vertrouwelijkheid en toegankelijkheid (beveiliging data in systemen), aanpasbaarheid (wendbaarheid als omstandigheden wijzigen) en bewustzijn (is het pensioenfonds zich bewust van de ICT-risico's).

Om op een gestructureerde wijze invulling te geven aan zowel de eisen vanuit wet- en regelgeving als de (aanvullende) eisen vanuit de interne organisatie heeft het pensioenfonds een ICT-risicobeleid opgesteld. In het beleid zijn de 58 control objectives van het DNB toetsingskader Informatiebeveiliging gedetailleerd uitgewerkt om zo op een passende wijze (proportioneel in uitleg van DNB) uitvoering te kunnen geven aan het waarborgen van de voortdurende beschikbaarheid, integriteit en beveiliging van de geautomatiseerde gegevens. Het ICT-risicobeleid wordt periodiek getoetst op actualiteit en effectiviteit.

Uitbesteding

Dit is het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden dan wel de door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad.

Het bestuur heeft een uitbestedingsbeleid vastgesteld waarin de uitgangspunten omtrent uitbesteding zijn opgenomen. Het pensioenfonds besteedt diensten uit op het gebied van pensioenbeheer, vermogensbeheer (externe vermogensbeheerders, effectenbewaring en aanverwante dienstverlening) en ICT.

Selectie, aanstelling, monitoring en ontslag van uitbestedingsrelaties vindt uitsluitend plaats op basis van zakelijke gronden en via gestructureerde processen. Een due diligence onderzoek en/of onderzoek naar de identiteit en reputatie van sleutelfiguren kan daar deel van uitmaken. De dienstverlening wordt schriftelijk overeengekomen, het kwaliteitsniveau wordt waar nodig geacht vastgelegd in een service level agreement (SLA). Er wordt periodiek getoetst en gerapporteerd over of de uitvoering plaatsvindt conform de afspraken. Het uitbestedingsbeleid wordt periodiek geactualiseerd.

S10. Actief beheer risico

Het actief beheer risico is geïntroduceerd onder het nFTK en geldt in eerste instantie alleen voor het aandelenrisico. Het vereist eigen vermogen voor actief beheer wordt bepaald als het maximale verlies door actief beheer dat met een waarschijnlijkheid van 2,5% binnen een jaar kan optreden. De mate van actief beheer wordt gemeten als de afwijking tussen het rendement van de portefeuille en het rendement van de benchmark voor die portefeuille (in jargon is dit de tracking-error). Alleen beleggingsportefeuilles met een tracking-error groter dan 1% worden meegenomen in de berekening van S10. Ultimo 2019 was 32% (ultimo 2018: 37%) van de beleggingen in aandelen belegd in passieve fondsen.

COVID-19 virus (coronavirus): gebeurtenissen na balansdatum

Als gevolg van de wereldwijde uitbraak van het coronavirus begin 2020, hebben overheden maatregelen genomen om de verdere verspreiding van het virus in te dammen. Dit heeft gevolgen voor het functioneren, de financiële positie en de communicatie van het pensioenfonds.

Medewerkers van het pensioenfonds, conform het beleid van Tata Steel Nederland en de richtlijnen van het RIVM, werken zoveel mogelijk thuis. De ICT-infrastructuur is zo ingericht dat zowel op kantoor als op afstand gewerkt kan worden waarbij de integriteit en beschikbaarheid van systemen behouden blijven. Vergaderingen van het bestuur en binnen de uitvoeringsorganisatie vinden grotendeels plaats met behulp van audiovisuele hulpmiddelen. Het business continuïteitsplan is inwerking gesteld opdat het pensioenfonds de operationele voortgang van kritische bedrijfsprocessen, zoals de uitbetaling van de pensioenen en het vermogensbeheer, kan voortzetten. Deze processen kunnen op afstand worden uitgevoerd en gemonitord. De continuïteit van materiële processen die zijn uitbesteed aan strategische leveranciers wordt nauwgezet gemonitord. De continuïteit van de dienstverlening van deze leveranciers is voldoende gewaarborgd.

De reactie van de financiële markten op de maatregelen heeft tot gevolg dat de dekkingsgraad, bij het vaststellen van dit jaaroverslag van het pensioenfonds, fors is gedaald. Dit vooral als gevolg van verdere daling van de rente en waardedalingen van zakelijke waarden, vooral aandelen. De verslechtering van de financiële positie bemoeilijkt het bereiken van de doelstellingen met betrekking tot de toeslagverlening, het pensioenresultaat en de premie. De mate van onzekerheid is dermate groot dat het maken van een schatting over de ontwikkeling van de dekkingsgraad niet goed mogelijk is. Het pensioenfonds heeft een relatief lange termijn horizon en aangezien de liquiditeitspositie niet in het geding is, de pensioenen worden gewoon doorbetaald, is de financiële continuïteit niet in gevaar. Het risico dat de sponsor niet meer in staat is de pensioenpremie te betalen is aanwezig maar wordt beheersbaar geacht.

Het bestuur komt regelmatig bijeen om te bepalen welke acties gewenst zijn. Dit heeft ertoe geleid dat het pensioenfonds vasthoudt aan haar lange termijn beleggingsstrategie waardoor in maart/april 2020 een herbalancering van de beleggingsportefeuille heeft plaatsgevonden.

Het pensioenfonds houdt belanghebbenden op de hoogte van de ontwikkelingen als gevolg van het coronavirus. Dit geschiedt door het plaatsen van nieuwsberichten op de website. Dit betreft onder andere de situatie over de operationele continuïteit van het pensioenfonds en de ontwikkeling van de dekkingsgraad. Het pensioenfonds is regelmatig in gesprek met de toezichthouder (DNB).

De impact van het Covid-19-virus is een gebeurtenis na balansdatum die geen financiële gevolgen heeft voor de jaarrekening 2019 (een 'non-adjusting event'), aangezien er geen sprake is van een bedreiging van de continuïteit.

IJmuiden, 19 mei 2020

Bestuur (ter vaststelling)

drs. J. (Janwillem) Bouma, voorzitter
drs. J.J. (Jaap) Borst RT
drs. A.J. (Aernout) van Citters RA CPE, plaatsvervangend voorzitter
ir. B.M. (Bas) Neelis, secretaris
dr. M. (Margriet) Nip - Westendorp
J.H. (Josette) van Soest
dr. A. (André) van Vliet
P.M. (Petra) van Zijtveld - Stam

Raad van Toezicht (ter goedkeuring)

drs. M.E.A. (Marlies) van Boom, voorzitter
mr. P.J.M. (Pierre) Akkermans
H.J.P. (Henk Jan) Strang RA

Overige gegevens

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Hoogovens te Beverwijk is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmederend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Hoogovens, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 32 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 2,13 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Hoogovens is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Purmerend, 28 mei 2020

E.W.J.M. Schokker AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Hoogovens

Verklaring over de jaarrekening 2019

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Pensioenfonds Hoogovens ('de stichting') een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019 van Pensioenfonds Hoogovens te IJmuiden gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- de staat van baten en lasten over 2019; en
- de toelichting met de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Hoogovens zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Benadrukking van de onzekerheid in verband met de effecten van het coronavirus (Covid-19)

Wij wijzen op de toelichting in de paragraaf 'COVID-19 virus (coronavirus): gebeurtenissen na balansdatum' van de jaarrekening waarin het bestuur de mogelijke invloed en gevolgen van het coronavirus (Covid-19) op Stichting Pensioenfonds Hoogovens en op de omgeving waarin het pensioenfonds opereert alsmede de genomen en geplande maatregelen om met deze gebeurtenissen en omstandigheden om te gaan heeft beschreven. In deze toelichting is ook beschreven dat er nog steeds onzekerheden bestaan en dat het daarom op dit moment redelijkerwijs niet goed mogelijk is om de toekomstige effecten in te schatten. Ons oordeel is niet aangepast met betrekking tot de aangelegenheid.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountant-scontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 28 mei 2020
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. H.C van der Rijst RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2019 van Stichting Pensioenfonds Hoogovens

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Bijlagen

Bijlage 1: Personalia (situatie per 28 mei 2020)

Bestuur

	<i>in functie sinds</i>
voorzitter drs. J. (Janwillem) Bouma *	2018
namens werkgever drs. J.J. (Jaap) Borst RT drs. A.J. (Aernout) van Citters RA CPE *, plaatsvervangend voorzitter J.H. (Josette) van Soest	2013 2017 2017
namens werknemers ir. B.M. (Bas) Neelis *, secretaris P.M. (Petra) van Zijtveld - Stam	2014 2019
namens pensioengerechtigden dr. A. (André) van Vliet dr. M. (Margriet) Nip - Westendorp	2018 2019
* leden agenda-overleg	

Balans- en beleggingscommissie

André van Vliet, voorzitter Jaap Borst drs. H. (Henny) Kapteijn RA drs. G.R.C. (Gijsbert) de Lange	2010 2017

Risicocommissie

Josette van Soest, voorzitter
Bas Neelis
Eric Elvers

Auditcommissie

Aernout van Citters, voorzitter
Vacature

Geschillen- en klachtencommissie

Aernout van Citters
Bas Neelis
Margriet Nip - Westendorp

Raad van Toezicht

drs. M.E.A. (Marlies) van Boom, voorzitter	2016
mr. P.J.M. (Pierre) Akkermans	2019
H.J.P. (Henk Jan) Strang RA	2016

Verantwoordingsorgaan

namens werkgever

drs. E. (Erik) Nachbar RA, voorzitter	2017
ir. S.I. (Simone) Vooijs	2019
ir. A. (Annemarie) Schouw	2016

namens werknemers

J. (Johan) Boezewinkel	2016
S. (Stanley) Meles	2019
M. (Marcel) van Zelst	2020

namens pensioengerechtigden

drs. P.R. (Piet) Geukes	2016
drs. G.H. (Gerard) Horn	2016
S. (Sjoerd) Krotjé	2014
S.C.M. (Simon) de Ruijter RA	2011
R. (Robin) Zwiers	2018

Directeur

mr. drs. J.J. (Hans) van de Velde

Afdelingshoofden

dr. ir. J. (Jelle) Beenen, *Directeur Beleggingen*
drs. R.F. (Richard) den Bult RA RE, *Pensioenen*
drs. E. (Eric) Elvers BC, *Risicomanagement*
drs. P.G. (Piet) van der Graaff MBA, *Secretariaat & Juridische Zaken*
H.T.M. (Harry) Lensen FC, *Finance & Control*

Accountant

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Actuaris

Willis Towers Watson

Sleutelfunctiehouders

E.W.J.M (Edwin) Schokker AAG, Actuariële functie	2019
J.P.C (Hans) van Eerden RA, Interne Auditfunctie	2019
drs. E. (Eric) Elvers BC, Risicobeheerfunctie	2019

Bijlage 2: Overige functies (situatie per 28 mei 2020)

Naam bestuurslid	Overige functies
De heer J.J. Borst	• Pension Expert Tata Steel Nederland • Voorzitter van de afdeling Voorst CDA
De heer J. Bouma (voorzitter)	• Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Pensioenfonds ANWB • Bestuurslid Federatie van Nederlandse Pensioenfondsen • Voorzitter PensionsEurope • Bestuursvoorzitter Centraal Beheer APF
De heer A.J. van Citters	• Managing Director Tata Steel Nederland Services BV • Voorzitter Bestuur Tata Steel Belgium Services NV • Bestuurslid Stichting Wenckebachfonds • Lid raad van bestuur ICC Nederland • Voorzitter Johanniter Orde en Johanniter Hulpverlening
De heer B.M. Neelis	• Principal Researcher Tata Steel • Bestuurslid VHP Tata Steel • Lid Werkgroep Pensioenen van vakcentrale VCP • Bestuurslid Vereniging VSE
Mevrouw M. Nip-Westendorp	• Manager Strategic Procurement Tata Steel Group
Mevrouw J.H. van Soest	• Adviseur Toezicht bij de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB)
De heer A. van Vliet	• Bestuurslid Pensioenfonds ABP • Bestuurslid APF "Het nederlandse pensioenfonds" • Bestuurslid Stichting A.L.H.J. Van Ravesteyn Fonds • Lid Raad van Commissarissen woningcorporatie Havensteder
Mevrouw P.M van Zijtveld- Stam	• Career Development Advisor bij Tata Steel Europe
Naam lid Raad van Toezicht	Overige functies
De heer P.J.M. Akkermans	• Voorzitter Visitatiecommissie pensioenfonds Huntsman • Voorzitter Raad van Toezicht Bedrijfstakpensioenfonds HIBIN • Lid Visitatiecommissie pensioenfonds AON Nederland • Compliance en Privacy Officer Stichting Pensioenfonds Henkel Nederland • Compliance officer Stichting Pensioenfonds Essity • Penningmeester Vereniging Intern Toezichhouders Pensioensector (VITP)
Mevrouw M.E.A. van Boom (voorzitter)	• Lid van de Raad van Toezicht van Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM • Lid van het bestuur en voorzitter van de commissie beleggingen bij Pensioenfonds DSM Nederland • Lid Beleggingsadviescommissie Pensioenfonds Horeca & Catering • Lid Adviesraad Pensioenen Institute for International Research

De heer H.J.P. Strang

- Voorzitter raad van toezicht Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Levensmiddelen
- Lid raad van toezicht Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schilders Afwerkings- en glaszetbedrijf
- Lid raad van toezicht Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Agrarische en Voedselvoorzieningshandel
- Bestuurslid Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw
- Lid visitatiecommissie Stichting Pensioenfonds VNU
- Lid visitatiecommissie Stichting Pensioenfonds Lloyds' Register Nederland
- Elystar Professional Services BV
- Kerndocent SPO
- Medevoorzitter werkgroep Internationaal Stichting Kring van Pensioenspecialisten
- Bestuurslid Kring van Pensioenspecialisten
- Sleutelfunctiehouder Audit Pensioenfonds Wonen
- Sleutelfunctiehouder Audit Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw
- Lid visitatiecommissie Stichting Pensioenfonds Eriks Nederland

Bijlage 3: Bestuursaangelegenheden

(situatie per 28 mei 2020)

Governance Stichting Pensioenfonds Hoogovens

In bijlage 1 is de actuele samenstelling van de organen bij het pensioenfonds opgenomen. In het onderstaande de toelichting, waarbij qua personele samenstelling de wijzigingen sinds de afronding van het vorige jaarverslag zijn opgenomen.

Toelichting per orgaan

Het bestuur

Samenstelling bestuur en commissies

Het Jaarverslag 2018 is op 14 mei 2019 afgerond. Na deze datum zijn tot en met mei 2020 de volgende wijzigingen in de samenstelling van het bestuur opgetreden:

- Op 20 mei 2019 is mevrouw dr. M. Nip - Westendorp benoemd tot lid van het bestuur, geleding pensioengerechtigden;
- Met ingang van 20 december 2019 is mevrouw P.M. van Zijtveld - Stam benoemd tot bestuurslid in de geleding werknemers.

Hiermee zijn de vacatures in het bestuur ingevuld.

Inzake de commissiesamenstelling zijn er de volgende aanpassingen:

- Per 5 november 2019 is de heer dr. A. van Vliet benoemd als voorzitter van de BBC, hij was reeds lid van de BBC. De heer drs. J.J. Borst RT blijft lid van de BBC;
- Tevens is mevrouw dr. M. Nip - Westendorp per 5 november 2019 benoemd tot lid van de Geschillen- en Klachtencommissie;
- De Audit- en risicocommissie (ARC) is per 20 januari 2020 gesplitst in een separate Auditcommissie (AC) en een Risicocommissie (RC). De samenstelling van de RC luidt als volgt: J.H. van Soest (voorzitter), ir. B.M. Neelis (lid) en drs. E. Elvers BC, sleutelfunctiehouder risicomanagement (lid). De voorzitter van de AC is drs. A.J. van Citters CPE RA. In de loop van 2020 stromen naar verwachting andere commissieleden in;
- Eén van de implicaties van IORP-II is dat leden van de RC geen lid kunnen zijn van een andere commissie. Dit betekent dat J.H. van Soest in het vervolg toebehoort is in de BBC (en geen lid).

Inhoudelijke focus van het bestuur

Het bestuur heeft in 2019 vijftien keer vergaderd, inclusief de bespreking van bijzondere onderwerpen in enkele achtergrondbijeenkomsten. Een groot deel van de onderwerpen is voorbereid in de commissies, als onderdeel van het reguliere proces. In 2019 heeft het bestuur bijzondere aandacht besteed aan:

- Bestuurlijke effectiviteit bij strategische risicobeheersing;
- Implementatie IORP-II;
- ALM-studie;
- Uitgangspunten premiebeleid op lange termijn.

Het Verantwoordingsorgaan (VO)

Samenstelling VO

Per 1 juli 2019 is in de werkgeversgeleding mevrouw ir. A.E. Manger opgevolgd door mevrouw ir. S.I. Vooijs. De heer G. de Groot (geleding werknemers) is per 1 maart 2020 opgevolgd door de heer M. van Zelst. In april 2020 zijn verkiezingen gehouden voor de leden in het VO namens pensioengerechtigden, de wijzigingen in de samenstelling van deze geleding volgen per 1 juli 2020.

Inhoudelijke focus VO

Het bestuur en het VO hebben elk kwartaal een regulier periodiek overleg. Het VO is in 2019 intensief betrokken geweest bij de ALM-studie, in het bijzonder de invalshoek de uitgangspunten voor de premie op langere termijn. De nieuwe missie / visie / strategie van Stichting Pensioenfonds Hoogovens is na overleg met het VO door het bestuur vastgesteld. Het VO heeft geadviseerd over de premievaststelling 2020, het communicatiebeleidsplan en enkele wijzigingen in het beloningsbeleid. Begin 2019 is een advies uitgebracht over de profielschets van de RvT.

Raad van Toezicht (RvT)

Samenstelling Raad van Toezicht

De heer mr. J.P.W. Klopper is per 1 juli 2019 teruggetreden als voorzitter en lid van de RvT. Per die datum is mevrouw drs. M.E.A. van Boom gestart als voorzitter van de RvT (zij was reeds lid). Met ingang van 29 augustus 2019 is de heer mr. P.J.M. Akkermans benoemd tot lid van de RvT.

Activiteiten Raad van Toezicht

Elk kwartaal heeft de RvT regulier overleg met het Bestuur. Eén van de onderwerpen is de opvolging van de aanbevelingen van de RvT. Begin 2019 heeft de RvT, na een advies van het VO, de nieuwe profielschets vastgesteld. De activiteiten van de RvT zijn vervat in een toezichtplan, de RvT heeft dit onder meer met het bestuur besproken. De RvT heeft van DNB terugkoppeling ontvangen over het onderzoek bestuurlijke effectiviteit bij strategische besluitvorming, de RvT is ook betrokken bij de follow-up hiervan door het bestuur. Begin 2020 heeft de RvT een zelfevaluatie uitgevoerd met een beknopte opzet. In 2019 zijn de besluiten van het bestuur over het jaarverslag en de profielschets SPH ter goedkering aan de RvT voorgelegd.

De uitvoeringsorganisatie

De medewerkers van de uitvoeringsorganisatie zijn in dienst van Tata Steel Nederland Services en gedetacheerd bij het pensioenfonds. De personeelskosten worden bij het pensioenfonds in rekening gebracht. Voor het personeel van het pensioenfonds geldt een evenwichtig beloningsbeleid dat gespiegeld wordt aan het beleid van Tata Steel Nederland. Van de beloningen, waarvan een (beperkt) deel in de vorm van een variabele uitkering kan worden toegekend, gaan geen prikkels uit die afbreuk doen aan de verplichting van het pensioenfonds om zich in te zetten voor de belangen van zijn verzekerden en andere stakeholders, of andere op het pensioenfonds rustende zorgvuldigheidsbeginselen.

Overkoepelende onderwerpen

Beloningsbeleid en onkostenvergoedingen

De paritaire leden van het bestuur namens de onderneming en de actieven (werknemers) ontvangen geen reguliere vergoeding voor hun werkzaamheden ten behoeve van Stichting Pensioenfonds Hoogovens. Gezien het tijdsbeslag ontvangen de leden namens pensioengerechtigden een vergoeding. De externe leden van het bestuur ontvangen een vaste vergoeding gerelateerd aan het verwachte tijdsbeslag (VTE-score). Ook de leden van de RvT ontvangen een vaste vergoeding. Hierbij is rekening gehouden met onder andere vergoedingenniveaus bij andere pensioenfondsen. De vijf leden van het VO namens pensioengerechtigden ontvangen een onkostenvergoeding.

Compliance en integriteit

Voor de verbonden personen en insiders geldt de gedragscode SPH. Deze is gebaseerd op de modelgedragscode van de Pensioenfederatie. Een overzicht van nevenfuncties van de leden van het bestuur en de RvT is als bijlage 2 bij dit jaarverslag opgenomen. Het pensioenfonds beschikt over een zogenaamde Incidentenregeling, waarin is vastgelegd welke stappen gevolgd worden als het vermoeden bestaat dat sprake is van een incident binnen het pensioenfonds.

Aanpassingen in formele stukken en overig

De statuten zijn in 2019 één keer aangepast. Als onderdeel van het reguliere proces is in 2019 een groot aantal fondsdocumenten herzien, waaronder het Pensioenreglement 2015, de ABTN, het Beleggingsplan en het Risicobeleid.

De twee uitvoeringsovereenkomsten (met Tata Steel Nederland BV en Danieli Corus Technical Services BV) zijn in 2019 één keer aangepast (aanpassen premiepercentage alsmede enkele redactionele en technische wijzigingen).

Stichting Pensioenfonds Hoogovens heeft in 2019 drie klachten van deelnemers ontvangen, het bestuur heeft hierover in 2019 en begin 2020 besluiten genomen.

Code Pensioenfondsen

Het bestuur heeft in 2019 een overzicht van de opvolging van de bepalingen conform de geheel gereviseerde Code pensioenfondsen besproken. Dit overzicht is ook verstrekt aan de RvT. Het merendeel van de bepalingen wordt door

Stichting Pensioenfonds Hoogovens nageleefd (pas toe). In onderstaand overzicht is de stand van zaken opgenomen met betrekking tot de bepalingen waarvoor geldt 'leg uit':

- Nr. 21 (klokkenluidersregeling per dienstverlener): Verwacht wordt dat externe partijen hierover beschikken, geen specifiek beleid richting partijen waaraan wordt uitbesteed. Bij selecties van partijen wordt dit als één van de (vele) criteria meegenomen.
- Nr. 33 (diversiteit, deelaspect leeftijd): Het VO heeft op dit moment geen leden onder de veertig jaar;
- Nr. 34 (maximale zittingsduur VO): In de statuten (artikel 17.8) is vastgelegd dat leden VO één keer kunnen worden herbenoemd (primaat hiervoor ligt bij benoemende partijen);
- Nr. 35 (diversiteit, competentievisie VO): Het Opgvolgingsplatform draagt (mede) zorg voor het leveren van VO-leden en het beschikbaar stellen van opleidingsfaciliteiten;
- Nr. 36 (Specifieke profielschets voor iedere bestuursfunctie): Er is een algemene profielschets voor de leden van het bestuur en specifieke elementen voor het merendeel van de functies. Dit weerspiegelt de integrale verantwoordelijkheid van de leden van het bestuur. Het bestuur heeft in 2019 de profielschets aangepast onder meer naar aanleiding van de wijzigingen in de commissiestructuur uit hoofde van IORP-II;
- Nr. 39 (benoeming leden VO): Bestuur en Raad van Toezicht hebben de mogelijkheid om in geval van disfunctioneren bestuurders te ontslaan. De leden van het VO (geledingen werkgever / actieven) worden benoemd door de betreffende partijen. De leden van het VO kunnen worden ontslagen door de benoemende partijen en het VO. Deze afwijking wordt door achterbannen onderschreven (zie overleg op 26 februari 2019).

Toepassing code Pensioenfondsen bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens 2019

Thema	Omschrijving	Leg uit	Toegepast
1	Vertrouwen waarmaken	-	Nr. 1 tot en met 9 (alle bepalingen)
2	Verantwoordelijkheid nemen	-	Nr. 10 tot en met 14 (alle bepalingen)
3	Integer handelen	Nr. 21 (klokkenluidersregeling bij leveranciers)	Nr. 15 tot en met 20 en 22
4	Kwaliteit nastreven	-	23 tot en met 28 (alle bepalingen)
5	Zorgvuldig benoemen	Nr. 33 (Diversiteit / leeftijd) Nr. 34 (Zittingsduur leden VO) Nr. 35 (Competentievisie VO) Nr. 36 (Profielchets per bestuurslid) Nr. 39 (Benaming en ontslag)	29 tot en met 32, 37, 38 en 40
6	Gepast belonen	-	Nr. 41 tot en met 45 (alle bepalingen)
7	Toezicht houden en inspraak waarborgen	-	Nr. 46 tot en met 57 (alle bepalingen)
8	Transparantie bevorderen	-	Nr. 58 tot en met 65 (alle bepalingen)

Verder kent de Code pensioenfondsen een aantal zogenaamde rapportagenormen, die bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens bijna allemaal worden toegepast. Alleen bij bepaling 33 is de naleving niet volledig.

Norm	Verkorte omschrijving	Vindplaats of toelichting
5	Afleggen van verantwoording en evenwichtige afweging van belangen	Zie onder meer de bijdrage van het VO en de Raad van Toezicht in dit Jaarverslag. Voorts wordt minimaal twee keer per jaar een achterbannenoverleg georganiseerd.
31	Complementariteit van organen, afspiegeling en continuïteit.	De drie organen bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens zijn divers samengesteld (kennis, competenties en professioneel gedrag). Aan de hand van de profielschets wordt door de voordragende partijen en in het bijzonder het Opgvolgingsplatform hiermee rekening gehouden
33	Diversiteit van de organen	De organen zijn divers samengesteld met elk één of meer vrouwelijke leden (VO: 2 van de 11, bestuur 3 van de 8). Diversiteit naar leeftijd is één van de prioriteiten van het opvolgingsplatform, bestuur en VO, omdat zij op dit moment geen leden onder de 40 jaar kennen.
47	Intern toezicht past deze Code toe	Zie de bijdrage van de Raad van Toezicht in dit Jaarverslag
58	Inzicht in missie / visie / strategie	Opgenomen op pagina 11 van dit jaarverslag
62	Overwegingen inzake verantwoord beleggen	Zie met name pagina 27 tot en met 29 van dit Jaarverslag
64	Rapportage over naleving interne gedragscode, code pensioenfondsen en de evaluatie van het functioneren van het bestuur	Zie bijlage 3 en onderhavige paragraaf van dit jaarverslag
65	Klachten en geschillen	Reglement klachten en geschillen is opgenomen op de website van het pensioenfonds. Zie voorts bijlage 3

Bijlage 4: Begrippenlijst

ABTN	In de Actuariële en bedrijfstechnische nota ligt vast op welke wijze het pensioenfonds is georganiseerd en hoe invulling wordt gegeven aan het beleid gericht op het behalen van de (wettelijke) doelstellingen.
ALM-studie	Een ALM-studie is een hulpmiddel bij strategische besluitvorming door inzicht te geven in hoe de belangrijkste risicofactoren voor de balans van een pensioenfonds doorwerken. Daarnaast geven ALM-analyses inzicht in de mate waarin het strategisch beleid in staat is om de strategische doelstellingen te realiseren.
Beleidsdekkingsgraad	Het 12-maands gemiddelde van de dekkingsgraad.
Beleggingsresultaten	De directe en indirecte opbrengsten uit het belegd vermogen.
Benchmark	Een maatstaf, bijvoorbeeld een beursindex of rentecurve, waarmee door het pensioenfonds behaalde rendementen kunnen worden vergeleken.
Brede spoor	Het IVMB convenant kent een zogenaamd breed spoor en een meer intensief diep spoor. Het brede spoor richt zich op de instrumentariumontwikkeling in brede zin, voor alle beleggingscategorieën. Het diepe spoor gaat zich focussen op een tweetal concrete zeer ernstige casussen per jaar, verbonden aan beursgenoteerde bedrijven.
Cao-verhoging	De procentuele en structurele wijzigingen van de lonen conform de cao van de sociale eenheid IJmuiden.
Collateral	Ontvangen of verstrekte zekerheden ter dekking van verplichtingen die voortkomen uit bepaalde beleggingstransacties.
Consumentenprijsindex	Maatstaf die de stijging van de consumentenprijzen (prijsinflatie) in Nederland weergeeft (niet geschoond voor belastingeffecten). Het pensioenfonds hanteert voor toeslagverlening de door het Centraal Bureau voor de Statistiek vastgestelde consumentenprijsindex voor alle huishoudens over twaalf maanden, van oktober tot oktober, voorafgaand aan de beslissing over toeslagverlening.
CSA	Credit Support Annex. CSA is een bijlage bij de overeenkomst waarin afspraken zijn vastgelegd die tot doel hebben het kredietrisico tussen de partijen te elimineren of te verlagen.
Dekkingsgraad	De verhouding tussen enerzijds de nominale voorziening pensioenverplichtingen plus het eigen vermogen en anderzijds de nominale voorziening pensioenverplichtingen, uitgedrukt in een percentage.
Dekkingsgraadsjabloon	Het dekkingsgraadsjabloon bevat een kwantitatieve uitwerking van ontwikkeling van de dekkingsgraad naar oorzaken. De mutaties van de dekkingsgraad die voortkomen uit deze oorzaken worden alle uitgedrukt in procentpunten van de dekkingsgraad.
Derivaten	Van effecten afgeleide beleggingsproducten, zoals futures, opties en swaps.
Diversificatie-effect	Het effect dat het totale risico kleiner is dan de som van de afzonderlijke risico's doordat de betreffende gebeurtenissen slechts zelden tegelijk optreden.
DNB	De Nederlandsche Bank.
Duration	Duration is de kasstroom gewogen looptijd van een verzameling van toekomstige kasstromen uitgedrukt in jaren.

Eigen vermogen	De netto bezittingen van het pensioenfonds minus de voorziening pensioenverplichtingen. Het eigen vermogen is de buffer van het pensioenfonds om negatieve ontwikkelingen op te vangen.
Ervaringssterfte	Ervaringssterfte is de verhouding in de verwachte sterfte tussen enerzijds de pensioenfondspopulatie en anderzijds de gehele Nederlandse bevolking. Het is in feite een verzamelnaam voor alles wat een verschil in sterfterisico tussen de beide groepen kan veroorzaken. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan kenmerken als opleiding, beroep, inkomen, medische historie en persoonlijke leefstijl. Als gevolg van de ervaringssterfte kan het noodzakelijk zijn dat er een correctie wordt toegepast op de bevolkingssterftekansen in de overlevingstafels.
Feitelijke premie	De premie die in rekening is gebracht.
Financieel Toetsingskader (FTK)	Het FTK is het onderdeel van de Pensioenwet waarin de wettelijke financiële eisen aan pensioenfondsen zijn vastgelegd.
Gedempte kostendekkende premie	De kostendekkende premie wordt berekend met een rendement afgeleid van het op de lange termijn verwachte reële rendement.
Groeivoet van de verplichtingen	De rentetoevoeging en waardeverandering van de voorziening pensioenverplichtingen in het boekjaar berekend op basis van de rentetermijnstructuur zoals door DNB gepubliceerd, uitgedrukt in een percentage van de gemiddelde voorziening pensioenverplichtingen. Het is daarmee een maatstaf om het rendement op beleggingen te toetsen. Het pensioenfonds streeft ernaar op langere termijn een rendement op beleggingen te behalen dat ruim 2% hoger ligt dan de groeivoet van de verplichtingen. Dit overrendement kan worden gebruikt voor toeslagverlening, de financiering van onder andere de kosten van langlevens of reservevorming.
Inflatiegerelateerde obligaties	Obligaties waarvan de couponbetaling en de hoofdsom worden gecorrigeerd voor inflatie.
IORP-II	Europese richtlijn voor pensioenfondsen en premie-instellingen. De bepalingen uit IORP-II zijn van kracht in de Nederlandse wetgeving en pensioenfondsen moeten aan deze regelgeving voldoen.
Jaarinkoop	De verhoging van de opgebouwde pensioenaanspraken als gevolg van de toename van de opgebouwde pensioenjaren in het boekjaar van een deelnemer.
Kostendekkende premie	Op grond van de Pensioenwet vastgestelde premie die actuariel benodigd is in verband met de inkoop van pensioenverplichtingen, op basis van een nominale marktrente in enig jaar, inclusief de opslag voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen en de opslag nodig voor uitvoeringskosten.
Kritische dekkingsgraad	De kritische dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad waarbij het pensioenfonds niet door middel van een herstelplan kan aantonen dat zij in staat is binnen een termijn van 10 jaar te voldoen aan het Vereist Eigen Vermogen.
Looninflatie	De procentuele en structurele wijzigingen van de lonen conform de cao van Tata Steel IJmuiden in een kalenderjaar.
Matching	Het proces waarbij de verwachte kasstromen die voortvloeien uit het pensioenvermogen worden afgestemd met de verwachte kasstromen uit hoofde van toekomstige uitkeringen.
Minimaal vereist eigen vermogen	Het minimaal vereist eigen vermogen is de ondergrens van het eigen vermogen. Indien het pensioenfonds een eigen vermogen heeft dat lager ligt dan het minimaal vereist eigen vermogen (er is dan sprake van een dekkingstekort), dan moet het DNB hierover onverwijld informeren en een kortetermijnherstelplan opstellen. Een langdurig dekkingstekort kan ertoe leiden dat het pensioenfonds pensioenaanspraken en -rechten moet korten.

Minimaal vereiste dekkingsgraad	De dekkingsgraad die hoort bij het minimaal vereist eigen vermogen.
Mismatchrisico	De kans dat het rendement op beleggingen lager is dan de groeivoet van de verplichtingen. Voor dit risico dient het pensioenfonds buffers aan te houden in de vorm van een vereist eigen vermogen. Het pensioenfonds verwacht dat het nemen van mismatchrisico leidt tot overrendement waardoor invulling kan worden gegeven aan de ambities van het pensioenfonds.
Opvolgingsplatform	Samenwerkingsverband binnen Tata Steel Nederland ten behoeve van tijdige beschikbaarheid van geschikte kandidaten voor het VO en het bestuur.
OTC	Over the counter. Engelse term voor onderhandse (dat wil zeggen buiten een effectenbeurs om) handel in effecten, derivaten, valuta's of andere financiële producten.
Overlevingstafel	Geeft aan wat de overlevingskansen zijn per leeftijd van mannen en vrouwen in Nederland. Wordt gebruikt bij de berekening van de kasstromen van de opgebouwde pensioenen.
Overrendement	Verskil tussen het rendement op beleggingen en de groeivoet van de verplichtingen. Het overrendement kan worden gebruikt om toeslagen te verlenen of reserves te vormen.
Pensioengevend salaris	Dat deel van het salaris waarover pensioen wordt opgebouwd.
Pensioenresultaat	Pensioenuitkeringen zoals geïndexeerd en gekort conform pensioenfondsbeleid/pensioenuitkeringen (bij volledige pensioenopbouw) geïndexeerd volgens ambitie/prijsinflatie.
Premiedekkingsgraad	De feitelijke premie verminderd met de opslag voor uitvoeringskosten in het boekjaar gedeeld door de toename van de voorziening pensioenverplichtingen als gevolg van de aangroei van onvoorwaardelijke toegekende pensioenaanspraken van deelnemers in het boekjaar uitgedrukt in een percentage.
Reële dekkingsgraad	De reële dekkingsgraad is gelijk aan de beleidsdekkingsgraad per ultimo verslagjaar gedeeld door de TBI-dekkingsgraad (waarbij de pensioenen volledig meestijgen met de prijsinflatie) per ultimo verslagjaar.
Rendement op beleggingen	De beleggingsresultaten uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen.
Renteswap	Overeenkomst tot ruil van rentestromen of renterisico's met een andere partij. Het pensioenfonds gebruikt renteswaps om de rentegevoeligheid van de beleggingen af te stemmen op de rentegevoeligheid van de voorziening pensioenverplichtingen.
Rentetermijnstructuur	Rentepercentage per looptijd. Wordt gebruikt bij het berekenen van de voorziening pensioenverplichtingen om te anticiperen op toekomstige opbrengsten uit beleggingen. Voor het vaststellen van de voorziening pensioenverplichtingen gebruikt het pensioenfonds de rentetermijnstructuur die door DNB is gepubliceerd.
Resultaat op beleggingen	Verskil tussen de beleggingsresultaten en de benodigde rentetoevoeging plus de waardeverandering als gevolg van verandering van de rentetermijnstructuur van de voorziening pensioenverplichtingen.

Rijpingsgraad	De rijpingsgraad geeft een indicatie voor de mate van vergrijzing van het pensioenfonds en komt overeen met het aandeel van de pensioengerechtigden in de totale voorziening pensioenverplichtingen.
Sleutelfunctie	Sleutelfuncties bieden countervailing power ten opzichte van de onderdelen die belast zijn met de uitvoerende werkzaamheden, dit in het kader van beheerste en integere bedrijfsvoering. Bij de inrichting van sleutelfuncties geldt het wettelijke vereiste dat het pensioenfonds of de premiepensioeninstelling (ppi) waarborgt dat de houders van sleutelfuncties, alsmede de overige personen betrokken bij het uitoefenen van de sleutelfuncties, in staat worden gesteld hun taken op een objectieve, eerlijke en onafhankelijke manier te vervullen.
Sleutelfunctiehouder	Functionaris die eindverantwoordelijk is voor de sleutelfunctie.
Solvabiliteit	Het vermogen van het pensioenfonds om op langere termijn aan de pensioenverplichtingen te kunnen voldoen.
Swapoverlay	Swapoverlay is het gebruik van renteswaps om de duratie voortkomend uit de fysieke vastrentende waardenportefeuille aan te vullen tot het duratieniveau dat voor de renteafdekking vereist is.
TBI-dekkingsgraad	De TBI-dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad vanaf welke volledig mag worden geïndexeerd en een start kan worden gemaakt met het inhalen van niet toegekende toeslagen. TBI staat voor 'toekomstbestendige indexatie (toeslagverlening)'.
Termijncontract	Een overeenkomst waarbij de koper zich verplicht op een bepaalde datum een vermogenstitel van de verkoper te kopen tegen een vooraf vastgestelde prijs.
Toeslagen	Verhogingen van de pensioenen van deelnemers met de looninflatie alsmede de pensioenen van pensioengerechtigden en gewezen deelnemers met de prijsinflatie.
Total return swap	Overeenkomst tot ruil van verschillende typen rendementen of risico's met een andere partij. Het pensioenfonds gebruikt total return swaps (TRS) voornamelijk om het rendement op obligaties te ruilen voor variabele rente (zoals Euribor) plus een opslag.
Vereist eigen vermogen	Het vereist eigen vermogen is het eigen vermogen waarover een pensioenfonds ten minste moet beschikken. De omvang van het vereist eigen vermogen is afhankelijk van het risicoprofiel van het pensioenfonds. Hoe meer mismatchrisico het pensioenfonds neemt, des te meer eigen vermogen vereist is als buffer voor dit risico. Indien een pensioenfonds een eigen vermogen heeft dat lager is dan het vereist eigen vermogen (er is dan sprake van een reservetekort), dan moet het een langetermijnherstelplan indienen bij DNB.
Vereiste dekkingsgraad	De dekkingsgraad die hoort bij het vereist eigen vermogen.
Voorziening pensioenverplichtingen	De kasstromen van de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten contant gemaakt tegen een rentetermijnstructuur.
Waardeoverdracht	Het overdragen van de waarde van verkregen pensioenaanspraken door de pensioenuitvoerder van de oude werkgever aan de pensioenuitvoerder van de nieuwe werkgever, die voor deze waarde nieuwe pensioenaanspraken toekent.
WGA	Regeling werkhervatting gedeeltelijk arbeidsgeschikten. Deze regeling maakt deel uit van de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA).

Colofon

Een uitgave van
Stichting Pensioenfonds Hoogovens

Bezoekadres

Wijckermolen 202
1941 JA Beverwijk

Postadres

Postbus 10000
1970 CA IJmuiden

Telefoon

(0251) 49 10 83

Internet

www.pfhoogovens.nl